

**Raad
van
State**

**Activiteitenverslag
2016-2017**

INLEIDING

Dit document vormt het jaarlijks activiteitenverslag als bedoeld in artikel 119 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Het bestaat uit vier onderdelen betreffende:

- de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad, opgesteld door de (huidige) Eerste Voorzitter, de heer Roger Stevens, die in de hoedanigheid van Voorzitter, in het gerechtelijk jaar 2016-2017 de leiding had over deze afdeling;
- de Afdeling Wetgeving van de Raad, opgesteld door de (huidige) Voorzitter, de heer Jacques Jaumotte, die de leiding heeft over deze afdeling vanaf 11 september 2017;
- het Auditoraat, opgesteld door de (huidige) auditeur-generaal, de heer Luc Vermeire en de (huidige) Adjunct-auditeur-generaal, de heer Eric Thibaut, die respectievelijk de leiding hebben over de N en F afdeling vanaf 11 september 2017;
- het beheer van de Raad van State en van zijn infrastructuur gedurende het begrotingsjaar 2017, opgesteld door de huidige Eerste Voorzitter, de heer Roger Stevens, die het eerste voorzitterschap heeft opgenomen vanaf 11 september 2017, op basis van gegevens verstrekt door de Beheerder, de heer Klaus Vanhoutte, de Stafdirecteur budget en beheer, de heer Jef Busschots en de Stafdirecteur Personeel & Organisatie, de heer Christophe Stassart.

Hieruit blijkt dat het werkjaar 2016-2017, zoals het begrotingsjaar 2017, een overgangsjaar was.

Op 11 september 2017 kregen, met uitzondering van de afdeling Bestuursrechtspraak, de diverse geledingen van de instelling immers een nieuwe korpschef, na het verstrijken van de mandaten van hun voorgangers.

Deze omvangrijke operatie is de hoofdoorzaak waarom dit activiteitenverslag spijtig genoeg niet vroeger kon worden neergelegd.

R. Stevens,
Eerste Voorzitter

3 augustus 2018

I. WERKING VAN DE KAMERS - AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

A. Inleidende situering

B. Statistieken en analyse

B.1. Begrippen

B.2. Statistieken

B.2.1. Overzicht hangende zaken afdeling Bestuursrechtspraak

B.2.2. Nieuw ingeleide zaken

B.2.3. Evolutie van de productie

B.2.4. Aantal hangende zaken op 31/08/2017 per jaar van indiening

B.3. Analyse van de statistieken

B.3.1. Evolutie van het totaal aantal uitgesproken arresten en beschikkingen

B.3.2. Evolutie van het aantal op het einde van het gerechtelijk jaar bij de kamers aanhangige zaken

B.3.3. Doorlooptijden in de Kamers

B.3.4. Bondig overzicht van de toepassing van de cassatieprocedure en meer in het bijzonder de toelaatbaarheidsprocedure (art. 119, tweede lid, 3° R.v.St.-wet)

B.3.5. Conclusie

C. Inhoudelijke analyse

C.1. Hervorming van de Raad van State door de wet van 20 januari 2014

C.1.1. Algemeen

C.1.2. Modernisering van het administratief kort geding

C.1.3. Maatregelen ter finale geschillenbeslechting

C.2. Schadevergoeding tot herstel

D. E-justice

E. Uiteenzetting over de tenuitvoerlegging van het beleidsplan van de voorzitter

F. Aanwending van de in artikel 122, § 1, gec. w. bedoelde staatsraden en de verwezenlijkte vooruitgang met het oog op de in die bepaling nagestreefde doelen (art. 122, § 2, gec. w.)

G. Algemeen besluit

II. WERKING VAN DE KAMERS – AFDELING WETGEVING

A. Werklast 2016-2017

A.1. Aantal adviesaanvragen en uitgebrachte adviezen

A.2. Uitsplitsing volgens adviesaanvrager

A.3. Uitsplitsing op basis van de termijnen van onderzoek

A.3.1. Spoedprocedures

A.3.2. Gewone procedure

A.3.3. Grafiek adviesaanvragen en uitgebrachte adviezen per termijn 2016-2017

A.4. Uitsplitsing op basis van de samenstelling van de afdeling Wetgeving

A.5. Verdeling van de adviezen op basis van de taalrol

B. Impact op de middelen van de afdeling Wetgeving

B.1. Magistraten en griffiers

B.2. Assessoren – inschakeling van deskundigen

B.3. Administratief personeel

C. Ontwikkeling nieuw databeheersysteem Prolex Plus

D. Vademecum

III. WERKING VAN HET AUDITORAAT

A. De afdeling bestuursrechtspraak

A.1. Hangende zaken

A.1.1. Evolutie

A.1.2. Commentaar

A.2. Ingekomen verzoekschriften

A.2.1. De vernietigingsgeschillen

A.2.2. De cassatieberoepen

A.2.3. Vernietigingsgeschillen + cassatieberoepen

A.2.4. Commentaar

A.3. Neergelegde verslagen

A.3.1. De vernietigingsgeschillen

A.3.2. De cassatiegeschillen

A.3.3. Cassatie en vernietigingscontentieux gezamenlijk

A.3.4. Commentaar

B. De afdeling wetgeving

B.1. Evolutie van het aantal adviesaanvragen en uitgebrachte verslagen

B.2. Commentaar

C. Organisatie van het Auditoraat

C.1. De auditeurs

C.2. De bestuurlijk attachés

C.3. Andere medewerkers

D. Verslag over de uitvoering van de beleidsplannen van de (toenmalige) auditeurs-generaal

D.1. Wegwerken van de achterstand en verkleinen van de doorlooptijd – wisselwerking tussen de afdeling bestuursrechtspraak en de afdeling wetgeving

D.1.1. Nederlandstalige afdelingen

D.1.2. Franstalige afdelingen

D.1.3. Cassatieberoepen

D.2. Het verzorgen van de databanken - verzekeren van de alimentatie en de verbetering van de databanken - tijdelijke documentaire middelen over de toepassing van de nieuwe procedures en bevoegdheden

D.3. Weerslag van de werklast op de ter beschikking gestelde middelen

D.3.1. Het aantal auditeurs en hun affectatie

D.3.2. Het ondersteunend personeel

D.4. Relaties met de pers en de rechtzoekenden- de persmagistraten bij het Auditoraat

D.5. Vorming en informatie

D.6. Verhouding tussen de Raad en het Auditoraat

D.7. Bijzondere situatie van de documentalisten en de deskundigen documentatie aangesteld bij het Auditoraat

D.8. Eindbeschouwing

IV. BEHEER VAN DE RAAD VAN STATE EN ZIJN INFRASTRUCTUUR IN HET LICHT VAN DE UITVOERING VAN HET BELEIDSPLAN VAN DE EERSTE VOORZITTER

A. Personeel

A.1. Ambtsdragers

A.1.1. Bezetting

A.1.2. Voortgezette nationale opleidingen

A.1.3. Onderhouden en verstevigen van de internationale relaties

A.2. Administratief personeel

A.2.1. Bezetting

A.2.2. Initiatieven ter verbetering van het humanresourcesbeleid

B. Budget

B.1. Begroting 2017

B.1.1. Toegekende vastleggingskredieten

B.1.2. Beschikbare kredieten

B.1.3. Verbruikte kredieten en saldo

B.1.4. Evolutie van de beschikbare kredieten en het verbruik

B.2. Personeelskredieten

B.2.1. Gerealiseerde personeelskredieten ten opzichte van de toegekende kredieten 2017

B.2.2. Federale monitoring van het risico op overschrijding van de personeelskredieten

B.2.3. Evolutie van de beschikbare personeelskredieten

B.3. Werkings- en investeringskredieten

B.3.1. Evolutie van de beschikbare kredieten

B.3.2. Uitvoering van de begroting 2017

C. Infrastructuur

I. WERKING VAN DE KAMERS – AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

A. Inleidende situering

Op grond van artikel 73/1 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State is de voorzitter van de Raad van State thans verantwoordelijk voor de afdeling bestuursrechtspraak.

Concreet betekent dit dat deze korpschef op de eerste plaats bevoegd is voor de werking van de kamers van die afdeling.

Dit gedeelte van het activiteitenverslag bevat de statistieken en een analyse ervan betreffende de werking van de afdeling bestuursrechtspraak bekeken vanuit deze bevoegdheid.

Ook het in artikel 119, tweede lid, 3°, beoogde overzicht van de toepassing van de toelaatbaarheidsprocedure in cassatiezaken komt hier aan bod.

Tevens wordt de door artikel 119, tweede lid, 2°, voorgeschreven uiteenzetting over de tenuitvoerlegging van het beleidsplan van de bedoelde korpschef gegeven.

Ten slotte wordt in dit hoofdstuk het in artikel 122, § 2, van de gecoördineerde wetten bedoelde verslag uitgebracht over de aanwending van het op grond van artikel 122, § 1, van dezelfde wetten verhoogde aantal staatsraden en de verwezenlijkte vooruitgang met het oog op de nagestreefde doelen.

B. Statistieken en analyse

B.1. Begrippen

De hangende zaken worden ingedeeld per soort contentieux (cassatiecontentieux inzake vreemdelingenzaken, ander cassatiecontentieux en de andere contentieux -algemeen contentieux- o.a. annulatie, korte gedingen, volle rechtsmacht en alle bijzondere procedureregelingen).

Onder totaal hangende zaken wordt begrepen: elk rolnummer waarin minstens nog één eindarrest of één beschikking van niet-toelaatbaarheid in cassatie moet worden gewezen om de zaak definitief af te handelen en het rolnummer af te sluiten. Er wordt één rolnummer toegekend per ingeleide zaak, zelfs als de zaak aanleiding geeft tot verschillende vorderingen.

Onder “nieuw ingeleide zaak” wordt verstaan elk nieuw rolnummer.

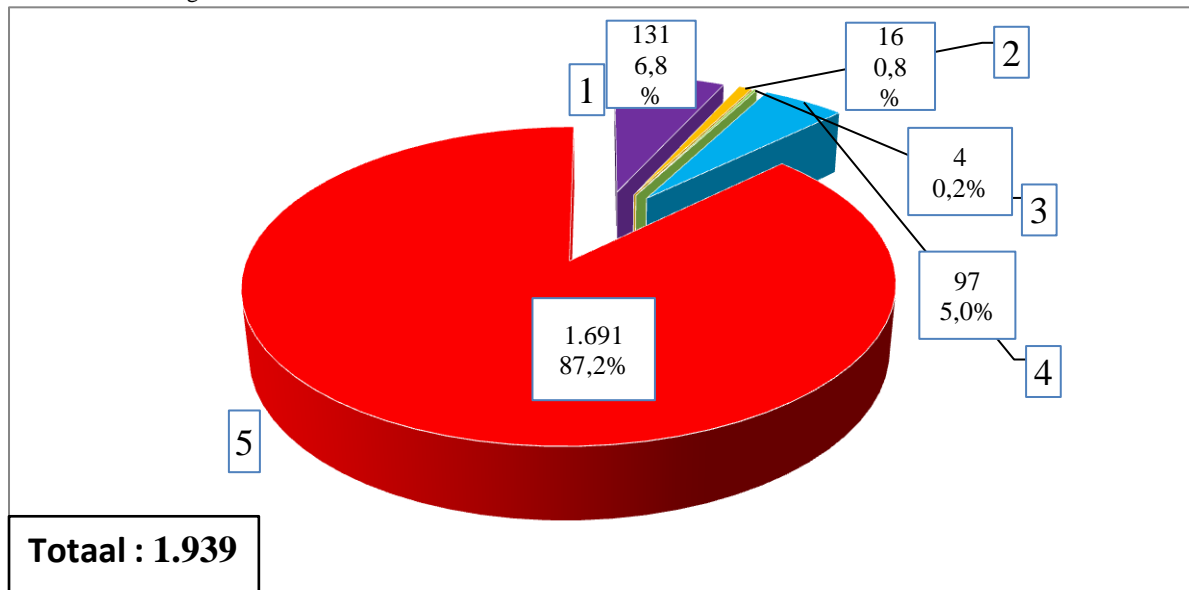
De rubriek “uitgesproken arresten” heeft betrekking op alle uitgesproken arresten. In de arresten uitgesproken in het cassatiecontentieux wordt een onderscheid gemaakt tussen de arresten uitgesproken in de vreemdelingenzaken (“Vreemdelingenzaken”) en de arresten uitgesproken in de andere zaken (“Algemeen”).

De beschikkingen genomen in het kader van de filterprocedure in het cassatiecontentieux worden in een afzonderlijke rubriek opgenomen. In de beschikkingen wordt een onderscheid gemaakt tussen de beschikkingen uitgesproken in vreemdelingenzaken (“Vreemdelingenzaken”) en de andere zaken (“Algemeen”).

B.2. Statistieken

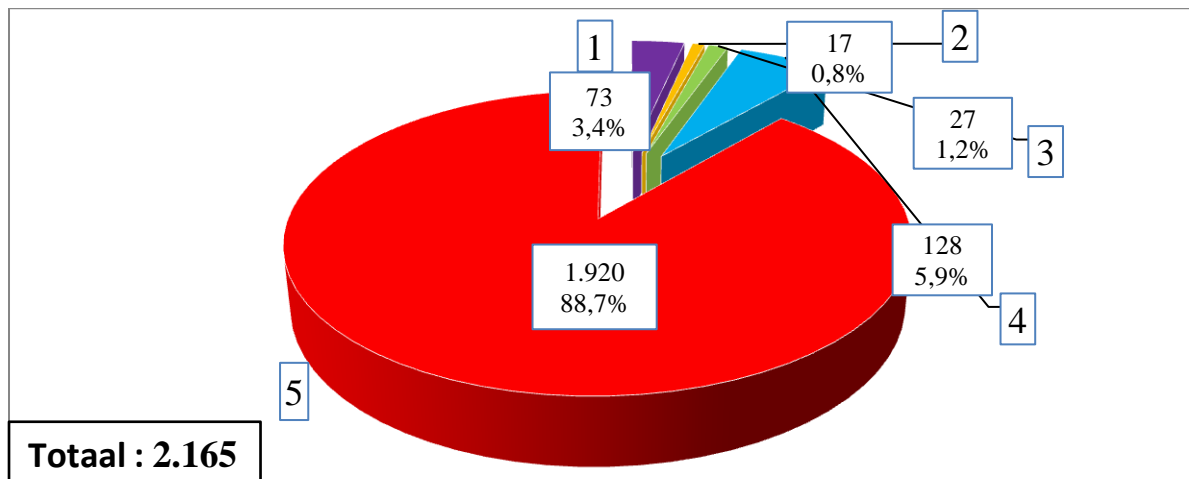
B.2.1. Overzicht hangende zaken afdeling Bestuursrechtspraak ⁽¹⁾

1.1. Nederlandstalige ⁽²⁾ zaken

1. cassatie ten gronde
2. cassatie filter
3. uiterst dringende noodzakelijkheid
4. schorsing
5. vernietiging

1.2. Franstalige ⁽³⁾ zaken

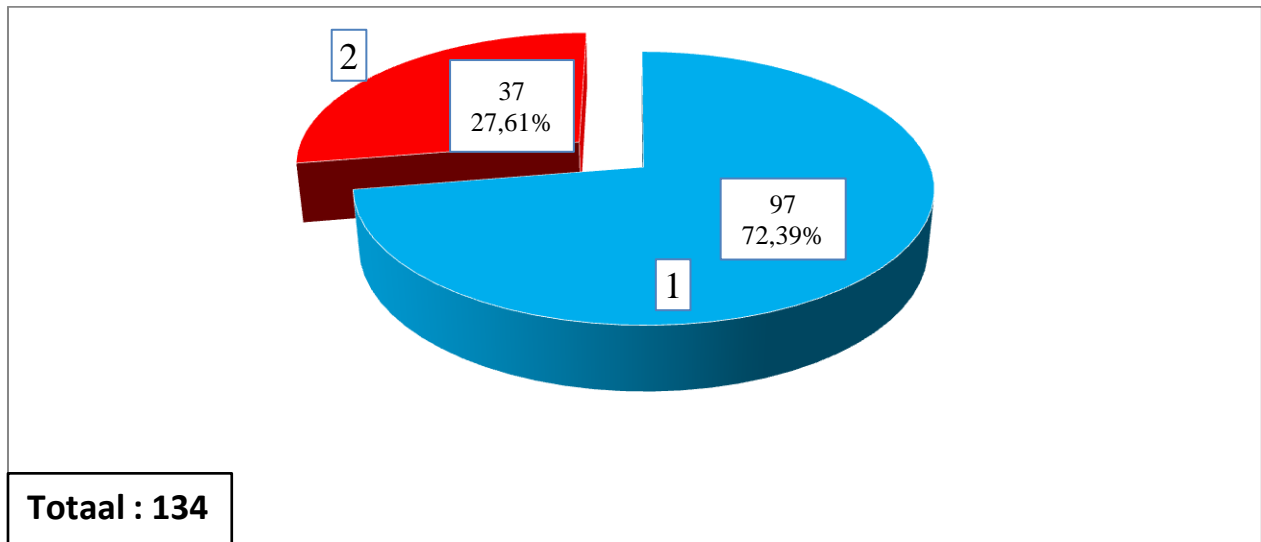
1. cassatie ten gronde
2. cassatie filter
3. uiterst dringende noodzakelijkheid
4. schorsing
5. vernietiging

(1) Het betreft alle hangende zaken ongeacht het stadium waarin of de component van de Raad van State waarbij ze zich bevinden (Kamers, Auditoraat, Griffie).

(2) Het betreft de zaken behandeld door de kamers VII, IX, X, XII en XIV.

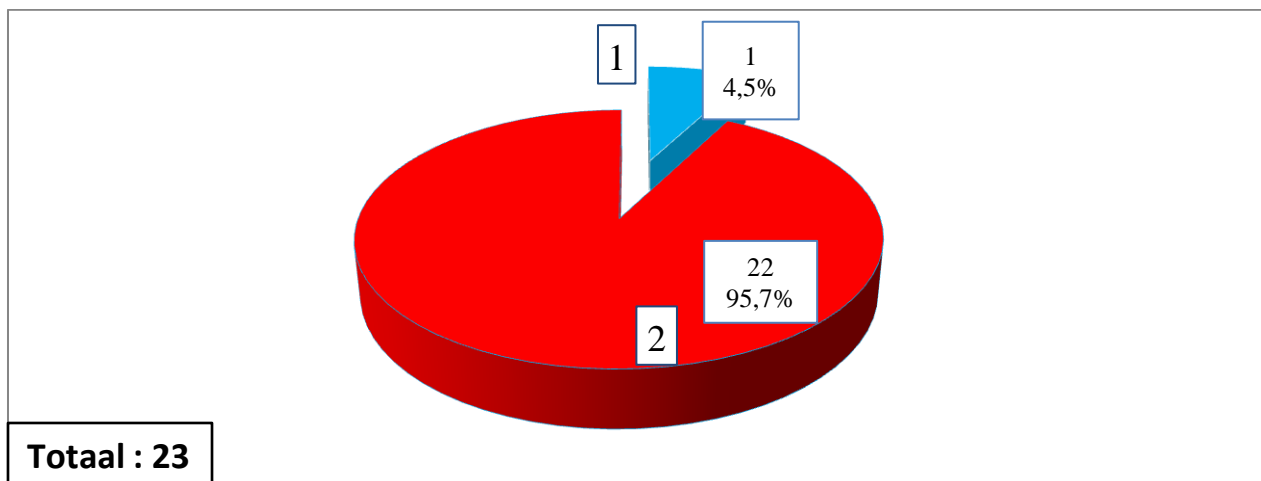
(3) Het betreft de zaken behandeld door de kamers VI, VIII, XI, XIII en XV.

1.3. Tweektalige ⁽¹⁾ zaken

1. schorsing
2. vernietiging

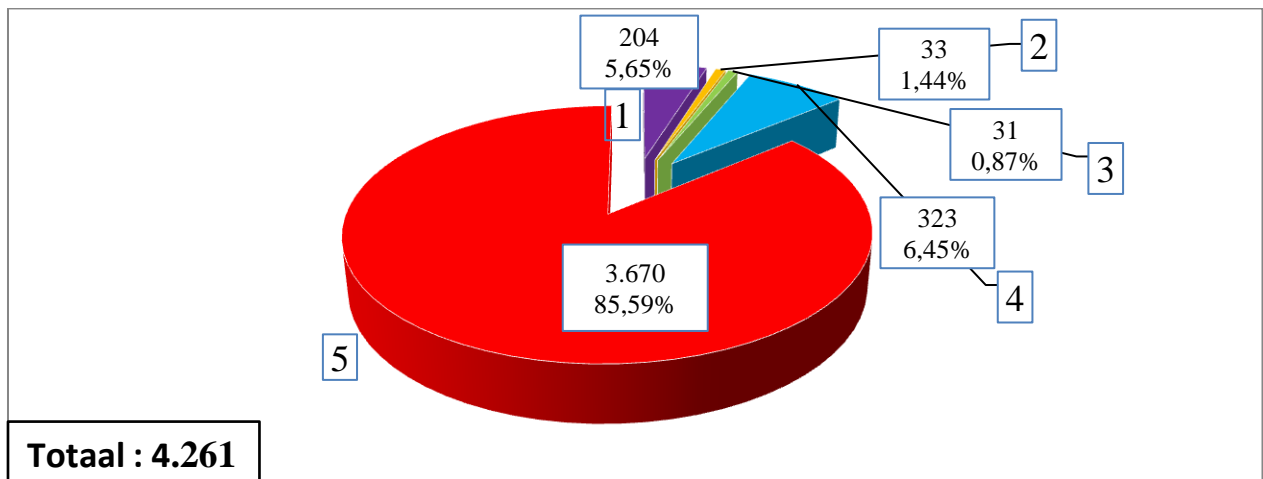
1.4. Duitstalige ⁽²⁾ zaken (Kamer Vbis)

1. schorsing
2. vernietiging

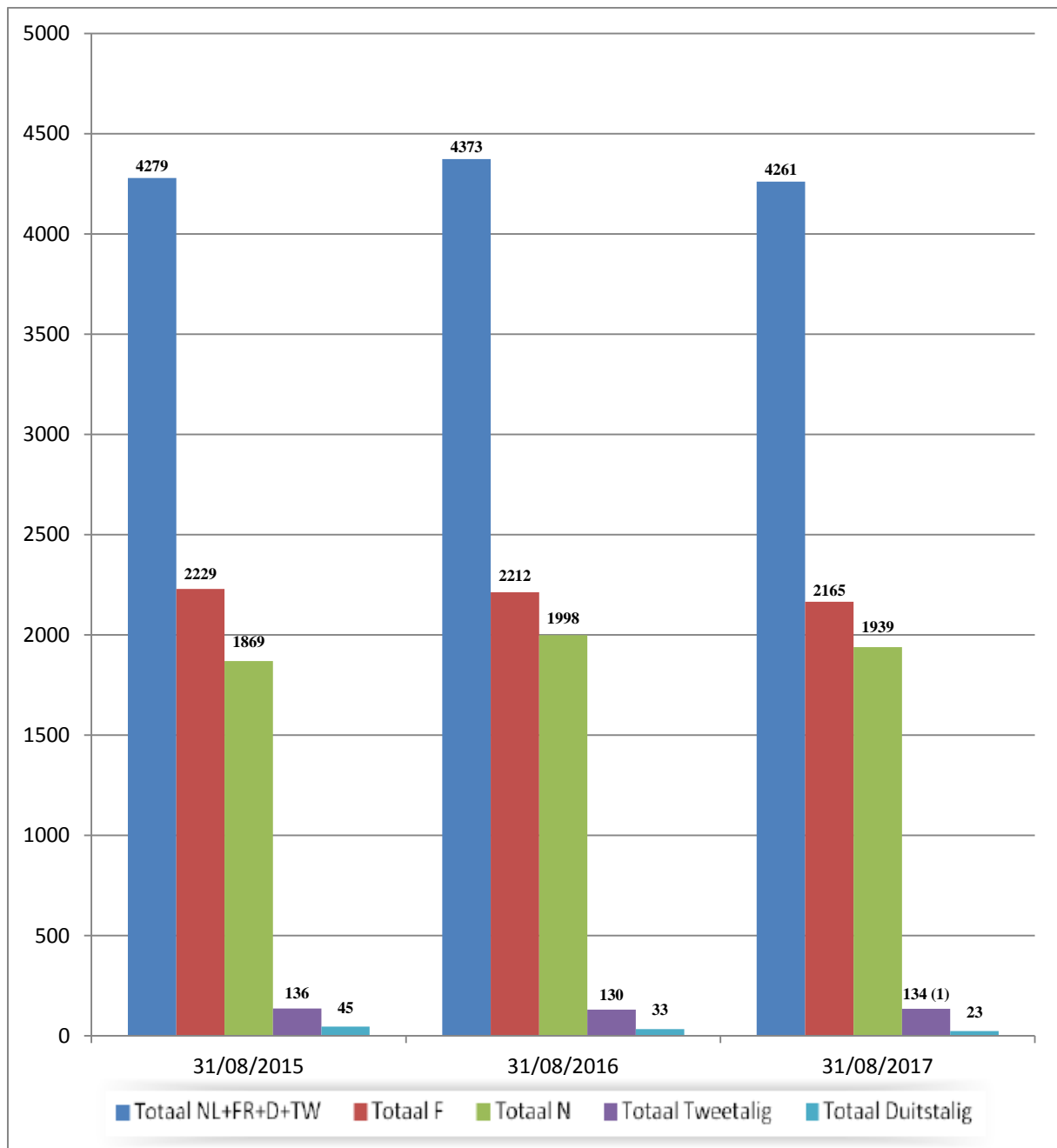
- (1) Hiermee worden alle zaken bedoeld waarin de Nederlandse en de Franse taal moet worden gebruikt. Deze zaken worden behandeld door de Vde Kamer.
- (2) Hiermee worden alle zaken bedoeld waarin de Duitse taal moet worden gebruikt. Deze zaken worden behandeld door de Vbis-kamer.

1.5. Totaal hangende zaken

- 1. totaal cassatie ten gronde
- 2. totaal cassatie filter
- 3. totaal uiterst dringende noodzakelijkheid
- 4. totaal schorsing
- 5. totaal vernietiging

1.6. Grafiek inzake de evolutie van het globaal aantal hangende zaken per taalrol

(1) waarvan 104 Fr./NL. en 30 NL./Fr.

B.2.2. Nieuw ingeleide zaken

	Algemeen contentieux Franstalig	Algemeen contentieux Nederlandstalig	Algemeen contentieux Tweetalig	Algemeen contentieux Duitstalig	Algemeen totaal
2014 – 2015	1.320	1.167	17	18	2.522
2015 – 2016	1.433	1.214	7	14	2.668
2016 – 2017	1.303	1.079	8	16	2.406

	Franstalig cassatiecontentieux			Nederlandstalig cassatiecontentieux			Tweetalig cassatiecontentieux			Duitstalig cassatiecontentieux			Algemeen Totaal
	Algemeen	Vreemde- lingen	Totaal	Algemeen	Vreemde- lingen	Totaal	Algemeen	Vreemde- lingen	Totaal	Algemeen	Vreemde- lingen	Totaal	
2014-2015	6	310	316	58	350	408	0	0	0	0	0	0	724
2015-2016	12	263	275	81	263	344	0	0	0	0	0	0	619
2016-2017	12	199	211	63	127	190	0	0	0	0	0	0	401

Totaal ingeleide zaken alle contentieux

	Franstalig	Nederlandstalig	Tweetalig	Duitstalig	Algemeen totaal
2014 – 2015	1.636	1.575	17	18	3.246
2015 - 2016	1.708	1.558	7	14	3.287
2016 - 2017	1.514	1.269	8	16	2.807

B.2.3. Evolutie van de productie

B.2.3.1. Uitgesproken arresten

Algemeen contentieux												
	Franstalig			Nederlandstalig			Tweetalig			Duitstalig		
	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Eindarresten	1.483	1.395	1.282 ⁽¹⁾	1.027	981	1.017 ⁽²⁾	9	15	7	20	25	8
Tussenarresten	487	449	459	504	437	303 ⁽³⁾	0	3	1	8	12	7
Totaal	1.970	1.844	1.741	1.531	1.418	1.320	9	18	8 ⁽⁴⁾	28	37	15

Cassatiecontentieux algemeen												
	Franstalig			Nederlandstalig			Tweetalig			Duitstalig		
	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Eindarresten	4	2	11	92	47	67	0	0	0	0	0	0
Tussenarresten	0	0	0	6	7	8	0	0	0	0	0	0
Totaal	4	2	11	98	54	75	0	0	0	0	0	0

⁽¹⁾ waarvan 1 eindarrest Algemene Vergadering (F)

⁽²⁾ waarvan 1 eindarrest Algemene Vergadering (N) en 2 eindarresten A bis

⁽³⁾ waarvan 2 tussenarresten Algemene Vergadering (N)

⁽⁴⁾ waarvan 1 tussenarrest (N) en eindarresten 2(F) en 5(N)

Cassatiecontentieux vreemdelingenzaken												
	Franstalig			Nederlandstalig			Tweetalig			Duitstalig		
	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2014-2015	2015-2016	2016-2017
Eindarresten	88	91	99	108	78	59	0	0	0	0	0	0
Tussenarresten	11	7	6	3	4	5	0	0	0	0	0	0
Totaal	99	98	105	111	82	64	0	0	0	0	0	0

Algemeen totaal uitgesproken arresten en behandelde rolnummers						
	2014-2015		2015-2016		2016-2017	
	ARRESTEN	ROLNUMMERS	ARRESTEN	ROLNUMMERS	ARRESTEN	ROLNUMMERS
FRANSTALIG	2.073	2.155	1.944	2.005	1.857	1.906
NEDERLANDSTALIG	1.740	1.768	1.554	1.579	1.459	1.487
TWEETALIG	9	9	18	19	8	8
DUITSTALIG	28	29	37	47	15	16
TOTAAL	3.850	3.961	3.553	3.650	3.339	3.417

B.2.3.2. Filterprocedure ⁽¹⁾

Franstalige filterprocedure

	Nieuw ingeleide zaken		Beschikkingen van Toelaatbaarheid				Beschikkingen van Niet-toelaatbaarheid			
	Algemeen	Vreemdelingen	Algemeen		Vreemdelingen		Algemeen		Vreemdelingen	
2014-2015	6	310	4	67%	78	25%	2	33%	240	75%
2015-2016	12	263	8	80%	108	41%	2	20%	156	59%
2016-2017	12	199	5	39%	78	38%	8	61%	125	62%

Nederlandstalige filterprocedure

	Nieuw ingeleide zaken		Beschikkingen van Toelaatbaarheid				Beschikkingen van Niet-toelaatbaarheid			
	Algemeen	Vreemdelingen	Algemeen		Vreemdelingen		Algemeen		Vreemdelingen	
2014-2015	58	350	54	89%	90	25%	7	11%	276	75%
2015-2016	81	263	74	96%	47	18%	3	4%	213	82%
2016-2017	63	127	63	95%	38	29%	3	5%	95	71%

(1) Er werden geen tweetalige of Duitstalige cassatieberoepen ingeleid in de laatste drie gerechtelijke jaren.

Filterprocedure totaal cassatie algemeen en totaal cassatie vreemdelingen

	Nieuw ingeleide zaken		Beschikkingen van Toelaatbaarheid				Beschikkingen van Niet-toelaatbaarheid			
	Algemeen	Vreemdelingen	Algemeen		Vreemdelingen		Algemeen		Vreemdelingen	
2014-2015	64	660	58	87%	168	25%	9	13%	516	75%
2015-2016	93	526	82	94%	155	30%	5	6%	369	70%
2016-2017	75	326	68	91%	116	34%	11	7%	220	66%

Filterprocedure algemeen totaal

	Nieuw ingeleide zaken	Beschikkingen van Toelaatbaarheid		Beschikkingen van Niet-toelaatbaarheid	
2014-2015	724	226	32%	525	68%
2015-2016	619	237	39%	374	61%
2016-2017	401	184	45%	231	55%

B.2.4. Aantal hangende zaken op 31/08/2017 per jaar van indiening

JAAR	FRANSTALIG		NEDERLANDSTALIG		TWEETALIG		DUITSTALIG	
	ALGEMEEN	CASSATIE	ALGEMEEN	CASSATIE	ALGEMEEN	CASSATIE	ALGEMEEN	CASSATIE
2017	817	64	580	84	14		6	
2016	796	24	713	45	8		9	
2015	297	2	378	12	11		5	
2014	83		76	3	5		3	
2013	32		26		19			
2012	13		8		17			
2011	7		3	1	26			
2010	10				13			
2009	7		2		4			
2008	3		1		12			
2007	1		1					
2006	6				2			
2005	1		4					
2004								
2003			2		3			
2002	2							
	2075	90	1794	145	134	0	23	0
TOTAAL 4261								

B.3. Analyse van de statistieken

Het aantal bij de instelling in haar geheel aanhangige zaken, ongeacht het procedurestadium waarin ze zich bevinden, is gedaald met 112 eenheden, zijnde met 2,5 %, tot een totaal van 4.261 zaken (in het gerechtelijk jaar 2015-2016 waren er op 31/08/2016 4.373 zaken hangende).

Het aantal tijdens het betrokken gerechtelijk jaar bij de afdeling bestuursrechtspraak nieuw ingeleide zaken bedraagt 2.807. Dit is een daling met ongeveer 15 % (in het gerechtelijk jaar 2015-2016 werden er 3.287 nieuwe zaken ingeleid). Zowel in het Franstalig als Nederlandstalig algemeen contentieux is het aantal nieuw ingeleide zaken gedaald. Het aantal nieuw ingeleide zaken in het tweetalig (algemeen) contentieux is gedaald en in het Duitstalig contentieux nagenoeg gelijk gebleven. In het algemeen cassatiecontentieux is het aantal Franstalige nieuw ingeleide zaken gelijk gebleven maar in het Nederlandstalige contentieux is het aantal zaken afgenomen. In het cassatiecontentieux vreemdelingenzaken is zowel het aantal nieuw ingeleide Franstalige als Nederlandstalige zaken afgenomen.

Hierna volgt een grondige analyse van de werking van de Kamers.

B.3.1. Evolutie van het totaal aantal uitgesproken arresten en beschikkingen

Tijdens het gerechtelijk jaar 2016-2017 werden in totaal 3.339 arresten (eindarresten en tussenarresten) uitgesproken: 1.459 Nederlandstalige ¹ - 1.857 Franstalige ² - 8 tweetalige Nederlands/Frans ³ - 15 tweetalige Frans/Duits.

De voormelde 3.339 uitgesproken arresten hadden betrekking op 3.417 rolnummers.

Tevens werden 415 beschikkingen met betrekking tot de toelaatbaarheid van cassatieberoepen gewezen (216 F en 199 N).

Vermits het grootste deel van de beschikkingen inzake toelaatbaarheid afwijzende beschikkingen zijn -hoewel dit aantal een dalende tendens vertoont-, welke een vrij omstandige motivering vereisen, en in deze procedures geen tussenkomst van het auditoraat is voorzien, vergen die beschikkingen een werklast die min of meer vergelijkbaar is met die van een doorsnee arrest.

In totaal werden dus 3.754 uitspraken geveld, dit nog zonder rekening te houden met bijzondere beschikkingen, zoals deze over de ontvankelijkheid van tussenkomsten. Dit is een afname met 410 uitspraken of ongeveer 10% in vergelijking met het vorig gerechtelijk jaar, waarin 4.164 uitspraken werden geveld.

¹ inclusief 1 eindarrest en 2 tussenarresten Algemene Vergadering (N) en 2 eindarresten *Abis*

² inclusief 1 eindarrest Algemene Vergadering (F)

³ Waarvan tussenarresten 1 (N) en eindarresten 2 (F) en 5 (N)

Gemiddeld waren er aan de afdeling bestuursrechtspraak 32,81 FTE staatsraden verbonden gedurende het gerechtelijk jaar 2016-2017 (15 FTE Franstalige staatsraden en 16 FTE Nederlandstalige staatsraden). Er werden in totaal 3.754 uitspraken geveld (2.090 Franstalige uitspraken en 1.664 Nederlandstalige uitspraken). Dit maakt dat er per FTE staatsraad circa 121,09 uitspraken werden geveld (per FTE Franstalige staatsraad 139 en per FTE Nederlandstalige staatsraad 104).

Hieronder (B.3.2) zal blijken dat niet substantieel meer arresten hadden kunnen worden gewezen.

B.3.2. Evolutie van het aantal op het einde van het gerechtelijk jaar bij de kamers aanhangige zaken

Op het einde van het besproken gerechtelijk jaar, dus op 31 augustus 2017, bevonden zich in de kamers in totaal 1001 zaken. Het betreft voornamelijk: de zaken die bij de kamers aanhangig zijn voor het uitspreken van een arrest in uiterst dringende noodzakelijkheid, de zaken waarin de toelaatbaarheidsbeschikking inzake cassatie wordt verwacht, evenals de schorsings- en vernietigingszaken die in de kamers liggen om vastgesteld te worden voor een zitting, deze die reeds zijn vastgesteld voor een welbepaalde zitting, en deze die reeds op zitting werden behandeld, maar waarvoor nog een arrest dient te worden uitgesproken, d.w.z. de zaken in beraad.

Wanneer men dit cijfer afzet tegen de toestand geldend bij het begin van het gerechtelijk jaar, komt men tot de conclusie dat het totaal aantal in de kamers aanwezige zaken is gedaald met 82 eenheden van 1.083 zaken op 31/8/2016 tot 1.001 zaken op 31/8/2017, dit is een vermindering met 8%.

Bovendien weze vastgesteld dat de globale werkvoorraad per staatsraad op het eind van het gerechtelijk jaar gemiddeld ⁴ circa 32 ⁵ zaken bedroeg. Wanneer men alleen de zaken in acht neemt die nog niet in de fase van finalisering zijn, nl. deze die nog niet zijn vastgesteld voor een zitting, komt men aan 10 ⁶ zaken per staatsraad.

Uit dit alles blijkt dat er bij de kamers globaal gezien alleen een normale werkvoorraad hangende is, m.a.w., dat er geen achterstand is. Er konden ook, gelet op de instroom van zaken in de kamers, niet substantieel meer arresten gewezen worden.

Bovendien wordt de toestand constant gemonitord, en wordt er indien nodig via interne verschuivingen van mensen en materies voor gezorgd dat er ook op het niveau van elke kamer afzonderlijk geen achterstand bestaat of, blijft bestaan.

⁴ Er waren op het einde van het gerechtelijk jaar 31 staatsraden aan de afdeling bestuursrechtspraak verbonden

⁵ Vgl. op 31 augustus 2016 : 32 zaken

⁶ Vgl. op 31 augustus 2016 : 10 zaken

B.3.3. Doorlooptijden in de Kamers

De gemiddelde behandelingstermijn van een zaak ten gronde in het niet-cassatiecontentieux in de schoot van de kamers (d.w.z. tussen de ontvangst van het dossier in de kamer en de einduitspraak) bedroeg 92 dagen (vorig gerechtelijk jaar: 101 dagen). Abstractie gemaakt van de arresten gewezen in het kader van allerhande verkorte procedures, bedraagt deze termijn 159 dagen (vorig gerechtelijk jaar: 169 dagen).

De gemiddelde duur voor de behandeling van een schorsingszaak door de kamers bedroeg 50 dagen (vorig gerechtelijk jaar: 49 dagen).

In het cassatiecontentieux bedroeg de doorlooptijd binnen de kamers gemiddeld 59 dagen (vorig gerechtelijk jaar: 61).

De beschikkingen van al dan niet toelaatbaarheid in dit contentieux, werden door de kamers gewezen in een gemiddelde termijn van 14 dagen (vorig gerechtelijk jaar 13 dagen), dit is ruimschoots binnen de wettelijke termijn van één maand.

Globaal kan worden vastgesteld dat de meeste doorlooptijden gelijk zijn gebleven in vergelijking met het vorig gerechtelijk jaar, behoudens de -belangrijkste- doorlooptijd in het algemeen contentieux die met 10 % is afgenomen.

B.3.4. Bondig overzicht van de toepassing van de cassatieprocedure en meer in het bijzonder de toelaatbaarheidsprocedure (art. 119, tweede lid, 3° R.v.St.-wet)

In het cassatiecontentieux werden in het gerechtelijk jaar 2016-2017 255 arresten uitgesproken: 139 N - 116 F.

Normaliter wordt een cassatiearrest, gelet op de toepasselijke proceduretermijnen, uitgesproken in de loop van het gerechtelijk jaar volgend op dat van de indiening van het cassatieberoep. Dit impliceert dat de uitstroom van arresten de instroom van het vorig gerechtelijk jaar min of meer volgt.

Dergelijke zaken worden immers door de kamers prioritair behandeld.

Op grond van artikel 20, § 4, van de gecoördineerde wetten, doet de kamer uitspraak over een toelaatbaar verklaard cassatieberoep binnen zes maanden nadat de toelaatbaarheidsbeschikking werd genomen.

Alleen in de door een staatsraad met minstens drie jaar graadanciënniteit, aangewezen door de voorzitter, toelaatbaar verklaarde cassatieberoepen komt het auditoraat tussen en stelt het een verslag op.

De doorlooptijd tussen de ontvangst van het auditoraatsverslag en de uitspraak van het arrest bedraagt gemiddeld iets minder dan twee maanden (zie B.3.3).

Het aantal beschikkingen van (niet-)toelaatbaarheid, procedure waarin het auditoraat niet tussenkomt en in beide taalstelsels een alleenzetelende staatsraad met een griffier de werklast draagt, bedroeg, zoals hoger reeds aangegeven: 415.

Inzake deze beschikkingen wordt de wettelijk bepaalde termijn van één maand ruimschoots gerespecteerd. Meer zelfs: de gemiddelde effectieve termijn bedraagt, zoals ook reeds onder B.3.3. weergegeven, amper 14 dagen.

B.3.5. Conclusie

Er kan uit het voorgaande alleen maar besloten worden dat de kamers van de afdeling bestuursrechtspraak op kwantitatief vlak hun opdracht behoorlijk hebben vervuld, dat zij grosso modo de volledige instroom hebben behandeld, en gelet op die instroom in wezen niet meer arresten hadden kunnen uitspreken, en er binnen de kamers geen achterstand bestaat.

C. Inhoudelijke analyse

C.1. Hervorming van de Raad van State door de wet van 20 januari 2014

C.1.1. Algemeen

In het activiteitenverslag 2013-2014 werd een overzicht gegeven van de door de wet van 20 januari 2014 houdende hervorming van de bevoegdheid, de procedureregeling en de organisatie van de Raad van State ingevoerde nieuwe instrumenten en bevoegdheden (zie de pagina's 22 e.v. van dat verslag).

Zoals weergegeven in het voormelde activiteitenverslag kunnen de belangrijkste wijzigingen aan de bevoegdheden van de Afdeling Bestuursrechtspraak worden opgedeeld in een tweetal categorieën: de modernisering van het administratief kort geding en de maatregelen ter finale geschillenbeslechting. Hieronder wordt voor elk van deze categorieën de cijfermatige situatie voor het gerechtelijk jaar 2016-2017 weergegeven.

C.1.2. Modernisering van het administratief kort geding

Wat de modernisering van het administratief kort geding betreft (pag. 23 van het activiteitenverslag 2013-2014) dient vastgesteld te worden dat in het besproken gerechtelijk jaar 2016-2017 slechts in 20 gevallen gebruik gemaakt werd van de mogelijkheid om de vordering tot schorsing niet in te dienen via een enig verzoekschrift tot nietigverklaring en tot schorsing, maar dit te doen na het indienen van de vordering tot nietigverklaring, op elk moment van de procedure, bijzonderlijk pas in het stadium waarin de zaak echt dringend begint te worden (vgl. gerechtelijk jaar 2015-2016: 10).

Het dient bijgevolg te worden vastgesteld dat er nog steeds weinig gebruik gemaakt wordt van de nieuwe mogelijkheid om de vordering tot schorsing in te dienen na het indienen van het verzoekschrift tot nietigverklaring. Nochtans bestond één van de doelstellingen van deze nieuwe regeling er in om zoveel mogelijk te vermijden dat dergelijke vorderingen quasi automatisch gelijktijdig met het annulatieberoep werden ingediend, en alzo -samen met de vervanging van de voorwaarde betreffende het moeilijk te herstellen ernstig nadeel door een voorwaarde van dringendheid- werd beoogd de behandeling van de annulatieprocedures te versnellen.

Ter vergelijking: in het gerechtelijk jaar 2016-2017 werd in liefst 409 gevallen de schorsing gelijktijdig met de nietigverklaring gevorderd.

C.1.3. Maatregelen ter finale geschillenbeslechting

- a) Handhaving van de gevolgen van een vernietigde individuele beslissing (art. 14ter gec. wetten):

in 2 arresten werd toepassing gemaakt van artikel 14ter van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.⁷

- b) Verduidelikend arrest (art. 35/1 gec. wetten):

in 1 arrest werd toepassing gemaakt van artikel 35/1 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.⁸

- c) Injunctiebevoegdheid (art. 36, § 1 gec. wetten):

in 3 arresten werd toepassing gemaakt van artikel 36, § 1 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.⁹

Deze arresten kunnen, zoals alle andere arresten, geraadpleegd worden op de website van de Raad van State: www.raadvanstate.be.

C.2. Schadevergoeding tot herstel

In het activiteitenverslag 2013-2014 werd de aandacht gevestigd op de nieuwe bevoegdheid, opgenomen in artikel 11*bis* van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, tot het verlenen van een schadevergoeding tot herstel (pag. 25 e.v. van dat verslag).

In het gerechtelijk jaar 2016-2017 werd dergelijke vergoeding in 16 arresten toegekend.¹⁰

In hetzelfde jaar werden 36 vorderingen tot het bekomen van dergelijke vergoeding ingeleid. Dit contentieus brengt een extra werklust met zich mee.

⁷ Concreet: arresten nrs. 235.892, van 28 september 2016 en 237.021, van 12 januari 2017

⁸ Concreet: arrest nr. 236.251, van 25 oktober 2016

⁹ Concreet: arresten nrs. 235.686, van 6 september 2016, 236.286, van 27 oktober 2016 en 238.691, van 27 juni 2017

¹⁰ Concreet: arresten nrs. 236.697, van 8 december 2016, 237.095 en 237.096, van 19 januari 2017, 237.118, van 24 januari 2017, 237.495, van 27 februari 2017, 237.537, van 2 maart 2017, 237.894, van 31 maart 2017, 238.121, van 9 mei 2017, 238.274, van 22 mei 2017, en 238.830 t.e.m. 238.836, van 14 juli 2017.

D. E-justice

D.1. E-justice betreft de mogelijkheid die de partijen sinds 1 februari 2014 hebben om hun beroepen via een digitaal platform in te dienen, met daaraan gekoppeld de elektronische uitwisseling via datzelfde digitaal platform, van de op het inleidend verzoekschrift volgende procedurestukken.

Zo wordt het verzenden en ontvangen van processtukken aanzienlijk vergemakkelijkt.

Rekening houdend met de technologische ontwikkelingen op het gebied van de communicatie werd geopteerd voor een systeem via een website beheerd door de Raad van State, die dienst doet als een beveiligd platform voor uitwisseling. De gebruiker die toegang wil hebben tot dit platform, dient zich eenvoudig kenbaar te maken door middel van een elektronische identiteitskaart, zodat hij zich op een betrouwbare manier kan identificeren.

Een en ander maakt het voorwerp uit van het koninklijk besluit van 13 januari 2014 tot wijziging van het regentsbesluit van 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, het koninklijk besluit van 5 december 1991 tot bepaling van de rechtspleging in kort geding voor de Raad van State en het koninklijk besluit van 30 november 2006 tot vaststelling van de cassatie-procedure bij de Raad van State, met het oog op de invoering van de elektronische rechtspleging (B.S. 16 januari 2014).

Op de website van de Raad van State www.raadvanstate.be bevindt zich een knop “e-Procedure” met de nodige uitleg en een praktische handleiding. Hier wordt eveneens melding gemaakt van een “Logboek van onderbrekingen”, waar de periodes waarin de website onbeschikbaar is geweest, worden vermeld (dit overeenkomstig artikel 85*bis*, § 14 APR).

D.2. Tijdens het gerechtelijk jaar 2016-2017 werd ongeveer 31 % van de dossiers minstens gedeeltelijk elektronisch behandeld.

E. Uiteenzetting over de tenuitvoerlegging van het beleidsplan van de voorzitter

E.1. Dit activiteitenverslag kadert nog in het beleidsplan dat in 2012 werd opgesteld met het oog op de benoeming tot voorzitter van de Raad van State, verantwoordelijk voor de afdeling bestuursrechtspraak.

In dat beleidsplan wordt in een eerste strategisch doel ingezet op het recht spreken binnen een behoorlijke termijn.

Uit het vorige activiteitenverslag is gebleken dat de kamers geen achterstand meer hadden, meer dan behoorlijke doorlooptijden hanteren en grosso modo de volledige instroom hadden behandeld.

Uit de hierboven gegeven cijfermatige analyse (zie B.3.3) blijkt dat deze toestand is geconsolideerd en zelfs nog verbeterd.

E.2. Ook aan het tweede operationeel doel uiteengezet in dat beleidsplan, het prioritair afhandelen van de oudste zaken, werd volop aandacht besteed.

In het algemeen statistisch deel (zie B.2) werd een overzicht gegeven van het aantal, in alle geleidingen van de Raad samen, hangende zaken per jaar van indiening.

Uit een vergelijking met het overzicht gegeven in het vorig activiteitenverslag blijkt dat het aantal oude zaken blijft afnemen.

De kamers blijven absolute prioriteit geven aan het behandelen van de oudste zaken. Vermits de door het auditoraat toegeleverde zaken zeer snel worden behandeld, geldt dit, a fortiori, ook voor de oudste zaken.

E.3. Uit al het voorgaande blijkt meteen ook dat een andere doelstelling, het naleven van de wettelijke en reglementaire termijnen met speciale aandacht voor de afhandeling van de administratieve korte gedingen en de cassatieberoepen, door de kamers wordt gerespecteerd.

E.4. Wat het derde operationeel doel van het beleidsplan van de voorzitter betreft, met name het bewerkstelligen van het vermindere van de doorlooptijden, kan, vanuit diens bevoegdheid, in hoofdorde verwezen worden naar de hoger geschetste doorlooptijden binnen de kamers.

Wat de annulatieberoepen betreft, blijkt uit de gemiddelde doorlooptijden in de kamers (circa 5 maanden voor de gewone, niet-verkorte procedures), dat de door artikel 15 van het algemeen procedurereglement voorgeschreven termijn van 12 maanden vanaf het neerleggen van het auditoraatsverslag, ruimschoots gerespecteerd wordt.

De doorlooptijd bij de kamers van de cassatieberoepen bedraagt gemiddeld circa 2 maanden. Een eventuele overschrijding van de wettelijke -feitelijk te korte- behandelingstermijn van zes maanden vanaf de toelaatbaarverklaring, kan dus niet aan de kamers worden toegeschreven.

E.5. Het tweede strategisch doel in het beleidsplan heeft betrekking op het bewerkstelligen van een nog kwaliteitsvollere rechtspraak.

Daartoe werd in een operationeel doel vooral ingezet op het waken over en het bewerkstelligen van de eenheid in de rechtspraak.

Een van de vooropgestelde projecten is het opvolgen van de rechtspraak en via preventief optreden een vermindering voorkomen van zaken naar de algemene vergadering van de afdeling bestuursrechtspraak, waar een zware en zeer tijdrovende procedure toepasselijk is.

Ook dit gerechtelijk jaar werden diverse initiatieven genomen teneinde te komen tot een zo eenvormig en kwaliteitsvol mogelijk optreden van de verschillende kamers.

Door onderling overleg, gestuurd door de voorzitter van de afdeling, wordt constant gepoogd tegenstrijdige rechtspraak op proactieve wijze te voorkomen, onder meer via het op regelmatige tijdstippen georganiseerd kamervoorzittersoverleg en via meer informeel georganiseerd e-mailverkeer binnen de afdeling.

Bovendien blijft de rol van de Commissie Procedure cruciaal, en treedt deze Commissie zeer vaak en snel op.

Dit alles vergt grote extra-inspanningen van de leden van de afdeling die zich op termijn vertalen in een grotere en kwalitatievere output.

Mede hierdoor kon het optreden van de algemene vergadering van de afdeling bestuursrechtspraak tot een minimum worden beperkt.

In de betreffende periode werden door de “gewone” algemene vergadering van de afdeling bestuursrechtspraak 3 arresten uitgesproken.

Het arrest nr. 236.002 van 6 oktober 2016 behandelt een bevoegdheidsproblematiek van de Raad van State (is het werkelijk en rechtstreeks voorwerp van het beroep tot nietigverklaring al dan niet een geschil over een subjectief recht).

Het arrest nr. 237.723 van 21 maart 2017 behandelt een beroep dat werd ingesteld tegen de rolrechtenregeling die in 2014 werd ingevoerd.¹¹ De middelen, die nagenoeg alle handelen over de rolrechtenregeling voor collectieve verzoekschriften, worden allemaal verworpen.

In het arrest nr. 238.588 van 20 juni 2017 ten slotte deed de algemene vergadering, met het oog op de eenheid in de rechtspraak, uitspraak over de vraag of een verzoekende partij een annulatiemiddel van openbare orde in elke stand van het geding mag aanvoeren, dan wel of zij dit middel dient aan te voeren in het verzoekschrift of bij de eerst mogelijke procedurele gelegenheid.

Deze arresten kunnen, zoals alle andere arresten, geraadpleegd worden op de website van de Raad van State: www.raadvanstate.be.

E.6. Een derde in het beleidsplan gestelde strategisch doel betreft het behouden en verder ontwikkelen van de rol van de Raad van State in administratieve geschillenbeslechting en streven naar erkenning van die rol via een actieve communicatiepolitiek.

Onder meer de verdere implementatie van de hoger vermelde recente nieuwe instrumenten en bevoegdheden (zie randnrs. C.1 en C.2), gecombineerd met het stimuleren van het gebruik van de elektronische procedure (zie D) moeten verder leiden tot een nog slagkrachtigere afdeling bestuursrechtspraak.

Eveneens overeenkomstig het derde strategisch doel geformuleerd in het beleidsplan, meer bepaald het streven naar de erkenning van de rol van de Raad van State in administratieve geschillenbeslechting, wordt, zoals de vorige jaren, volop ingezet op een proactieve berichtgeving naar het publiek toe omtrent de rechtspraak van de Raad van State.

Er wordt een actieve politiek gevoerd erop gericht om belangstelling opwekkende arresten preventief in eenvoudige taal te duiden.

¹¹ In deze zaak werd reeds eerder een tussenarrest uitgesproken, nl. arrest nr. 233.610 van 26 januari 2016. Naar dit arrest werd reeds verwezen in de twee vorige activiteitenverslagen (2014-2015 en 2015-2016).

Dergelijke arresten worden via een newsflash op de website (zie voornamelijk de knop “Nieuws”) en via het persagentschap Belga en de andere belangrijke perskanalen, in eenvoudige taal geduid, voor de pers en, uiteindelijk, het brede publiek.

In dit verband moge nogmaals verwezen worden naar de hoger vermelde website www.raadvanstate.be.

In het gerechtelijk jaar 2016-2017 werden 76 persberichten op de website gepubliceerd. Het leeuwendeel van deze persberichten betrof communicatie over belangwekkende arresten. Er wordt, in het kader van de proactieve communicatiepolitiek zoals vooropgesteld in het beleidsplan, op toegezien dat de berichtgeving zo veel als mogelijk parallel loopt met de uitspraak en de betekening van de arresten.

Naast het publiceren van de (verduidelijkende) persberichten over de arresten van onze instelling, vormt onze website eveneens het kanaal waarlangs de Raad van State kan reageren op eventuele foute berichtgeving die omtrent de instelling verschijnt of waarlangs de rol van de instelling kan worden verduidelijkt. Tijdens dit gerechtelijk jaar is slechts één maal een dergelijke, in casu zeer technische, verduidelijking moeten gegeven worden. Er dient op te worden gewezen dat de voormelde actieve communicatiepolitiek wordt gevoerd met de beperkte middelen waarover de Raad van State ter zake beschikt. De persdienst van de Raad van State is de laatste jaren verder uitgebouwd. Hij bestaat thans, wat de Raad sensu stricto betreft, uit vier persmagistraten, twee van elke taalrol. Deze magistraten leveren hiervoor bovenop hun gewone taken geheel belangeloos grote extra-inspanningen. Zij verzorgen de contacten met de pers en staan in voor de coördinatie van het publiceren van de duidende persberichten die op de website van de instelling worden geplaatst. Zij hebben ook een faciliterende rol bij de procedure en proberen de kamers te sensibiliseren om van deze procedure gebruik te maken.

F. Aanwending van de in artikel 122, § 1, gec. w. bedoelde staatsraden en de verwezenlijkte vooruitgang met het oog op de in die bepaling nagestreefde doelen (art. 122, § 2, gec. w.)

Met toepassing van artikel 122, § 2, van de gecoördineerde wetten, brengt de voorzitter, in het jaarlijks activiteitenverslag, verslag uit over de aanwending, in de afdeling bestuursrechtspraak, van de bijkomende staatsraden bedoeld in artikel 122, § 1, van diezelfde wetten, en over “de verwezenlijkte vooruitgang met het oog op de nagestreefde doelen”.

Luidens het vermelde artikel 122, § 1, wordt het aantal staatsraden, tot 31 december 2015, met zes eenheden verhoogd, “teneinde de achterstand in de afdeling bestuursrechtspraak weg te werken of te voorkomen, of om het hoofd te kunnen bieden aan de werklust in de afdeling wetgeving”.

Dit speciaal tijdelijk kader is dus uitgedoofd op 1 januari 2016.

Dit betekent dat vanaf die datum staatsraden die de instelling verlaten, niet meer kunnen vervangen worden totdat we teruggevallen zijn op het eigenlijke wettelijke kader.

Wat de F staatsraden betreft is de Raad van State in dit gerechtelijk jaar teruggevallen op het basis wettelijk kader en geniet hij dus niet meer van het tijdelijk uitbreidingskader.

Wat de N staatsraden betreft genoten zowel de afdeling wetgeving als de afdeling bestuursrechtspraak over 1 staatsraad in overtal.

Er dient dus te worden vastgesteld dat de kamers van de afdeling bestuursrechtspraak nauwelijks nog hebben kunnen genieten van het verhoogde aantal staatsraden.

Uit de cijfermatige analyse sub B.3 en de littera E.1 tot E.4 blijkt dat de beleidsdoelstellingen op het vlak van wegwerking van achterstand door de kamers volledig zijn gerealiseerd.

Er dient evenwel op gewezen te worden dat, indien het aantal staatsraden verbonden aan de afdeling bestuursrechtspraak zou dalen tot onder het “gewone” kader van 30 eenheden, dit wel degelijk een negatieve impact dreigt te hebben op de verwezenlijking van de nagestreefd doelen.

G. Algemeen besluit

Het bilan van de werking van de kamers bestuursrechtspraak gedurende het gerechtelijk jaar 2016-2017 is mijns inziens positief.

Er heerst geen achterstand; de zaken worden op korte termijn nadat ze bij de kamers aankomen, kwaliteitsvol afgehandeld.

II. WERKING VAN DE KAMERS - AFDELING WETGEVING

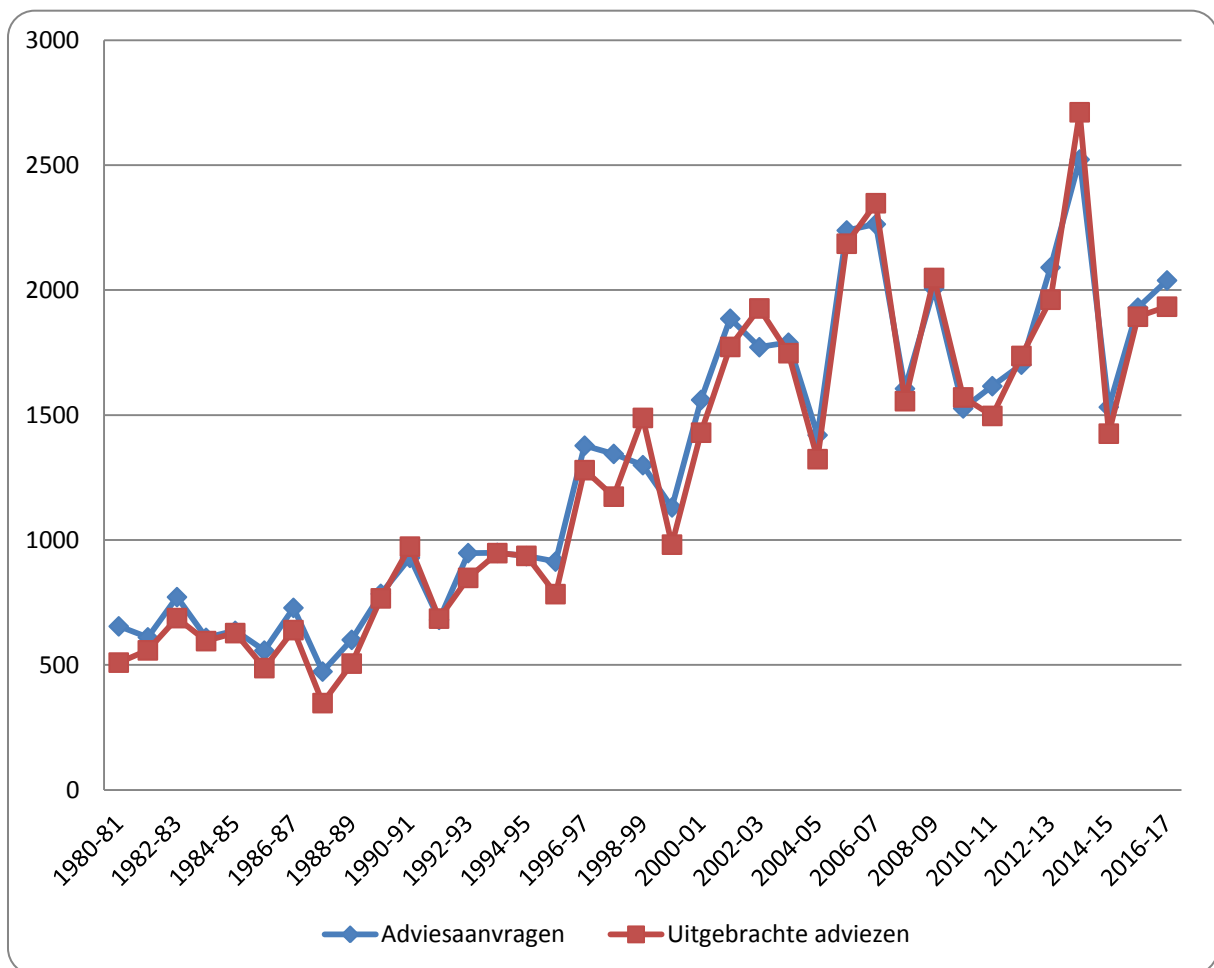
A. Werklast 2016-2017

A.1. Aantal adviesaanvragen en uitgebrachte adviezen

1. Het totale aantal uitgebrachte adviezen bedraagt **1.943** (wat een totaal van 2.068 aan reële werklast geeft: adviezen verenigde kamers, adviezen algemene vergadering, adviezen ontwerpen van programmawet of -decreet, adviezen mozaïekontwerpen). Het totale aantal adviesaanvragen bedraagt **2.039** (wat een totaal van 2.116 aan reële werklast geeft).

Er is geen achterstand bij de afdeling Wetgeving.

Niettemin moeten we wel vaststellen dat het verschil tussen het aantal adviesaanvragen en gegeven adviezen opnieuw is opgelopen. Vorig jaar bedroeg dit verschil nog 36, terwijl het dit jaar 96 betreft, waarmee we terug in de buurt komen van het verschil van het jaar daarvoor 2014-15, namelijk 106, en weer verder verwijderd van het jaar 2013-14 waarin 179 adviezen meer gegeven werden dan gevraagd.

2. Het totale aantal adviesaanvragen is tijdens het jaar 2016-2017 opnieuw toegenomen (2.039 adviesaanvragen, dat is gemiddeld 170 adviesaanvragen per maand) in vergelijking met het jaar daarvoor (1.930 adviesaanvragen, dat is gemiddeld 161 adviesaanvragen per maand). Dat

komt neer op een toename met 109 adviesaanvragen, ofwel een toename van 6% wat in vergelijking met de toename van 26 % het vorige jaar aantoont dat de toename van het totale aantal adviesaanvragen een constante blijft, hoewel de stijging minder sterk is.

3. In de onderstaande tabel wordt het totale aantal onderzochte artikelen weergegeven alsook het aantal artikelen dat per kamer onderzocht is.

Kamers/gerechtigd jaar	Aantal artikelen 2014-2015	Aantal artikelen 2015-2016	Aantal artikelen 2016-2017
Kamer I	6.350	11.291	9.338
Kamer II	4.337	7.420	10.731
Kamer III	6.485	12.437	6.603
Kamer IV	3.761	8.650	9.780
Verenigde kamers	2.194	3.546	3.286
Totaal	23.127	43.344	39.738

De tendens waarop vorig jaar gewezen is in verband met het gemiddeld aantal artikelen per dossier wordt voor dit gerechtelijk jaar bevestigd. Dit jaar (2016-2017) heeft de afdeling Wetgeving 39.738 artikelen geanalyseerd, dat is een gemiddelde van 21 artikelen per adviesaanvraag. Vorig jaar zijn 43.344 artikelen onderzocht, dat is 22,45 artikelen per dossier. De verhouding is dus niet sterk gewijzigd.

4. Het is bijgevolg niet langer logisch de werklast bij de afdeling Wetgeving louter op basis van het aantal adviesaanvragen te meten. Er moet ook met andere factoren rekening gehouden worden, zoals de omvang van de teksten die voor advies voorgelegd worden en het feit dat voor eenzelfde aangelegenheid verscheidene adviesaanvragen ingediend worden. Dat laatste doet zich steeds vaker voor naarmate de zesde staatshervorming doorgevoerd wordt, en leidt ertoe dat steeds meer zaken naar de verenigde kamers van de afdeling Wetgeving verwezen moeten worden.

Gelet op het voorgaande, moet er rekening mee worden gehouden dat de werklast zal toenemen, terwijl het aantal kamers bij de afdeling Wetgeving al 30 jaar lang ongewijzigd gebleven is. Zoals reeds opgemerkt is, zal het absoluut nodig zijn om in de toekomst een structurele oplossing te vinden voor dat probleem.

A.2. Uitsplitsing volgens adviesaanvrager

	AANVRAGEN	PERCENTAGE
TOTAAL FEDERALE OVERHEDEN	930	46%
<i>Ontwerpen van wet</i>	<i>166</i>	
<i>Voorstellen van wet</i>	<i>34</i>	

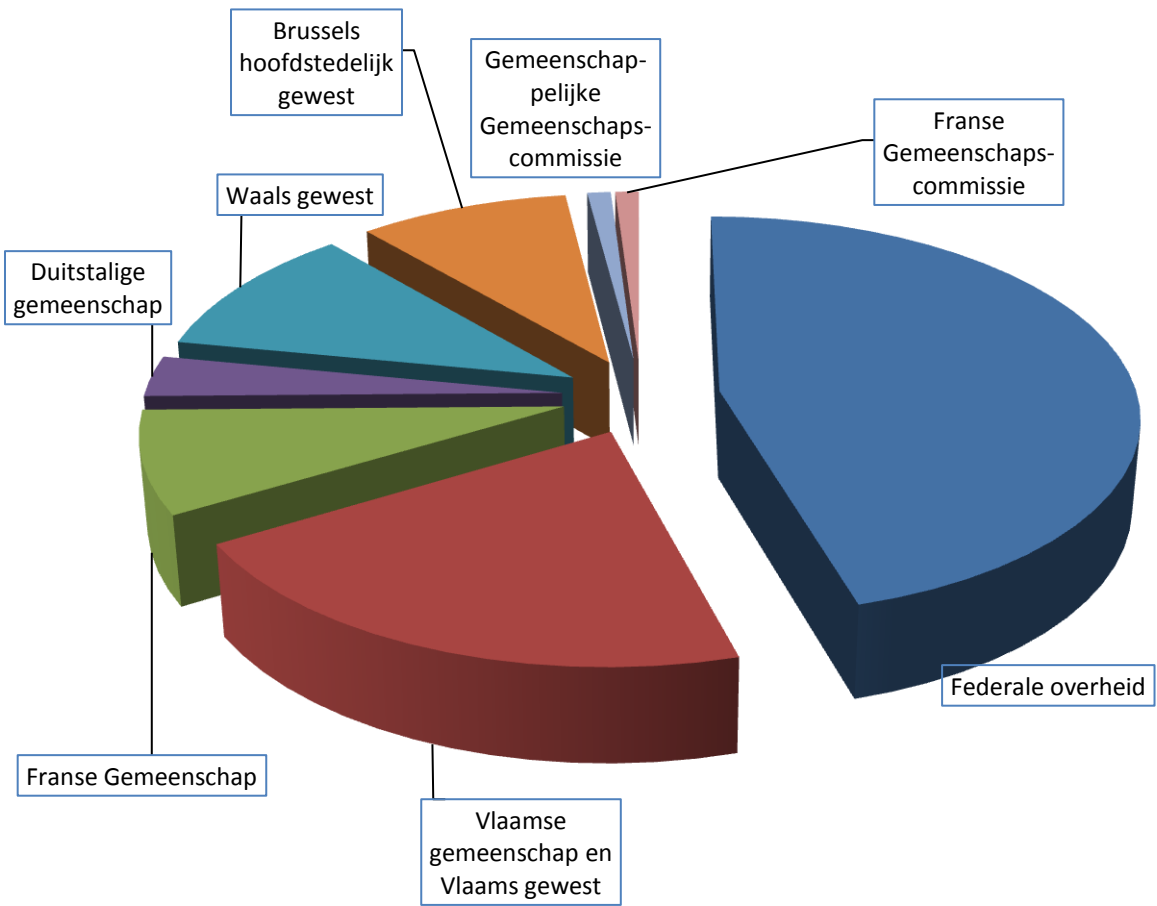
<i>Koninklijke besluiten</i>	559	
<i>Ministeriële besluiten</i>	141	
<i>Amendementen op ontwerpen/voorstellen van wet</i>	30	
TOTAAL DEELENTEITEN	1109	54%
VLAAMSE GEMEENSCHAP EN VLAAMS GEWEST	425	38%
<i>Ontwerpen van decreet</i>	113	
<i>Besluiten van de regering</i>	242	
<i>Ministeriële besluiten</i>	69	
<i>Amendementen op ontwerpen/voorstellen van decreet</i>	1	
FRANSE GEMEENSCHAP	169	15%
<i>Ontwerpen van decreet</i>	56	
<i>Voorstellen van decreet</i>	8	
<i>Besluiten van de regering</i>	102	
<i>Ministeriële besluiten</i>	2	
<i>Varia</i>	1	
DUITSTALIGE GEMEENSCHAP	67	6%
<i>Ontwerpen van decreet</i>	36	
<i>Besluiten van de regering</i>	31	
WAALS GEWEST	217	20%
<i>Ontwerpen van decreet</i>	58	
<i>Voorstellen van decreet</i>	12	
<i>Besluiten van de regering</i>	121	
<i>Ministeriële besluiten</i>	25	
<i>Amendementen op ontwerpen/voorstellen van decreet</i>	1	
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST	189	17%
<i>Ontwerpen van ordonnantie</i>	74	
<i>Voorstellen van (gezamenlijke) ordonnantie</i>	8	
<i>Besluiten van de regering</i>	88	
<i>Ministeriële besluiten</i>	17	
<i>Amendementen op ontwerpen/voorstellen van ordonnantie</i>	2	
GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE	21	2%
<i>Ontwerpen van ordonnantie</i>	14	
<i>Besluiten van de regering</i>	7	
FRANSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE	21	2%
<i>Ontwerpen van decreet</i>	7	
<i>Besluiten van de regering</i>	14	
TOTAAL	2039	100,00%

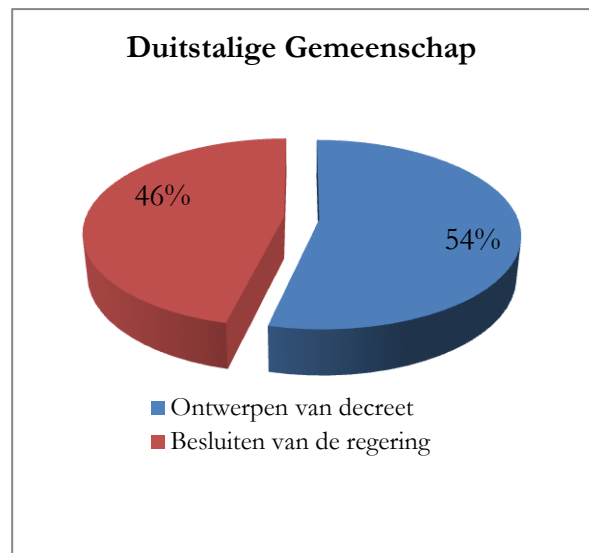
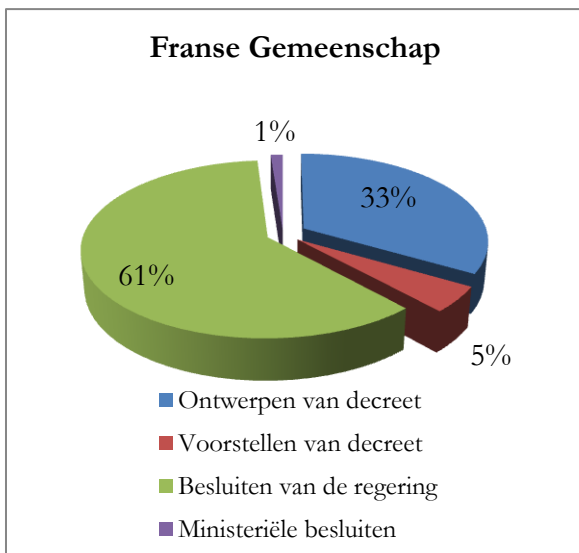
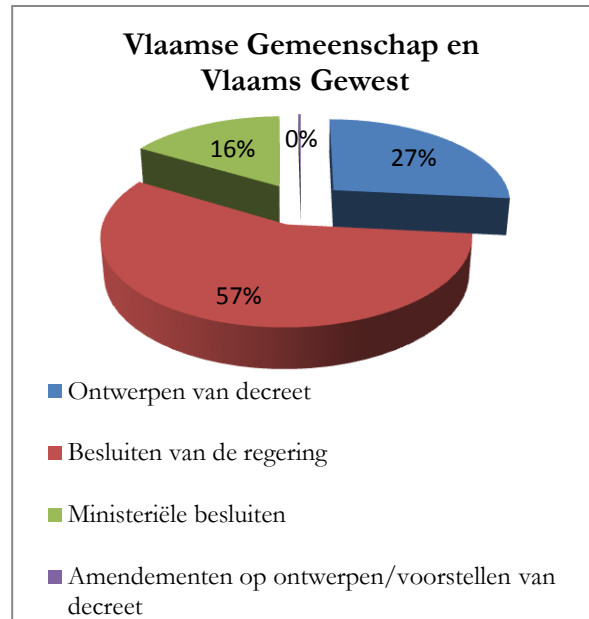
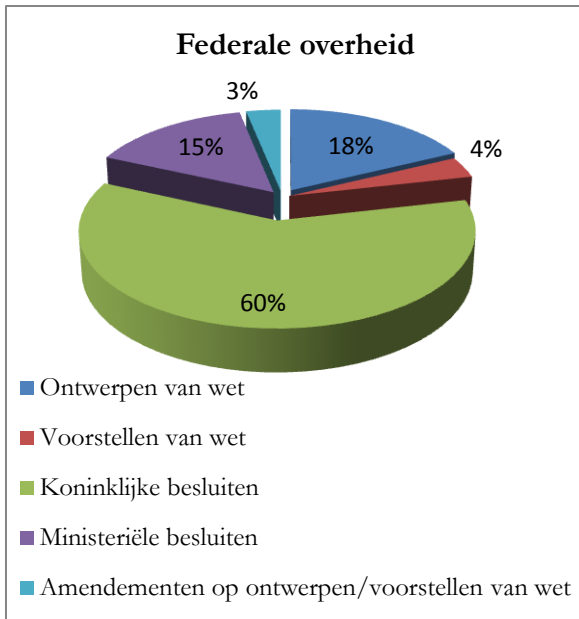
Het percentage adviesaanvragen verdeeld over federale overheden en de deeltentiteiten blijft nu sedert enkele jaren vrij constant. In 2016-2017 heeft de federale overheid 930 adviesaanvragen ingediend (46 %), terwijl het er het jaar voordien 898 waren (46,5 %). In diezelfde periode hebben de gemeenschappen en de gewesten 1.109 adviesaanvragen ingediend (54 %), tegen 1.032 in 2015-2016 (53,5 %). Daarbij ligt het zwaartepunt bij de deeltentiteiten. Binnen de deeltentiteiten blijven de verhoudingen eveneens vrij constant in vergelijking met het vorige jaar 2015-16. De meest markante vaststelling is een daling van 4% in het aandeel adviesaanvragen uitgaande van het Waals Gewest, wellicht gelinkt aan de Franstalige regeringscrisis.

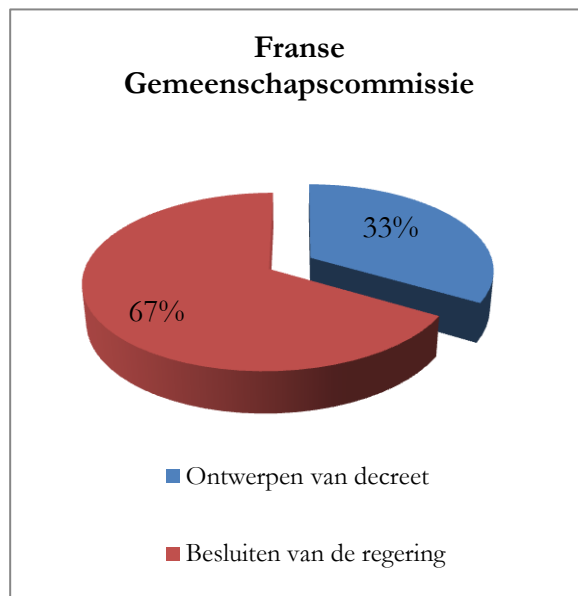
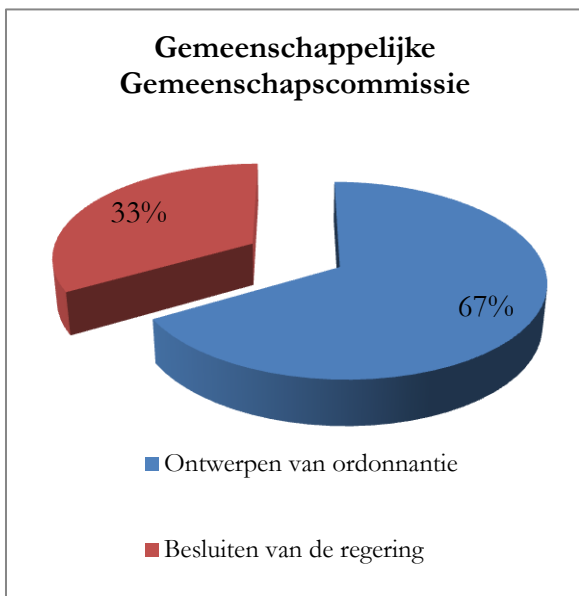
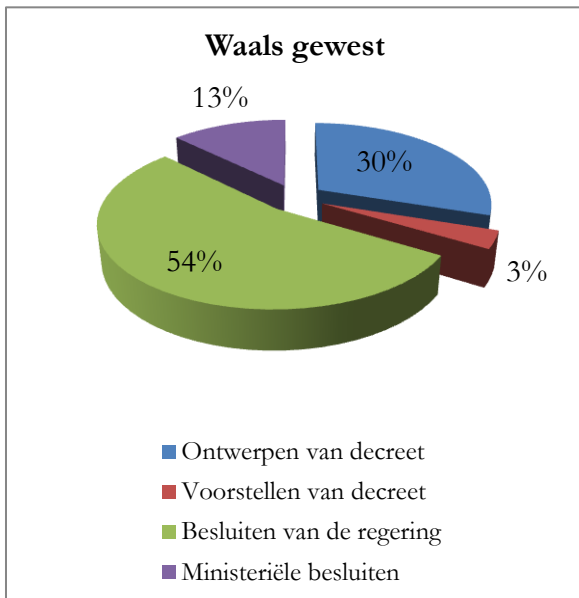
Daarnaast moet worden vastgesteld dat het aantal adviesaanvragen dat ingediend is door de federale, de gemeenschaps- en de gewestregeringen (1.977), nog altijd veel hoger ligt dan het aantal adviezen dat aangevraagd is door de voorzitters van de parlementaire vergaderingen (62). In dat opzicht valt er geen enkele significante verandering ten opzichte van de vorige jaren vast te stellen, behalve dat de tendens dat de Kamer van volksvertegenwoordigers zich vaker tot de afdeling Wetgeving van de Raad van State wendt, zich voortzet: het aantal wetsvoorstellen dat aan de Raad van State voorgelegd is, bedraagt 34 tegen 38 vorig jaar.

Dit jaar komt daar een nieuw gegeven bij: aan de afdeling Wetgeving van de Raad van State zijn de eerste teksten van "gezamenlijk decreet" of "gezamenlijke ordonnantie" voorgelegd; het gaat om twee voorontwerpen van decreet van het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap (adviezen nr. 58.658 en nr. 58.659, nog niet bekendgemaakt) en twee voorontwerpen van ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (adviezen nr. 62.055 en nr. 62.056, reeds bekendgemaakt).

Overzicht van de adviesaanvragen per niveau

A.3. Uitsplitsing op basis van de termijnen van onderzoek

A.3.1. Spoedprocedures

A. Adviesaanvragen

Het aantal adviesaanvragen ingediend met opgave van een spoedtermijn teneinde binnen 60 dagen, 30 dagen of 5 dagen over een advies te beschikken, bedroeg **2.033**, wat neerkomt op 99,70 % van het totale aantal adviesaanvragen, hetgeen een toename is met 0,03 % vergeleken met het jaar 2015-2016 en met 2,77 % vergeleken met het jaar 2014-2015.

De stijging van het totale aantal adviesaanvragen is alleen het gevolg van een toename van aanvragen om advies binnen 30 dagen. Alle andere procedures kennen een lichte tot sterke daling. De adviesaanvragen op 30 dagen zijn veruit het populairst en winnen zelfs aan populariteit, namelijk **1.881**, dat is 92 % van het totale aantal adviesaanvragen, tegenover 1.708 in 2015-2016, dat was 89 % van het totale aantal adviesaanvragen.

Het aantal aanvragen om advies binnen vijf dagen, namelijk **122**, is gedaald in verhouding tot de 141 ingediende aanvragen in 2015-16 (6% van het totale aantal adviesaanvragen in plaats van 12,53 % het jaar voordien).

Ten slotte zijn **30** adviezen aangevraagd binnen 60 dagen, amper goed voor 1,47% van het totale aantal adviesaanvragen. Daarmee is een, hopelijk tijdelijk, einde gekomen aan de gestage opgang van deze procedure nog voor deze echt is kunnen doorbreken. Voor adviesaanvragen over complexe of omvangrijke dossiers is het echter uiterst raadzaam om een termijn van minstens zestig dagen toe te staan, gelet op de belangrijke impact van dergelijke dossiers op de reeds grote werklast van de afdeling wetgeving. In het andere geval zal de afdeling wetgeving doorgaans aandringen op een termijnverlenging. De termijn van zestig dagen wordt overigens niet verlengd met een termijn van vijftien dagen tijdens de zomervakantie zoals dit wel het geval is voor de termijn van dertig dagen.

B. Uitgebrachte adviezen

Het aantal adviezen dat uitgebracht is volgens de spoedprocedures (60 dagen, 30 dagen en 5 dagen), bedraagt **1.934**, dat is 95% van het totale aantal adviezen dat tijdens het beschouwde jaar gegeven is. Dat percentage is stabiel gebleven ten opzichte van de voorgaande jaren.

Dat aantal kan als volgt uitgesplitst worden:

- artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State (60 dagen): 45, dat is 2 % van de uitgebrachte adviezen;
- artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State (30 dagen): 1.767, dat is 91 % van de uitgebrachte adviezen;
- artikel 84, § 1, eerste lid, 3°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State (5 dagen): 122, dat is 6 % van de uitgebrachte adviezen;

A.3.2. Gewone procedure

A. Adviesaanvragen

De gewone procedure, waarbij er voor de behandeling van de dossiers geen termijn vooropgesteld is en ze behandeld worden op basis van de volgorde van inschrijving op de rol, na een kortstondige opleving opnieuw in onbruik is geraakt.

Immers, tijdens het jaar 2016-2017 zijn maar **6** adviesaanvragen zonder termijn ingediend, waarvan 3 werden ingeschreven op de wachtrol met toepassing van artikel 84 bis van de Gecoördineerde Wetten op de Raad van State. Dit is ongeveer 0,3 % van het totale aantal adviesaanvragen (2.039), wat aanzienlijk minder is dan het voorgaande jaar (14 aanvragen in 2015-16).

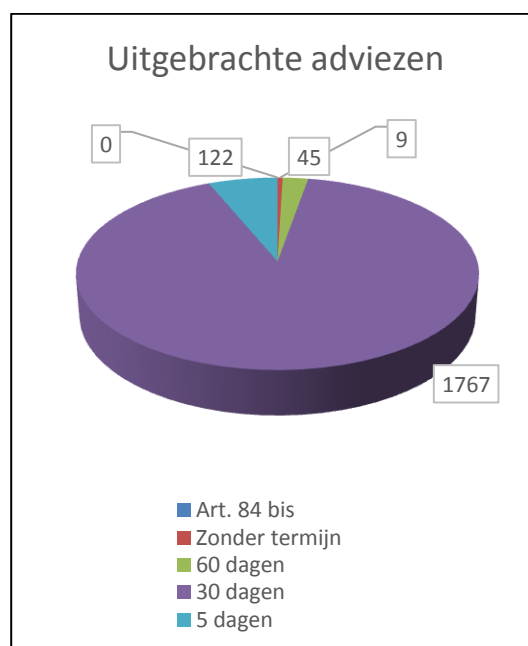
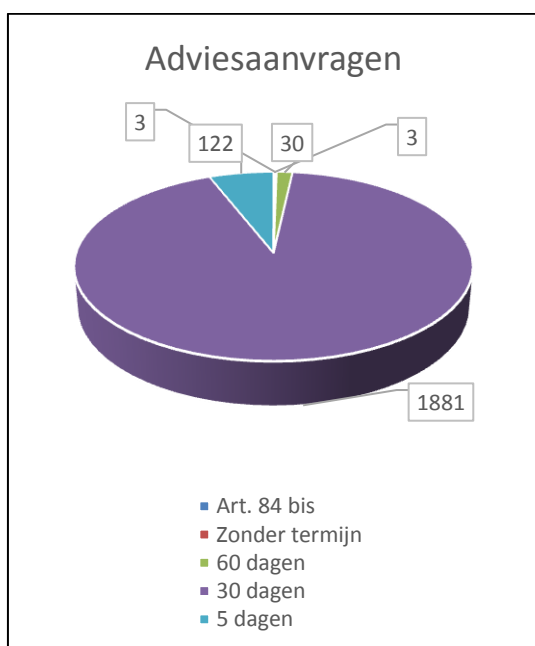
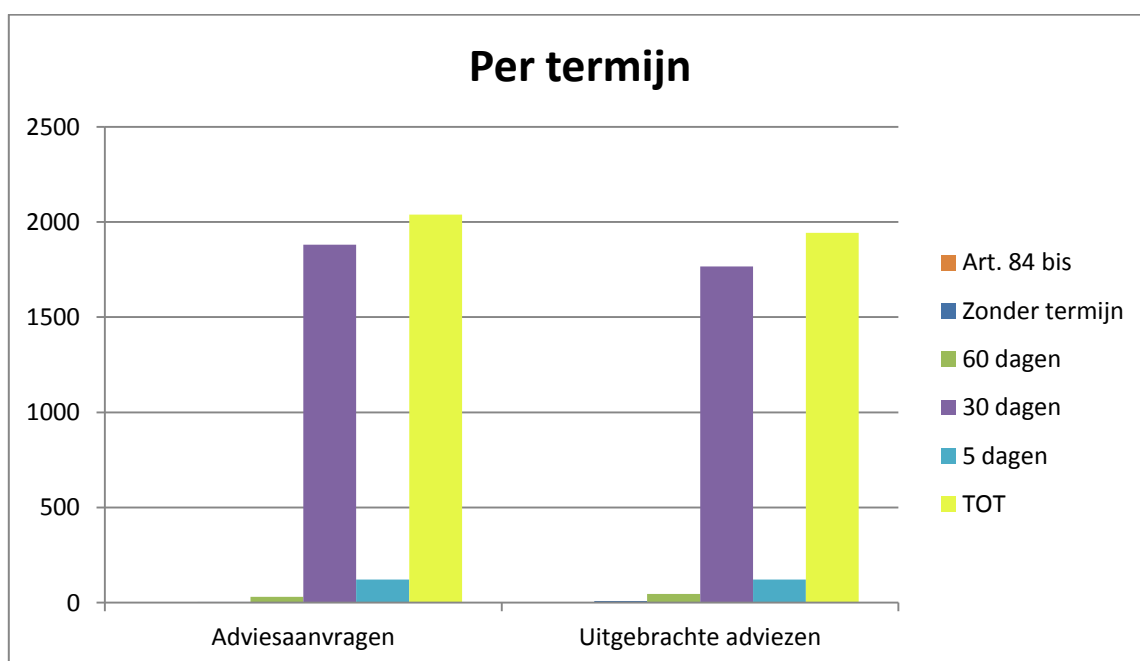
B. Uitgebrachte adviezen

Zo ook betroffen slechts 9 adviezen (dit is 0,46 % van het totale aantal adviezen) adviesaanvragen waarvoor om geen enkele spoedprocedure verzocht is.

Opnieuw behoort benadrukt te worden dat alleen zulke adviesaanvragen “zonder termijn” garanderen dat de om advies voorgelegde tekst door de afdeling Wetgeving volledig wordt onderzocht en de afdeling in staat stelt haar adviesfunctie ten volle uit te oefenen. Bij aanvragen om binnen een termijn van zestig dagen, dertig dagen of vijf dagen advies uit te brengen, kan of moet de afdeling Wetgeving, naargelang van het geval, zich immers beperken tot het onderzoek van drie punten, namelijk de bevoegdheid van de steller van de handeling, de rechtsgrond en de vraag of aan de voorgeschreven vormvereisten voldaan is.

A.3.3. Grafiek adviesaanvragen en uitgebrachte adviezen per termijn 2016-2017

2016-2017	Adviesaanvragen	Uitgebrachte adviezen
Art. 84bis	3	0
Zonder termijn	3	9
60 dagen	30	45
30 dagen	1.881	1.767
5 dagen	122	122
TOT	2.039	1.943

A.4. Uitsplitsing op basis van de samenstelling van de afdeling Wetgeving

Gedurende de beschouwde periode hebben de verenigde kamers (een Nederlandstalige kamer en een Franstalige kamer) 66 adviesaanvragen en de algemene vergadering 7 adviesaanvragen onderzocht.

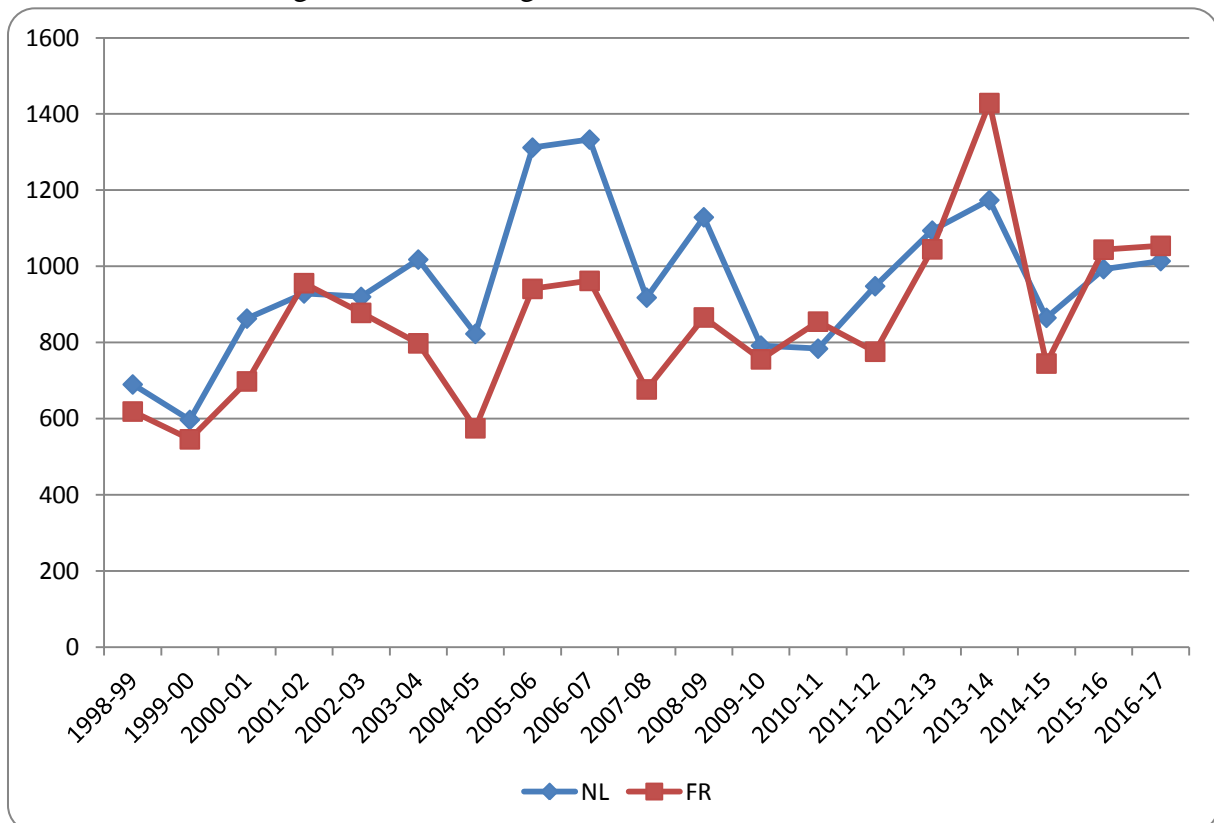
Beide procedures vertegenwoordigen samen 3,76 % van de uitgebrachte adviezen, wat een vergelijkbaar percentage is tegenover de 3,96% van het jaar voordien 2015-2016.

Wanneer meer bepaald een beroep wordt gedaan op de verenigde kamers, laat dit toe dat een adviespraktijk met betrekking tot de bevoegdheidsverdeling tot stand wordt gebracht. Dat proces werd reeds met de zesde staatshervorming ingezet, en het zal naar alle waarschijnlijkheid nog verschillende jaren duren vóór de adviespraktijk ter zake van de afdeling Wetgeving geconsolideerd is.

Voor het overige is het zeker zinvol erop te wijzen dat, hoewel die adviezen een klein percentage van het totale aantal adviezen vormen, daarvoor werk moet worden verzet dat zowel op inhoudelijk als op organisatorisch vlak ontgensprekelijk complexer is. Aangezien die adviezen het resultaat zijn van een gezamenlijk onderzoek, dat in overleg is uitgevoerd door kamers van beide taalrollen, wordt er een groter gezag aan toegekend en vormen ze een essentiële schakel in het behoud van het institutioneel evenwicht in België.

A.5. Verdeling van de adviezen op basis van de taalrol

Zoals uit onderstaande grafiek blijkt, is de werklast nog steeds tamelijk evenwichtig verdeeld over de Nederlandstalige en de Franstalige kamers.

B. Impact op de middelen van de afdeling Wetgeving

B.1. Magistraten en griffiers

De verwachting dat de werklast verder zou toenemen (zie Activiteitenverslag 2015-16, II., B.) heeft zich doorgezet. Het aantal ingediende adviesaanvragen is gestegen met 6% tegenover het voorgaande jaar en met maar liefst 33% tegenover het jaar daarvoor. De afdeling wetgeving heeft deze stijging moeten verwerken ondanks het aanhoudende besparingsregime. De samenstelling blijft sinds 1982 beperkt tot 4 kamers wetgeving, twee Nederlandstalige (Iste en IIIde Kamer) en twee Franstalige (IIde en IVde Kamer), hoewel het aantal adviesaanvragen is gestegen van ongeveer 500 tot ongeveer 2.000 tussen 1982 en nu. Aan Franstalige kant is de uitdoving van het uitbreidingskader reeds een feit. Elk vertrek brengt het aantal Franstalige staatsraden onder het wettelijk kader. Met de pensionering van 2 staatsraden in het vooruitzicht, respectievelijk op 1 september 2017 en op 1 januari 2018, werd op 17 juli 2017 de vervangingsprocedure opgestart. Het vertrek van een derde Franstalige staatsraad op 30 augustus 2017 heeft aanleiding gegeven tot een bijkomende oproep op 28 september 2017. In deze omstandigheden is een uitbreiding van de IIde en IVde Kamer met een bijkomende staatsraad vooralsnog niet mogelijk. Bij de Nederlandstalige Kamers behoudt de IIIde kamer een vierde lid en ook de Iste kamer behoudt het vierde lid toegewezen op basis van de overeenkomst in 2014-2015 tussen de toenmalige Eerste Voorzitter en Voorzitter.

Eind december 2016 werd reeds beslist om een griffier toe te voegen aan de samenstelling van de Nederlandstalige Kamers, wat het aantal griffiers op 4 brengt. In februari 2017 werd beslist om ook aan de Franstalige Kamers een (toegevoegd) griffier toe te wijzen, wat het aantal griffiers eveneens op 4 brengt.

B.2. Assessoren – inschakeling van deskundigen

Sedert het jaar 2016-2017 is beslist om aan Franstalige zijde bij wijze van experiment een mandaat van assessor te laten openstaan en met de besparing die dat oplevert de mogelijkheid in te voeren om een beroep te doen op experts die vooraf geselecteerd zijn via een overheidsopdracht. Dat experiment is afgelopen op 31 december 2017, op welke datum het geëvalueerd moet worden. De Nederlandstalige kamers hebben voor diezelfde periode kunnen rekenen op 5 assessoren. Zij hebben zich ook slechts zeer punctueel laten bijstaan door een expert.

B.3. Administratief personeel

De fusie tussen de administratieve diensten van het Coördinatiebureau en de griffie wetgeving in een nieuwe dienst Wetgeving-Coördinatie heeft reeds haar meerwaarde bewezen voor de werking van de betrokken diensten alsook voor de werking van de Raad van State in haar geheel.

Enkele medewerkers van de griffie werden opgeleid om ook documentaire taken uit te voeren. Concreet betekent dit dat zij, aanvullend op hun griffietaken, ook meewerken aan het voeden en onderhouden van de databanken van het Coördinatiebureau. Wanneer de griffie een piek aan adviesaanvragen dient te verwerken zet zich dit immers ook door op het niveau van de analyse van de voor advies voorgelegde ontwerp teksten. Omdat deze analyse echter volgt op de inschrijving, op een later tijdstip in het procesverloop, sluiten deze taken mooi op elkaar aan. Een dergelijke organisatie draagt bij tot een maximale benutting van de beschikbare personeelscapaciteit, wat een absolute noodzaak is geworden rekening houdend met de opgelegde budgettaire besparingen.

Dergelijke samenwerkingsvormen zouden nog efficiënter kunnen worden georganiseerd indien de diensten ook fysiek zouden worden geïntegreerd en samen zouden worden ondergebracht in eenzelfde gebouw. Momenteel stuit de fusie op de beperkingen van het werken op afstand van elkaar waardoor de communicatie via mail en/of telefoon verloopt en soms een tijdrovende verplaatsing van mensen of documenten noodzakelijk is. Ondermeer om deze reden wordt uitgekeken naar een duurzame oplossing in het gebouwendossier van de Raad van State dat momenteel voorligt bij de Regie der Gebouwen.

De niet vervanging van vertrekkende medewerkers maakt de uitdaging voor de diensthoofden steeds groter om de taken te verdelen en de permanente opvolging ervan te verzekeren. Bovendien worden zij geconfronteerd met steeds meer afwezigheden van korte en lange duur (toenemend absentieïsme) door een combinatie van een verouderend personeelsbestand en verhoogde werkdruk. De invoer van nieuwe procedures en nieuwe technologieën, bedoeld om sneller en efficiënter te kunnen werken, genereert in een overgangperiode net meer werk en stress. Rekening houdend met al deze uitdagingen stellen de diensthoofden alles in het werk om de nodige tijd vrij te maken voor opleiding en begeleiding.

C. Ontwikkeling nieuw databeheersysteem Prolex Plus

1. Er wordt voortgewerkt aan de modernisering van de afdeling Wetgeving en van het Coördinatiebureau.

2. In juni 2017 is er een nieuwigheid ingevoerd: de automatisering van de eerste pagina's van de adviezen die door de afdeling Wetgeving van de Raad van State verstrekt worden. De informaticadienst heeft voor de ééntalige en de tweetalige adviezen immers sjablonen uitgewerkt, waardoor het voortaan mogelijk is om met één muisklik die eerste drie pagina's te genereren. Die pagina's omvatten de voorpagina, de pagina waarop de adviesaanvraag aan de afdeling Wetgeving omschreven wordt, eventuele preciseringen omtrent de procedure (verlenging, behandeling in de algemene vergadering of in verenigde kamers, enz.) en de samenstelling van de kamer.

Deze belangrijke technische vooruitgang heeft het mogelijk gemaakt het hoofd te bieden aan het vertrek van een Franstalige typiste en aan langdurige afwezigheden wegens ziekte.

Niettemin is het daarvoor nodig geweest om de werkwijze enigszins aan te passen, aangezien de geautomatiseerde gegevens gegenereerd worden op basis van de codes die ingevoerd worden wanneer de zaak op de rol ingeschreven wordt. Er is gezorgd voor een striktere controle in de beginfase om fouten op te sporen, aangezien fouten voortaan zware gevolgen hebben. Bij de collationering aan het einde van het proces is een verhoogde waakzaamheid nodig gebleken, zeker in de beginfase van de automatisering. Thans is het systeem weliswaar nog vatbaar voor verbetering, maar reeds zeer efficiënt.

3. Wat betreft de verbetering van de systemen die eerder ingevoerd zijn, dient de procedure voor de bekendmaking van de adviezen geëvalueerd te worden. De wet van 16 augustus 2016, waarvan de gedeeltelijke vernietiging gevorderd was voor het Grondwettelijk hof, is door dat Hof gevalideerd bij arrest 149/2017 van 21 december 2017. Die wet is in het vorige activiteitenverslag, ten tijde van de invoering ervan, uitvoerig beschreven. Nu, een jaar later, kan gesteld worden dat de procedure die in het leven geroepen is, goed werkt en gunstig onthaald wordt bij het publiek.

Er zijn weliswaar aanpassingen en verbeteringen nodig gebleken, maar nergens is een probleem van betekenis vastgesteld.

Op technisch vlak is de lijst met regelgeving die om advies aan de afdeling Wetgeving van de Raad van State voorgelegd kan worden, welke lijst herzien is met het oog op de bekendmaking, uitgebreid met de gezamenlijke decreten en de gezamenlijke ordonnances die recent hun intrede gedaan hebben in onze rechtsorde. Voorts is werk gemaakt van een uniforme vormgeving wat de adviezen betreft, inzonderheid met betrekking tot de niet alledaagse adviezen, zoals bijvoorbeeld die welke de verzoeken tot schrapping van de rol betreffen. Op al die adviezen staat voortaan het logo van de Raad van State en ze hebben allemaal een soortgelijke lay-out.

Wat de werkorganisatie betreft, worden thans 2,5 voltijdequivalenten met uiteenlopende kwalificaties ingezet voor de bekendmaking van de adviezen. De diensthoofden verzorgen dagelijks de bekendmaking van de vooraf geselecteerde adviezen en beantwoorden de vele mails van de gebruikers die op zoek zijn naar ontbrekende adviezen. Van de adviezen die voor 1 januari 2017 zijn uitgebracht, zijn een aantal recente adviezen nog niet beschikbaar voor het publiek. Er wordt behoorlijk vaak naar gevraagd. Meestal wordt aan de gebruikers uitgelegd dat de adviezen weliswaar bekendgemaakt worden, maar dat daarbij een welbepaalde procedure gevolgd moet worden en bepaalde termijnen in acht genomen moeten worden, en wordt hen dus om geduld gevraagd. Bovendien is het werk zo gereorganiseerd dat ervoor gezorgd wordt dat een groep opstellers alle dagen zonder uitzondering het Belgisch Staatsblad en de parlementaire stukken uitpluist. Via dat dagelijkse werk worden de adviezen en ontwerpen die iedere dag bekendgemaakt moeten worden immers geselecteerd. Ten slotte wordt voortgewerkt aan het manueel inscannen met karakterherkenning van de oude adviezen zodat ze volledig doorzoekbaar zijn. Dat werk is al ver gevorderd, maar wordt thans afgeremd doordat de eerste adviezen op een papieren drager staan, en dat papier oud en erg broos

geworden is. Met dergelijke archiefstukken moet omzichtig omgegaan worden en soms moeten ze bladzijde per bladzijde ingescand worden.

Alles wijst erop dat het mogelijk zal zijn om zich te houden aan de termijn van 1 januari 2019 voor de bekendmaking van alle adviezen die van voor 1 januari 2019 dateren.

Vandaag de dag kunnen de adviezen die door de Raad van State bekendgemaakt worden op drie manieren geraadpleegd worden op het internet. De adviezen van de afdeling Wetgeving kunnen in de eerste plaats geraadpleegd worden op de website van de Raad van State door een zoekterm of het nummer van het gewenste advies in te geven (http://www.raadvst-consetat.be/?page=adv_search&lang=nl). Er kan dus gezocht worden op onderwerp en de verkregen resultaten worden gerangschikt per jaar, steller van het ontwerp, soort tekst die aan de afdeling Wetgeving voorgelegd is (wet, decreet, besluit enz.), en soort procedure (30 dagen, 60 dagen, 5 dagen of geen termijn). Voorts kunnen de adviezen op de website van de Raad van State opgezocht worden op basis van de datum van bekendmaking, die aanzienlijk kan verschillen van de datum waarop het advies uitgebracht is. Die adviezen worden gegroepeerd volgens maand van bekendmaking onder de knop "recente adviezen" (http://www.raadvst-consetat.be/?page=avis_recent_e_adviezen&lang=nl). Ten slotte heeft de gebruiker via refLex toegang tot de onlinedatabank wetgeving van de Raad van State (<http://reflex.raadvst-consetat.be/reflex/?lang=nl>). De adviezen zijn gekoppeld aan de wet- en regelgevende teksten die opgezocht worden. De gebruiker krijgt toegang tot een bepaald advies door een bepaalde regelgevende tekst op te zoeken. Deze werkwijze is dus een aanvulling op beide vorige, die rechtstreeks toegang verschaffen tot een bepaald advies, doch zonder digitale link naar de regelgevende tekst.

4. Ten slotte dient erop gewezen te worden dat, hoewel de adviezen per mail naar de geadresseerden verzonden worden en ze bekendgemaakt worden op onze website, deze adviezen ook nog gedrukt worden, ondertekend worden door de kamervoorzitter en de griffier en samengebonden worden in een verzameling die zorgvuldig bewaard wordt bij de Raad van State. Het is overigens aan die archivering te danken dat alle adviezen vandaag online gezet kunnen worden. Het is bijzonder belangrijk dat die werkwijze gehandhaafd blijft omdat de link tussen de code die digitaal aangebracht wordt op het advies dat naar de aanvrager gestuurd wordt en de ondertekening door de bovengenoemde personen, de versie authentiek maakt. Met de modernisering is ook het besef ontstaan hoe belangrijk het is een procedure te handhaven die sedert het begin van de Raad van State toegepast wordt. Ook hier is het werk intern gereorganiseerd om de follow-up van die werkzaamheden mogelijk te maken en te voorkomen dat er op dat vlak enige vertraging opgelopen wordt.

D. Vademecum

Voortbouwend op wat ondertussen een traditie genoemd kan worden, heeft de Raad van State een versie 2017 uitgebracht van zijn vademecum en informatiesessies georganiseerd voor de gemachtigden van de adviesaanvragers (twee in het Nederlands en twee in het Frans). In beide gevallen zijn een aantal verbeteringen aangebracht.

Het vademecum kan voortaan gemakkelijker geraadpleegd worden vanop de website van de Raad van State: http://www.raadvst-consetat.be/?page=proc_consult&lang=nl.

De informatiesessies zelf zijn altijd een groot succes. Het biedt de gemachtigden immers de gelegenheid vragen te stellen en rechtstreeks te communiceren met de leden van de Raad. Een steeds terugkerende vraag is wanneer voor de inschrijving op de rol niet langer 20 kopieën vereist zullen zijn. Het antwoord blijft hetzelfde: er wordt ernstig over nagedacht; het is in ieders belang, ook in dat van de Raad van State. De Raad van State heeft daarvoor echter absoluut meer informaticaondersteuning en meer budgettaire middelen nodig, ook om op termijn geheel of gedeeltelijk te kunnen overschakelen op een elektronische procedure voor het indienen van adviesaanvragen.

III. WERKING VAN HET AUDITORAAT

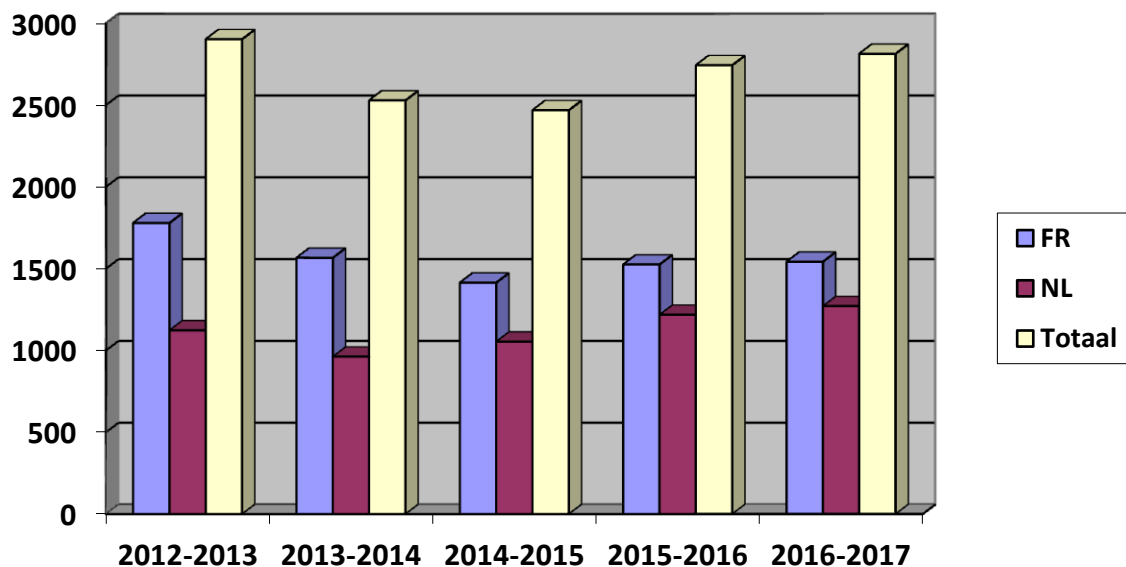
A. De afdeling Bestuursrechtspraak

A.1. Hangende zaken

Voorafgaande opmerking: Met “hangende zaken” bij het Auditoraat worden alle dossiers bedoeld die op de rol ingeschreven zijn en waarvoor nog op zijn minst een verslag moet opgesteld worden of één van de meldingen bedoeld in de artikelen 11/2 tot 11/4 en 14*bis* van de algemene procedureregeling.

A.1.1. Evolutie

Gerechtigd jaar	FR	NL	Totaal	Evolutie
2012-2013	1779	1123	2902	- 16 of 0,5%
2013-2014	1566	962	2528	- 374 of 12,9%
2014-2015	1414	1054	2468	- 60 of 2%
2015-2016	1525	1218	2743	+275 of +11,1%
2016-2017	1542	1271	2813	+70 of +2,5%

A.1.2. Commentaar

Zoals in het vorig gerechtelijk jaar 2015-2016 is ook in het gerechtelijk jaar 2016-2017 het aantal hangende Nederlandstalige en Franstalige zaken gestegen, zij het nu slechts met 2,5% (i.p.v. 11,1% in 2015-2016). Het aantal hangende Nederlandstalige zaken steeg met + 53; langs Franstalige kant is de stijging + 17.

Het verschil in aantal hangende zaken tussen de Nederlandstalige en de Franstalige afdelingen neemt in 2016-2017 verder af tot 271, maar blijft toch nog aanzienlijk. In het gerechtelijk jaar 2015-2016 bedroeg dit verschil nog 307 zaken.

De toename van het aantal hangende zaken na afloop van het gerechtelijk jaar 2015-2016 en opnieuw na afloop van het gerechtelijk jaar 2016-2017, stemt tot terechte bezorgdheid, ook al is deze toename in 2016-2017 minder groot dan het jaar voordien.

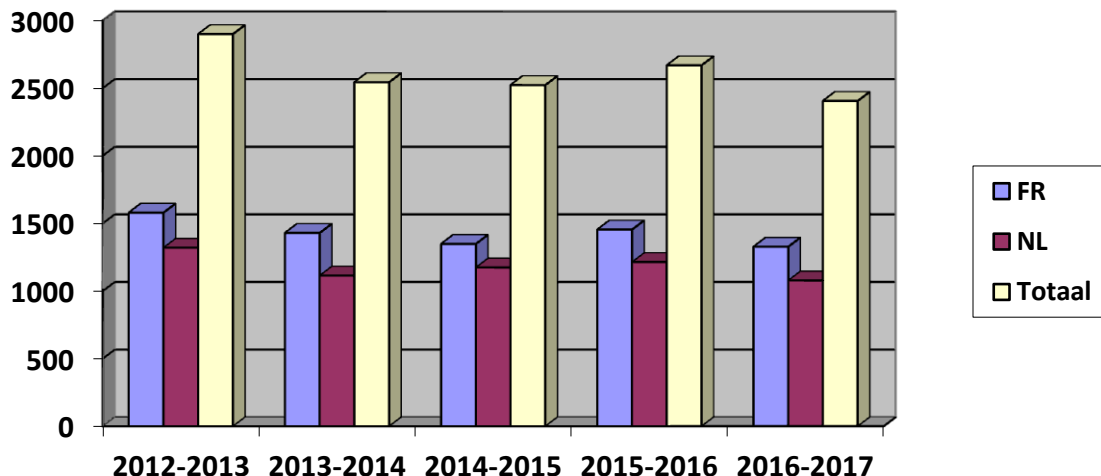
A.2. Ingekomen verzoekschriften¹²

Voorafgaande opmerking: het aantal verzoekschriften stemt overeen met het aantal nieuwe rolnummers die tijdens het gerechtelijk referentiejaar werden toegekend. Wat de administratieve cassatie betreft, stemt dit aantal overeen met het aantal verzoekschriften die in de loop van dezelfde periode toelaatbaar zijn verklaard: alleen die verzoekschriften worden door een lid van het Auditoraat onderzocht.

A.2.1. De vernietigingsgeschillen

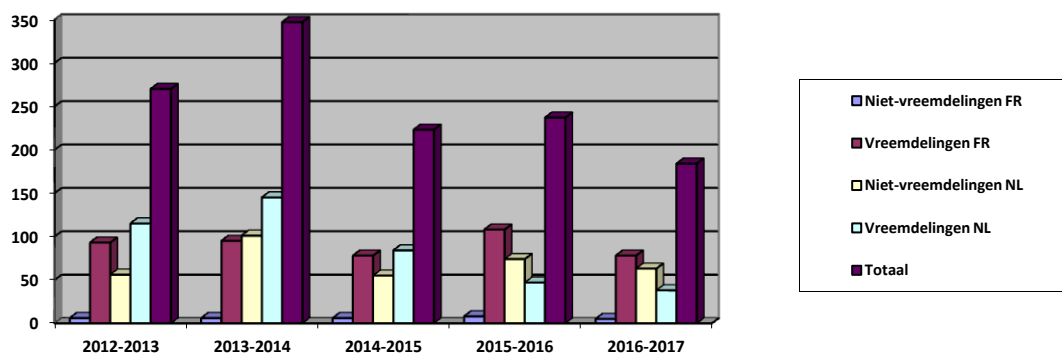
Gerechtelijk jaar	FR	NL	Totaal	Evolutie
2012-2013	1579	1320	2899	-56
2013-2014	1429	1114	2543	-356
2014-2015	1348	1174	2522	-21
2015-2016	1454	1214	2668	+146
2016-2017	1327	1078	2405	-263

¹² De hier gebruikte cijfers zijn gebaseerd op de statistieken meegedeeld door de beheerder en verschillen licht van de cijfers in de eigen statistieken van het Auditoraat. Dit is onder meer het gevolg van het gebruik van verschillende data in en uit.

A.2.2. De cassatieberoepen

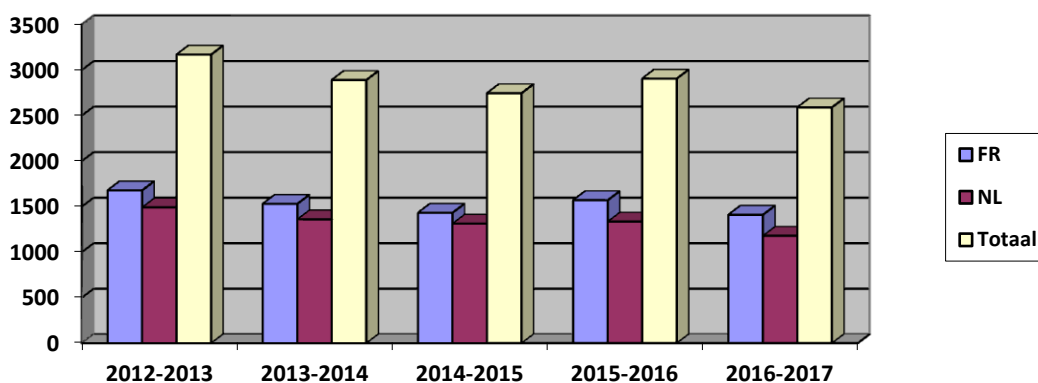
Gerechtelijk jaar	FR		NL		Totaal	Evolutie
	Niet- vreemdelingen	Vreemdelingen	Niet- vreemdelingen	Vreemdelingen		
2012-2013	6	93	56	115	270	- 89
2013-2014	6	95	101	145	347	+77
2014-2015	6	78	55	84	223	-124
2015-2016	8	108	74	47	237	+14
2016-2017	5	78	63	38	184	-53

De procedureregeling voor de cassatieberoepen voorziet in een toelaatbaarheidsprocedure waarbij het Auditoraat niet tussenkomt. Alleen de zaken die toelaatbaar worden verklaard worden naar het Auditoraat gezonden. Vandaar dat het aantal cassatieberoepen dat door het Auditoraat moet worden behandeld beduidend lager ligt dan het aantal cassatieberoepen dat bij de Raad van State wordt ingediend. Anderzijds vereisen zeker de toelaatbaar verklaarde cassatieberoepen een grondig onderzoek.

A.2.3. Vernietigingsgeschillen + cassatieberoepen

Gerechtelijk jaar	FR	NL	Totaal	Evolutie
2012-2013	1678	1491	3169	- 145
2013-2014	1530	1360	2890	- 279
2014-2015	1432	1313	2745	- 145
2015-2016	1570	1335	2905	+ 160
2016-2017	1410	1179	2589	- 316

A.2.4. Commentaar

Terwijl in het gerechtelijk jaar 2015-2016 het aantal ingekomen verzoekschriften voor het eerst sinds jaren opnieuw was gestegen en wel met 5,8%, zij het voornamelijk aan Franstalige zijde, is dit aantal in het gerechtelijk jaar 2016-2017 opnieuw gedaald en wel met 10,9%.

De daling is ongeveer even groot aan Franstalige als aan Nederlandstalige zijde. Het aantal Franstalige verzoekschriften, dat in 2015-2016 aanzienlijk steeg, ligt in 2016-2017 opnieuw onder het aantal verzoekschriften ingediend in 2014-2015.

Het totaal aantal ingediende verzoekschriften blijft ook groter aan Franstalige kant. Het verschil met het aantal Nederlandstalige verzoekschriften is opnieuw, zij het licht, vergroot (235 vergeleken met 231 in het gerechtelijk jaar 2015-2016).

Dat verschil valt hoofdzakelijk te verklaren doordat alleen door het Vlaamse Gewest/de Vlaamse Gemeenschap administratieve rechtscolleges met een bijzondere bevoegdheid opgericht zijn. Men denke in het bijzonder aan de stedenbouwkundige vergunningen, de studievoortgangsbepalingen en bepaalde milieuhandhavingsbeslissingen, die bij de Raad van State aan Nederlandstalige kant in het kader van cassatie in administratieve zaken wordt behandeld en aan Franstalige kant in het kader van nietigverklaringsgeschillen. Dat verklaart waarom er meer Franstalige beroepen tot nietigverklaring zijn. Regelmatig wordt voor die beroepen ook een vordering in kort geding ingesteld, terwijl er geen kort geding bestaat voor cassatie in administratieve zaken.

Het aantal cassatieberoepen dat door de Raad van State toelaatbaar werd verklaard ligt in 2016-2017 zowel voor cassatieberoepen in vreemdelingenzaken als voor cassatieberoepen niet-vreemdelingen lager dan in het jaar voordien.

Het verschil tussen het aantal toelaatbaar verklaarde cassatieberoepen in vreemdelingenzaken aan Franstalige zijde en dat aan Nederlandstalige zijde is in 2016-2017 gedaald tot ongeveer de helft.

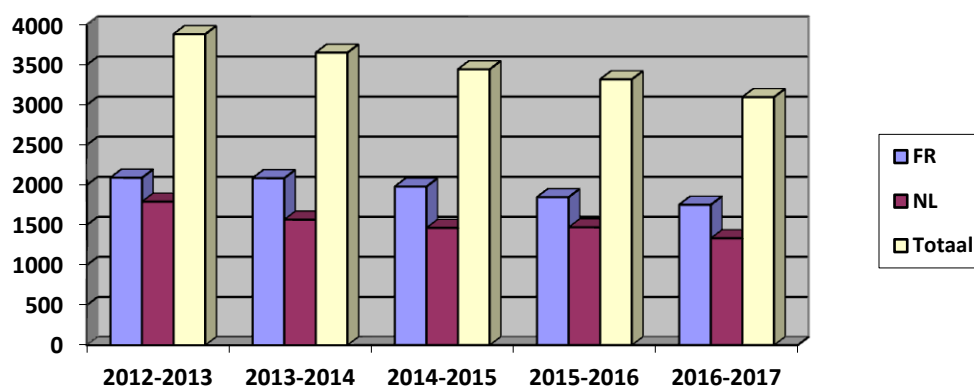
Aan Nederlandstalige zijde ligt, zoals in 2015-2016, het aantal cassatieberoepen niet-vreemdelingen hoger dan het aantal cassatieberoepen in vreemdelingenzaken.

A.3. Neergelegde verslagen

Onder de term “neergelegde verslagen” vallen de adviezen die bij uiterst dringende noodzakelijkheid zijn gegeven, de verslagen in schorsing- en nietigverklaringszaken, de vermeldingen bedoeld in de artikelen 11/2 tot 11/4 en 14*bis* van de algemene procedureregeling, de aanvullende verslagen en de verslagen in cassatiegedingen.

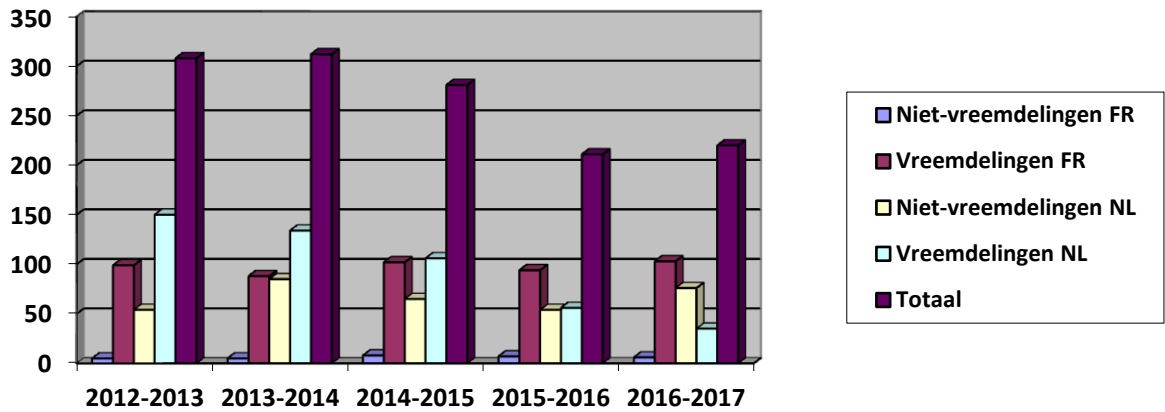
A.3.1. De vernietigingsgeschillen

Gerechtelijk jaar	FR	NL	Totaal	Evolutie
2012-2013	2090	1792	3882	-189
2013-2014	2084	1567	3651	-231
2014-2015	1979	1464	3443	-208
2015-2016	1847	1471	3318	-125
2016-2017	1753	1343	3096	-222

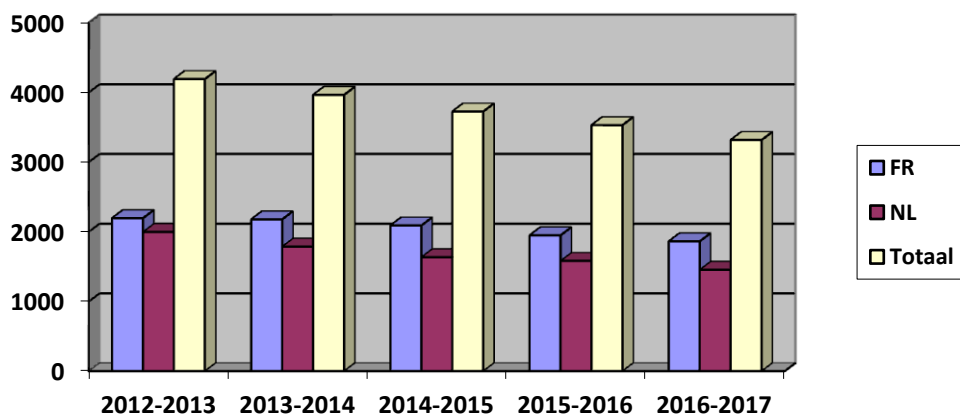
A.3.2. De cassatiegeschillen

Gerechtelijk jaar	FR		NL		Totaal	Evolutie
	Niet-vreemdelingen	Vreemdelingen	Niet-vreemdelingen	Vreemdelingen		
2012-2013	5	99	54	150	308	-105
2013-2014	5	88	85	134	312	+4
2014-2015	8	102	65	106	281	-31
2015-2016	7	94	54	56	211	-70
2016-2017	6	103	76	35	220	+9

A.3.3. Cassatie en vernietigingscontentieux gezamenlijk

Gerechtelijk jaar	FR	NL	Totaal	Evolutie
2012-2013	2194	1996	4190	-294
2013-2014	2177	1786	3963	-227
2014-2015	2089	1635	3724	-239
2015-2016	1948	1581	3529	-195
2016-2017	1862	1454	3316	-213

A.3.4. Commentaar

Het totaal aantal neergelegde verslagen is opnieuw gedaald zowel aan Nederlandstalige kant als aan Franstalige kant. De daling is hoger dan in 2015-2016 maar lager dan in 2014-2015, 2013-2014 en 2012-2013. Zoals het ook het geval was tijdens de vorige jaren blijft het aantal neergelegde verslagen aan Franstalige kant groter. De daling aan Franstalige kant (- 86) is lager dan de daling aan Nederlandstalige kant (-127).

Zoals reeds is opgemerkt in het activiteitenverslag van 2014-2015 en 2015-2016, moet de bijkomende werklust weerslag van de hervormingen van 2014 niet worden onderschat. Naast de accessoire vorderingen “schadevergoedingen tot herstel” en “handhaving van de gevolgen” die een bijkomende onderzoek vergen, blijven het nieuwe kort geding met de afweging van de aanwezige belangen in dat kader, de mogelijkheid om tot het verslag ten gronde een vordering tot schorsing of vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid in te dienen, de debatten als gevolg van de rechtsplegingsvergoeding en alle nieuwe vragen die uit die hervormingen voortvloeien, niet zonder gevolgen voor de werklust en dus voor doorlooptijd van de dossiers.

Zo werden in 2016-2017 bv. door de Nederlandstalige en Franstalige afdelingen van het Auditoraat 30 (21 F en 9 N) verslagen opgesteld over een vordering tot schadevergoeding tot herstel en 22 (17 F en 5 N) over een vraag tot handhaving van de gevolgen na nietigverklaring. In totaal zijn dit 52 bijkomende verslagen en dus onderzoeken. Dit cijfer benadert het gemiddeld jaarlijks werkvolume van één auditeur.

Wat de Nederlandstalige afdelingen betreft is de daling (- 127) beduidend hoger dan in 2015-2016 (- 54), maar lager dan in 2014-2015 (- 151) en 2013-2014 (- 210). Daarbij dient rekening gehouden met de geleidelijke vermindering van het effectief van de Nederlandstalige afdelingen van 46 eenheden – dit is het wettelijk kader van de auditeur-generaal of adjunct-auditeur-generaal, 7 eerste auditeurs-afdelingshoofden en 32 eerste auditeurs, auditeurs of adjunct- auditeur bedoeld in art. 69, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State plus het zogenaamde “achterstandskader” van zes eerste auditeurs, auditeurs of adjunct-auditeurs bedoeld in art. 123, §1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State¹³, tot het wettelijk kader (40) op 1 augustus 2017.

Verder dienen bij voorrang 12 auditeurs toegewezen aan de afdeling wetgeving (art. 76, § 1, laatste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State). Gelet op de grote bevraging van de afdeling wetgeving ook in 2016-2017, werkte deze afdeling in 2016-2017 effectief met 13 leden en de afdelingen bestuursrechtspraak slechts met 27 (de adjunct-auditeur-generaal niet inbegrepen). Zie hierover verder, punten C.1., D.1.1. en D.3.1.

¹³ Luidens het vermelde artikel 123, § 1, wordt het aantal bedoeld in vermeld art. 69, 2°, verhoogd van 64 tot 76, zijnde een verhoging met zes eerste auditeurs, auditeurs of adjunct-auditeurs per taalrol, “ten einde de achterstand in de afdeling bestuursrechtspraak weg te werken of te voorkomen, of om het hoofd te kunnen bieden aan de werklust in de afdeling wetgeving”. Deze tijdelijke verhoging hield op te bestaan op 31 december 2015. Dit houdt in dat auditeurs die daarna het Auditoraat verlaten hebben, niet vervangen konden worden tot het wettelijk kader terug was bereikt. Zie verder ook punten C.1., D.1.1. en D.3.1.

Daarbij moet er rekening gehouden worden met het feit dat in de loop van het gerechtelijk jaar 2015-2016, twee zeer ervaren auditeurs die beiden werkzaam waren in de afdeling Bestuursrechtspraak, op rust zijn gegaan en ingevolge de budgettaire beperkingen die hebben geleid tot de afbouw van het achterstandskader, niet meer konden worden vervangen. De weerslag ervan laat zich uiteraard ook in 2016-2017 voelen.

Dit verklaart ook voor het grootste deel dat het aantal verslagen aan Nederlandstalige kant ook in 2016-2017 lager ligt dan aan Franstalige kant. Immers bedroeg het effectief aan Franstalige kant in 2016-2017 nog 45 eenheden. Zoals gezegd komt daarbij dat aan Nederlandstalige kant de keuze werd gemaakt om tijdens het gerechtelijk jaar 2016-2017 besproken jaar een dertiende auditeur voor de afdeling Wetgeving te behouden wat uiteraard dan bijkomend ten nadele komt van het aantal auditeurs dat aan de afdeling Bestuursrechtspraak kon worden toegewezen.

Aan Franstalige kant valt de vermindering van het aantal verslagen (86 minder dan in 2015-2016) hoofdzakelijk te verklaren door de langdurige afwezigheid van een auditeur om medische reden. Bovendien konden de leden van de afdeling Wetgeving, gelet op het werklast, onmogelijk, verslagen bestuursrechtspraak opstellen.

B. De afdeling wetgeving

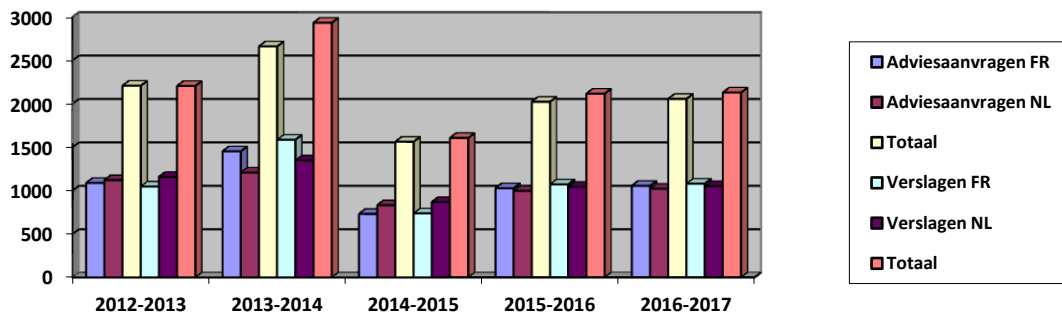
B.1. Evolutie van het aantal adviesaanvragen en uitgebrachte verslagen

Voorafgaande opmerking: de cijfers betreffende het aantal “ingekomen adviesaanvragen” geven het aantal aanvragen weer die werkelijk op het secretariaat van het Auditoraat zijn binnengekomen. Dat brengt met zich dat die cijfers kunnen afwijken van de cijfers van de griffie wetgeving, waarin rekening wordt gehouden met de datum waarop de adviesaanvragen bij de griffie zijn binnengekomen.¹⁴

Gerechtelijk jaar	Adviesaanvragen		Totaal	Verslagen		Totaal
	F	N		F	N	
2012-2013	1087	1120	2207	1047	1158	2205
2013-2014	1452	1208	2660	1585	1348	2933

¹⁴ Daarbij dient eveneens rekening te worden gehouden met het feit dat de statistieken van het Auditoraat voor de afdeling wetgeving de periode 1 september 2016-31 augustus 2017 betreffen, en niet 15 september 2016-14 september 2017 zoals het geval is in andere statistieken.

2014-2015	731	831	1562	738	868	1606
2015-2016	1027	996	2023	1072	1044	2116
2016-2017	1055	1021	2056	1079	1050	2129

B.2. Commentaar

In vergelijking met het gerechtelijk jaar 2015-2016 (begin van de zittingsperiode) is het aantal adviesaanvragen opnieuw toegenomen (+33), maar duidelijk minder dan in 2015-2016 (+461). Het blijft ook ruim onder de piek van 2013-2014 (einde van de zittingsperiode). Afgezien van die specifieke situaties aan het begin en op het einde van de zittingsperiode, moet worden opgemerkt dat de laatste jaren steeds de kaap van 2000 adviesaanvragen wordt overschreden, terwijl dat tot 2011-2012 zelden het geval was (bv. 1830 in 2011-2012 en 1595 in 2010-2011). 2014-2015 is een uitzondering maar dit kan verklaard worden door de samenvallende federale en deelstatelijke verkiezingen en regeringsvormingen in die periode.

Er blijft een relatief evenwicht waar te nemen tussen de Nederlandstalige (1021) en de Franstalige (1055) aanvragen. Dat evenwicht ziet men ook in het aantal neergelegde verslagen (1050 N en 1079 F). Het aantal verslagen is door de band genomen iets talrijker dan het aantal aanvragen, doordat sommige voorgelegde ontwerp teksten zo'n diverse of ruime strekking hebben dat ze moeten worden verdeeld onder meerdere auditeurs die elk een (deel)verslag opstellen. Daarnaast zijn er ook de dossiers behandeld in Verenigde Kamers (en Algemene Vergadering). Alhoewel dit aantal dossiers een klein percentage vormt van het totaal aantal adviesaanvragen, is het zowel op inhoudelijk als op organisatorisch vlak complexer en vergt het doorgaans de inzet van meerdere auditeurs N/F.

Bij dit alles moet worden opgemerkt dat het aantal adviesaanvragen dat wordt behandeld ¹⁵ een belangrijke aanduiding is van de werklust van de afdelingen wetgeving, maar dat daarnaast die werklust ook bepaald wordt door het volume of de inhoud van de voorgelegde teksten¹⁶.

¹⁵ Zie deel II – Werking van de Kamers – afdeling wetgeving, sub A.1.

¹⁶ Uiteraard geldt ook de afdelingen bestuursrechtspraak dat niet enkel het aantal ingediende verzoekschriften de werklust bepaalt maar ook de inhoud ervan.

Tekenend in dit verband is de toename van het aantal onderzochte artikelen in 2015-2016 vergeleken met 2014-2015. Ook in 2016-2017 blijft dit aantal hoog.¹⁷

Er moet nog worden opgemerkt dat de aanvragen om advies binnen dertig dagen het grootste deel van alle geregistreerde adviesaanvragen uitmaken, nl. 92 %, en de aanvragen om advies binnen vijf dagen 6 %. De rest zijn aanvragen om advies binnen 60 dagen (1,47%) en aanvragen waarvoor geen termijn geldt (0,53 %)¹⁸.

C. Organisatie van het Auditoraat

Omdat de samenstelling van de afdelingen in de loop van het jaar veranderingen ondergaat geven de cijfers de feitelijke situatie weer zoals die tijdens het grootste gedeelte van het gerechtelijk jaar 2016-2017 jaar is geweest.

C.1. De auditeurs

<p><u>De Franstalige afdelingen:</u></p> <p>(44 auditeurs, de auditeur-generaal niet inbegrepen)</p> <ul style="list-style-type: none"> - afdeling I (wetgeving): 6 - afdeling II (algemene zaken) : 7 - afdeling III (ruimtelijke ordening en milieu1) : 7 - afdeling IV (lokale besturen en ruimtelijke ordening en milieu 2) : 6 - afdeling V (ambtenarenzaken) : 6 - afdeling VI (vreemdelingenzakenen diverse aangelegenheden) : 6 - afdeling VII (wetgeving): 6 	<p><u>De Nederlandstalige afdelingen:</u></p> <p>(40 auditeurs, de adjunct-auditeur-generaal niet inbegrepen)¹⁹</p> <ul style="list-style-type: none"> - afdeling I (wetgeving): 12 - afdeling II (onderwijszaken en lokale besturen): 5 - afdeling III (vreemdelingenzaken, leefmilieu <i>sensu lato</i>): 5 - afdeling IV (statuutzaken): 4 - afdeling V (ruimtelijke ordening, monumenten en landschappen): 5 - afdeling VI (varia): 9
De 11 Franstalige bestuurlijk attachés die	De 5 Nederlandstalige bestuurlijke attachés

¹⁷ Zie ook deel II – Werking van de kamer afdeling Wetgeving, sub A.1.

¹⁸ Zie de gegevens in het deel II – Werking van de Kamers- afdeling Wetgeving, sub A.3; zie ook verder *infra*, punten D.1.1. en D.3.1.

¹⁹ Toestand op 1 september 2016. Op 31 augustus 2017 bedroeg het aantal afdelingshoofden, eerste auditeurs, auditeurs en adjunct-auditeurs nog steeds 40; de adjunct-auditeur-generaal was op 1 augustus 2017 in ruste gesteld en de nieuwe auditeur-generaal legde de eed af op 11 september 2017.

aan het Auditoraat toegewezen zijn, waren verdeeld als volgt:	van het Auditoraat waren toegewezen als volgt:
- afdelingen I en VII (wetgeving): 1	- afdeling I (wetgeving): 1
- afdeling II (algemene zaken): 2	- afdelingen II - 1, III - 1, IV - 1, V - 1 en VI - geen (bestuursrechtspraak)
- afdeling III (ruimtelijke ordening en milieu 1): 2	
- afdeling IV (lokale besturen en ruimtelijke ordening en milieu 2) : 2	
- afdeling V (ambtenarenzaken) : 1	
- afdeling VI (vreemdelingenzaken en diverse aangelegenheden) : 3	

Via het in het gerechtelijk jaar 2016-2017 in de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat toegepaste systeem van wederzijdse bijstand bestuursrechtspraak-wetgeving²⁰, werkten gedurende periodes van telkens 6 maanden 2 auditeurs bestuursrechtspraak in de afdeling wetgeving en één auditeur wetgeving in de afdelingen bestuursrechtspraak. *De facto* werkten aldus steeds 13 auditeurs in de afdeling wetgeving en 27 auditeurs in de afdelingen bestuursrechtspraak.

Dit leidde tot de volgende toestand voor de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat:

Afdeling I (wetgeving) :	11+2	
Afdeling II (onderwijszaken en lokale besturen) :	5	(01/09/2016 – 28/02/2017)
	4 + 1	(01/03/2017 – 31/08/2017)
Afdeling III (vreemdelingenzaken, leefmilieu, s.l) :	4	(01/09/2016 – 28/02/2017)
	5	(01/03/ 2017 – 31/08/ 2017)
Afdeling IV (statuutzaken) :	4 + 1	(deel 01/09/2017 – 28/02/2017)
Afdeling V (ruimtelijke ordening) :	5	(01/09/2016 – 31/08/2017)
	4	(01/03/ 2017 – 31/08/2017)
Afdeling VI (varia) :	9 + 1	(deel 01/09/2016 – 28/02/2017)
	9	(01/03/ 2017 – 31/08/ 2017)

²⁰ Zie ook punt D.3.1 hierna.

C.2. De bestuurlijk attachés

De Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat werden in 2016-2017 bijgestaan door 5 bestuurlijk attachés, waarvan 4 deeltijds werken. Samen gaat het om 4,2 FT. Zij staan onder meer in voor het voeren en beheer van de databanken zoals “*Audidoc*” en “*Jurisprudence*” - dit zijn de databanken bestuursrechtspraak, en “*Capita selecta*” - dit is de databank adviezen wetgeving. Dit betekent dat *de facto* niet elke afdeling over een eigen bestuurlijk attaché kan beschikken. Aldus wordt de afdeling wetgeving ondersteund door één bestuurlijk attaché (en 4 deskundigen documentatie; zie C.3. *infra*). Afdelingen II, III, IV en V beschikten in 2016-2017 eveneens over een attaché. De invoer van arresten afdeling VI werden tussen deze attachés verdeeld²¹.

De Franstalige afdelingen van het Auditoraat beschikten in 2016-2017 over 11 bestuurlijk attachés. Concreet kon elke afdeling die belast was met de bestuursrechtspraak over twee juristen beschikken die voornamelijk belast waren met het voeren van de gegevensbank “*Jurisprudence*” en in tweede instantie met het opstellen van verslagen. De afdeling Wetgeving heeft geprofiteerd van de aanwezigheid van een jurist die hoofdzakelijk was belast met het opstellen van documentatienota’s en met de databank “*Capita selecta*”. Er moet evenwel worden opgemerkt dat twee juristen aan 80% werken en dat een derde halftijds werkt om medische redenen.²²

C.3. Andere medewerkers

Naast andere secretariaatsmedewerkers, worden de Nederlandstalige respectievelijk Franstalige afdelingen van het Auditoraat ook bijgestaan door telkens één documentalist. Zij helpen onder meer de databanken te beheren. De Franstalige respectievelijk Nederlandstalige afdeling wetgeving wordt elk ook bijgestaan door 4 deskundigen documentatie. Zij staan, onder leiding van de auditeur die de adviesaanvraag onderzoekt, in voor de redactie van de wetgevingsnota.

Wegens verlof voor stage van 2 Nederlandstalige deskundigen documentatie (niveau 2+), oefenen in 2016-2017 een adjunct-secretaris, die weliswaar slaagde voor het statutair examen deskundige documentatie (en deze stage in april 2018 begon na het definitief vertrek van één van de twee voormelde deskundigen documentatie) en een opsteller, voor de Nederlandstalige afdeling wetgeving de functie uit van een deskundige documentatie. Dit vergt uiteraard meer

²¹ Zie over hun functie en de gevolgen van de onderbezetting, punt D.3.2. hierna.

²² Voor het overige wordt verwezen naar punt D.3.2. hierna.

begeleiding van de bestuurlijk attaché en de auditeurs wetgeving, en heeft aldus een impact op hun werklast en productiviteit.

D. Verslag over de uitvoering van de beleidsplannen van de (toenmalige) auditeurs-generaal

D.1. Wegwerken van de achterstand en verkleinen van de doorlooptijd – wisselwerking tussen de afdeling bestuursrechtspraak en de afdeling wetgeving

D.1.1. Nederlandstalige afdelingen

In het beleidsplan 2012-2017 van de toenmalige adjunct-auditeur-generaal werd uitgaande van de vaststelling dat de achterstand in de afdeling Bestuursrechtspraak zo goed als was weggewerkt, als één van de belangrijkste doelstellingen aangegeven het voorkomen dat er zich een nieuwe achterstand zou ontwikkelen.

Teneinde te voorkomen dat er zich een nieuwe achterstand zou opbouwen werd in dat plan als doelstelling gesteld om de doorlooptijd van de zaken, d.w.z. de tijd die nodig is om een zaak te behandelen, zo kort mogelijk te houden. Daarbij werd vooropgesteld de termijn van 6 maanden voor het opstellen van een verslag die is vermeld in artikel 24, eerste lid van de gecoördineerde wetten op de Raad van State zo veel als mogelijk te bereiken, ook al is dat artikel nog niet in werking getreden.

Gelet op de voornoemde doelstelling wordt de doorlooptijd speciaal gemonitord. Daarbij werd niet langer enkel gebruik gemaakt van een rekenkundig gemiddelde maar werd er ook gewerkt met een cumulatief percentage. Deze laatste berekeningswijze laat toe na te kijken met intervallen van een maand welk percentage van dossiers binnen dat tijdsbestek kon worden afgewerkt.

Aldus bedroeg in 2016-2017 de gemiddelde doorlooptijd \pm 6 maanden. Dit is vergelijkbaar met de gemiddelde doorlooptijd in 2015-2016. Wel werd in 2016-2017 rekening gehouden met alle verslagen en mededelingen ook in cassatie, andere dan bijkomende verslagen en de mededelingen art. 14^{quater} en 14^{quinquies}, Algemeen Procedurereglement. Bij de berekening van de gemiddelde doorlooptijd in het werkingsverslag 2015-2016 van de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat werd, anders dan in 2016-2017, geen rekening gehouden met de schorsingsverslagen.

Via het cumulatief percentage blijkt dat in 2016-2017 in 61,8% van de dossiers nietigverklaring (zonder cassatie) een verslag werd opgesteld. In 2015-2016 was dit nog in 63% van de zaken. In 70,42% van die zaken kon in 2016-2017 verslag worden opgesteld na 9

maanden. In 2015-2016 was dat nog 78%. 90% wordt nu bereikt na 17 maanden. In 2015-2016 was dit nog 13 maanden.

Ten slotte kan ook worden opgemerkt dat er op 1 september 2017 bij de Nederlandstalige afdelingen Bestuursrechtspraak van het Auditoraat nog slechts 35 zaken aanhangig zijn die werden ingediend voor 1 september 2014. In verschillende van deze dossiers werd een bijkomend onderzoek bevolen of moet worden gewacht op uitspraken van andere rechtscolleges. Op 1 september 2016 waren dit nog 86 zaken.

Krachtens artikel 20, § 4, van de gecoördineerde wetten moeten de cassatieberoepen binnen een termijn van zes maanden worden afgehandeld door de Raad van State. Vermits binnen die termijn zowel het Auditoraat verslag moet opmaken en de Raad een arrest moet vellen betekent dit dat er aan deze zaken voorrang wordt gegeven. In de regel slagen de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat er in verslag op te maken binnen de drie maanden. Aldus werd in 2016-2017 de termijn van drie maanden gehaald in 75% van de beroepen. Dit wil zeggen dat in 80 van de 107 cassatieberoepen binnen de drie maanden verslag werd opgesteld. In 2015-2016 was dit nog 86%. Deze stijging is een bron van zorg.

Gemiddeld heeft elke auditeur bestuursrechtspraak op 1 september 2017 een werkvoorraad van 47 (hangende) zaken (geteld op 27 auditeurs), wat een stijging met 9,3% is ten opzichte van het jaar 2015-2016 (43 zaken, geteld op 28 auditeurs). Dit is, zoals de globale stijging van het aantal hangende zaken, in 2016-2017 met + 53 of 4,3%, een bron van zorg, ook al is die stijging minder groot dan in 2015-2016 dan + 164 of + 15,5%. Tegelijk daalde in 2016-2017 immers het aantal ingekomen zaken met 170 of -10,4%. Het dalend aantal auditeurs laat aldus immers niet langer toe het aantal hangende zaken te doen dalen noch stabiel te houden, ook niet wanneer tegelijk het aantal inkomende zaken daalt.

In de afdeling wetgeving is er weliswaar geen achterstand maar een grote bevraging en nood aan versterking met 973 toegewezen adviesaanvragen in 2016-2017, waarvan 897 adviesaanvragen binnen 30 dagen, 56 binnen 5 dagen, 19 binnen 60 dagen en 1 zonder termijn. Twaalf auditeurs moeten overeenkomstig artikel 76, § 1, laatste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State bij voorrang toegewezen worden aan de afdeling wetgeving, maar dit volstaat niet steeds om in alle zaken binnen de korte termijnen voldoende grondig te kunnen werken.

Dit geldt des te meer wanneer het gaat om principiële of omvangrijke adviesaanvragen. Voorbeelden daarvan in 2016-2017 zijn onder meer het voorontwerp van wet tot wijziging van het Strafwetboek - Boek I (adviesaanvraag 60.893/3) of het voorontwerp van decreet over het lokaal bestuur met 614 artikelen (adviesaanvraag 61724/3).

In 2016-2017 werkte de afdeling wetgeving daarom *de facto* met 13 auditeurs.

De nood aan versterking van de afdeling wetgeving is structureel maar niet steeds even acuut doorheen het jaar. Verhoging van het aantal auditeurs voor de afdeling wetgeving kan uiteraard alleen maar door het aantal auditeurs voor de afdeling bestuursrechtspraak te verminderen. Tegelijkertijd is duidelijk dat 27 auditeurs voor de afdeling bestuursrechtspraak,

aantal dat op 31 augustus 2016 nog beschikbaar was voor de bestuursrechtspraak, ontoereikend is om te voorkomen dat de doorlooptijd verder zal toenemen.

Deze problematiek is des te acuter aangezien voor de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat het effect van het zogenaamde “achterstandskader” uitgedoofd is en deze sinds 1 augustus 2017 werken binnen het wettelijk kader – naast de auditeur-generaal of adjunct-auditeur-generaal, 39 auditeurs. Dertien auditeurs ter beschikking stellen van de afdeling wetgeving, kan dan enkel door nog slechts 26 auditeurs te laten werken in de afdelingen bestuursrechtspraak.²³

D.1.2. Franstalige afdelingen

In het laatste beheersplan van de toenmalige auditeur-generaal, dat dateert van 29 februari 2012, is nog sprake van 1795 hangende zaken bij het Auditoraat. Op 1 juni 2006, dit is vóór de inwerkingtreding van de hervorming van 15 september 2006, ging het nog om 3044 zaken, oude vreemdelingengeschillen niet inbegrepen. Op 1 september 2015 was het aantal hangende zaken teruggebracht tot 1414. De aldus vastgestelde verbetering is grotendeels te danken aan de tijdelijke toename van het aantal auditeurs met 6 leden per taalrol, waartoe bij die hervorming werd besloten. Er moet worden opgemerkt dat de Raad van State tussen 2007 en 2012 ook alles in het werk heeft gesteld om de kolossale achterstand bij de vreemdelingengeschillen, oude procedure, weg te werken. Op 1 september 2016 was het aantal hangende zaken echter opnieuw gestegen tot 1525. Op 1 september 2017 is dit aantal licht gestegen tot 1542 zaken of + 17. Zoals reeds gezegd²⁴ ligt de oorzaak van die erg zorgwekkende situatie in het feit dat de middelen die nog beschikbaar zijn voor de geschillenberechting, zijn verminderd.

Zoals reeds gezegd, staan de Franstalige afdelingen er nog steeds minder goed voor dan de Nederlandstalige: op 1 september 2017 bedroeg het verschil in aantal hangende zaken tussen beide immers 271 zaken. Het feit dat de Franstalige afdelingen de voorbije vier jaren een groter aantal verzoekschriften hebben opgetekend, heeft daar allicht mee te maken. Uiteraard zal de afhandeling van 98 dossiers over de verdeling van de radiofrequenties over de gemeenschappen, die nog altijd op zich laat wachten, alsook deze van 59 dossiers “financiering ziekenhuizen” waarin wordt verwacht dat de verzoekende partijen afstand zullen doen van hun beroepen, er op zich toe leiden dat dit verschil enigszins zal afnemen. Merk op dat deze 157 dossiers (98+59) niet minder dan ca 10 % van de hangende zaken uitmaken. Alles wordt in het werk gesteld om het verschil met onze Nederlandstalige collega’s aanzienlijk te doen afnemen. Een inkrimping van het personeelsbestand kan die doelstelling echter op losse schroeven zetten.

²³ Zie daarover meer *infra*, punt D.3.1.

²⁴ Zie *supra* punt A.3.4.

Wat de behandelingstermijn van de dossiers betreft blijkt op basis van een cumulatief percentage vergelijkbaar met het model dat gehanteerd wordt bij de Nederlandstalige afdelingen, dat voor het opmaken van een verslag ter afsluiting van een zaak, in 80% van de gevallen een termijn van 10 maanden nodig is tussen het ogenblik waarop het dossier voor verslag aan het Auditoraat wordt gezonden en het ogenblik waarop het verslag daadwerkelijk wordt ingediend. Deze stijging is zorgwekkend en het gevolg van het lager aantal neergelegde verslagen. Die laatste daling kan worden verklaard door de eerder beschreven omstandigheden.

Bij die vaststellingen moeten twee kanttekeningen worden geplaatst. Enerzijds weten we dat het aantal hangende zaken voortaan weer stijgt. Anderzijds mogen we niet over het hoofd zien dat in 2016-2017 er nog vijf auditeurs in overtal waren. Bovendien blijven we nog steeds ruim boven de termijn van 6 maanden, vermeld in artikel 24, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, dat, *pro memorie*, nooit in werking is getreden, en niet zonder reden. Dat doel moet dus nog steeds worden nagestreefd en alle initiatieven die ertoe zouden kunnen leiden dat daarvan wordt afgeweken, moeten voor zover mogelijk worden vermeden. Dat geldt des te meer daar de behandeling van de korte gedingen, waarin in 4 op 10 dossiers de nietigverklaring is uitgesproken, het groeiende aantal verzoeken om schadevergoeding tot herstel en verzoeken om “handhaving van de gevolgen” ertoe leiden dat de behandeling van de dossiers ten gronde naar verhouding vertraging oploopt.

Het aantal toelaatbaar verklaarde cassatieberoepen in administratieve zaken “niet-vreemdelingen” blijft van jaar tot jaar marginaal. Voor de cassatieberoepen in administratieve zaken “vreemdelingen” zijn er in 2016-2017 in vergelijking met 2015-2016 minder toelaatbaar verklaarde verzoekschriften te noteren, en iets meer verslagen. Er kan verder op worden gewezen dat het Auditoraat onder de termijn van 6 maanden, vermeld in artikel 20, § 4, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, is gebleven, een enkele uitzondering niet te na gesproken.

In tegenstelling tot de gang van zaken in Vlaanderen, worden er zoals gezegd in het Franstalige landsgedeelte geen administratieve rechtscolleges met een bijzondere bevoegdheid opgericht: deze uiteenlopende evolutie zal voor de betreffende aangelegenheden leiden tot een groter aantal cassatieberoepen (met filterprocedure) aan Nederlandstalige kant, terwijl aan Franstalige kant veeleer het aantal beroepen tot nietigverklaring (met eventueel procedures in kort geding) groter zal blijven.

Zoals reeds is gezegd²⁵, zijn bepaalde collega's die zijn toegewezen aan de afdeling Wetgeving, vanwege de werklast in 2016-2017 de afdeling Bestuursrechtspraak niet meer te hulp kunnen komen. Omgekeerd hebben collega's van de afdeling Bestuursrechtspraak tijdens de laatste zomerperiode acht adviesaanvragen behandeld. Er moet echter worden opgemerkt dat, afgezien van 7 verslagen “bestuursrechtspraak” opgesteld door de Duitstalige collega die aan de afdeling Wetgeving is toegewezen, collega's van de afdeling Wetgeving toch 5 dossiers bestuursrechtspraak hebben behandeld in de loop van 2016-2017.

²⁵ Zie *supra*, punt A.3.4.

Tot slot kan worden opgemerkt dat op 1 september 2017 de werklast per auditeur bij de afdeling Bestuursrechtspraak neerkwam op 48 dossiers per persoon, tegenover 47 een jaar eerder. De evolutie van het aantal hangende zaken moet in het oog gehouden worden. Doordat een einde is gemaakt aan de tijdelijke verhoging van het aantal auditeurs, waarin is voorzien in artikel 123, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zal de werklast per persoon onvermijdelijk stijgen wanneer collega's vertrekken, en zal dus een risico op een nieuwe achterstand ontstaan²⁶.

D.1.3. Cassatieberoepen

Er kan worden opgemerkt dat sinds de hervorming van 15 september 2006 bij het Auditoraat het aantal cassatieberoepen in vreemdelingenzaken relatief laag is gebleven. Alles samen maken de toelaatbare cassatieberoepen in administratieve zaken in 2016-2017 7% uit van het totaal aantal cassatieberoepen en beroepen tot nietigverklaring (tegenover 7,4% in 2015-2016 en 6% in 2014-2015).

D.2. Het verzorgen van de databanken - verzekeren van de alimentatie en de verbetering van de databanken - tijdelijke documentaire middelen over de toepassing van de nieuwe procedures en bevoegdheden

In de beleidsplannen 2012-2017 van de toenmalige auditeurs-generaal werd het belang onderstreept van de kwaliteit van de databanken die de rechtspraak van de Raad van State ontsluiten voor het grote publiek en de adviezen van de Raad op een systematische wijze ter beschikking stellen van de auditeurs en de staatsraden. Het beheer van die databanken behoort tot de wettelijke opdracht van het Auditoraat krachtens artikel 76, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Het op peil houden van de databanken vereist een continue inspanning en aanpassing. Zo heeft het van kracht worden van de nieuwe procedures en bevoegdheden ingevolge de wet van 20 januari 2014 tot gevolg dat ook de databankstructuur aangepast moest worden. Voor deze taken wordt het Auditoraat bijgestaan door twee documentaristen en verschillende bestuurlijke attachés-juristen. Samen zorgen zij voor de structuur en de inhoud van de databanken.

Voor de databanken “*Audidoc*” en “*Jurisprudence*”, die de rechtspraak van de Raad van State bevat, houdt dit in de eerste plaats in dat zij de arresten analyseren en een voorstel doen voor invoering in de databanken. Dit vereist niet alleen het selecteren in de arresten van de interessante passages mede in functie van de bestaande rechtspraak maar ook het toewijzen

²⁶ Zie *infra*, punt D.3.1.

van deze passages aan de trefwoorden van de databank. Naast het analyseren en invoeren van de geselecteerde passages zijn deze juristen ook verantwoordelijk voor de constante verbetering van de databankstructuur een aanpassing aan nieuwe wetgeving. Deze taken vereisen dus niet alleen een goede kennis van de rechtspraak maar ook een grondig inzicht in de trefwoordenstructuur van de databank. Ze worden uitgevoerd onder de controle van de leden van het Auditoraat.

Omwille van het feit dat deze documentaire opdracht ook een kennis van de rechtspraak in het betreffende domein vereist is het noodzakelijk om per afdeling over minimum één bestuurlijk attaché te beschikken die zich dan kan inwerken in de materies die door die afdeling worden behandeld.

Dit alles geldt dienovereenkomstig voor “*Capita selecta*”, een databank met de adviespraktijk.

Uiteraard moet worden gegarandeerd dat voldoende personeelsleden, documentalisten en juristen, met deze taak zijn belast, omdat die documentaire middelen anders onbruikbaar dreigen te worden²⁷. Deze documentaire middelen zijn trouwens de basis voor Juridict, de website met arresten beschikbaar voor het publiek.

Zoals al vastgesteld sub punt C.2 waren er in 2016-2017 langs Nederlandstalige kant niet voldoende bestuurlijk attachés werkzaam in het Auditoraat om elke afdeling bestuursrechtspraak/wetgeving een eigen bestuurlijk attaché toe te wijzen.

D.3. Weerslag van de werklust op de ter beschikking gestelde middelen

D.3.1. Het aantal auditeurs en hun affectatie

De kaderuitbreiding die was toegekend in 2006 voor het wegwerken van de achterstand nam een einde op 31 augustus 2013. Op dat moment was evenwel de nieuwe omvangrijke hervorming van de Raad van State in voorbereiding die aan de Raad nieuwe bijkomende bevoegdheden gaf, niet alleen ter modulering van de vernietigingsbevoegdheid maar ook de volledig nieuwe bevoegdheid om een schadevergoeding tot herstel toe te kennen. Omdat het onmogelijk was in te schatten welke de omvang van het bijkomend werk zou zijn dat uit deze nieuwe bevoegdheden zou voortvloeien heeft men er uit voorzorg voor geijverd om de kaderuitbreiding te mogen behouden. Inderdaad moest te allen prijzen worden vermeden dat de doorlooptijd van de zaken opnieuw zou verlengen en er zich een nieuwe achterstand zou opbouwen. Ook voor de afdeling Wetgeving bestond het risico van een toename van haar werklust ten gevolge van de Zesde Staatshervorming. De wetgever van 20 januari 2014 was

²⁷ Zie *infra*, punt D.3.2.

gevoelig voor die argumenten en stond een nieuwe kaderuitbreiding toe die evenwel in een eerste fase slechts liep tot 31 december 2015.

De budgettaire besparingen die de regering over de jaren 2015-2019 heeft uitgetekend hebben tot gevolg dat de kredieten voor de betaling van de wedden van de ambtsdragers en personeelsleden van de Raad van State over een periode van vijf jaar met in totaal 12% worden verminderd.

Teneinde deze budgettaire beperkingen zo veel als mogelijk te respecteren heeft de Raad van State er in 2014 mee ingestemd om het uitbreidingskader van in totaal 24 ambtsdragers waarvan de duurtijd verliep op 31 december 2015, niet te verlengen en reeds vanaf 2015 de opengevallen betrekkingen niet meer in te vullen. In totaal gaat het op het Auditoraat om 12 betrekkingen, zes van elke taalrol.²⁸

Dientengevolge waren er in het Auditoraat aan Nederlandstalige kant sinds 31 december 2015 reeds 5 betrekkingen opengevallen die niet meer kunnen begeven worden, en bestond het Auditoraat aan Nederlandstalige kant in 2016-2017 nog uit één adjunct-auditeur-generaal en 40 auditeurs. Dit is één eenheid meer dan het wettelijk kader. Na de inruststelling van de adjunct-auditeur-generaal op 1 augustus 2017 bestaat het Auditoraat aan Nederlandstalige kant uit de Auditeur-generaal (vanaf 11 september 2017) en 39 afdelingshoofden, eerste auditeurs, auditeurs en adjunct-auditeurs. Dit is het wettelijk kader. Aan Franstalige kant gaat het, zoals eveneens reeds gezegd, op 1 september 2017 om één betrekking die niet kon worden ingevuld.

Het dient nogmaals onderstreept dat de afdeling Wetgeving ingevolge de Zesde Staatshervorming, meer bepaald de grote overdracht van bevoegdheden aan de Gewesten en de Gemeenschappen, jaren geconfronteerd wordt met een groter aantal adviesaanvragen dan voorheen. In zeer veel dossiers moest de bevoegdheid grondiger worden onderzocht, rezen er nieuwe knelpunten en moest nieuwe adviespraktijk worden ontwikkeld. Dit leidde tot meer werk voor de auditeurs in de eigen dossiers en tot een groot aantal Verenigde Kamers -in 2013-2014 87, in 2014-2015 62, in 2015-2016 71 en in 2016-2017 nog steeds 52. Deze vergen een grondigere voorbereiding en de inzet van 2 auditeurs.

Het aantal adviesaanvragen is bovendien één zaak, de inhoud van de voorgelegde teksten is een andere. Zo lijkt de omvang van de voorgelegde teksten, gerekend aan de hand van het aantal artikelen die de teksten bevatten, in beduidende mate toe te nemen. In 2016-2017 was dit gemiddeld aantal artikelen per dossier (21) weliswaar lager dan in 2015-2016 22,45 maar dit verschil lijkt de verhouding niet te wijzigen. Bovendien blijft het aanzienlijk hoger dan in 2014-2015. Daarnaast is er de steeds toenemende impact van internationaal en Europees recht, hetgeen het onderzoek van de adviesaanvragen²⁹ complexer maakt.

Tevens moet worden vastgesteld dat de wettelijke ingrepen om de pieken beter te spreiden (termijn van 60 dagen, termijnverlenging in de zomer) niet voldoende effect blijken te

²⁸ Zie hierover de artt. 122 e.v. van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en *infra*, deel IV - Beheer van de Raad van State.

²⁹ Uiteraard geldt dit vaak ook voor dossiers bestuursrechtspraak.

hebben. Slechts in 1,47 % van de adviesaanvragen werd het advies gevraagd op een termijn van 60 dagen³⁰.

De blijkbaar niet te veranderen manier van de regelgevers om net voor de verlofperiodes massaal adviesaanvragen door te sturen met de verwachting dat de Raad van State deze aanvragen tijdens de vakantieperiode zal behandelen gecombineerd met de dwingende adviestermijn vergt een bijzonder grote inzet van de leden van het Auditoraat en vergroot nog de werkdruk omdat er net in die periode niet op volle kracht kan worden gewerkt. Het hoeft geen betoog dat dit het risico meebrengt van een noodgedwongen summierder onderzoek met een gevaar voor een verlies aan kwaliteit van de verslagen. Een betere spreiding in de tijd bij het indienen van de adviesaanvragen zou de kwaliteit van de verslagen ten goede komen en dus een “win-win”-situatie vormen voor de adviesaanvragers en voor de Raad van State. Het kan ook ertoe bijdragen dat inzake ontwerpen van reglementaire besluiten minder vaak een termijnverlenging moet worden gevraagd, hetgeen extra administratief werk meebrengt voor de adviesaanvragers en de Raad in zij geheel. Onder meer deze pieken in het aantal in adviesaanvragen hebben ook tot gevolg dat inzake wetgevende ontwerpen de termijn soms niet nageleefd kan worden, en dat, inzake ontwerpen van reglementaire besluiten, de adviesaanvragen soms van de rol werden afgevoerd overeenkomstig artikel 84, §4, tweede lid, gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Artikel 76 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zoals het is gewijzigd bij de wet van 2 april 2003, bepaalt dat per taalrol 12 leden van het Auditoraat bij voorrang worden aangesteld bij de afdeling Wetgeving. Gelet op al het voorgaande, gelet op het opnieuw hoog aantal adviesaanvragen in 2016-2017 en afgaande op de ervaring dat er steeds nog meer aanvragen zijn naarmate de zittingsperiode haar einde nadert, lijkt men te mogen stellen dat dit aantal ontoereikend is. Dat geldt des te meer daar de progressieve vermindering van het aantal bestuurlijk attachés die de noodzakelijke updates doen van onze documentaire bronnen, de leden van het Auditoraat ertoe verplicht ook op dat vlak werk over te nemen om de kwaliteit van het werk en de snelheid waarmee het moet worden verricht, te kunnen waarborgen. Evenwel bemoeilijken de niet-samendrukbare noden van de afdeling Bestuursrechtspraak samen met het feit dat de uitbreiding van de personeelsformatie niet is verlengd, ieder streven naar structurele versterking van de afdeling wetgeving.

Zo zijn bijvoorbeeld de gevolgen die het wegvallen van 5 auditeurs (6 sinds 1 augustus 2017) heeft op de werking van de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat, zoals reeds eerder, ook in 2016-2017 opnieuw duidelijk. Het behoud in de afdeling Wetgeving van 13 auditeurs, wat in 2016-2017 als noodzakelijk werd gezien, gaat ten koste van het aantal auditeurs dat in de bestuursrechtspraak te werk kan worden gesteld worden.

Zoals door de toenmalige korpschefs van het Auditoraat opgemerkt in het Activiteitenverslag 2015-2016, heeft het verleden uitgewezen dat het niet vanzelfsprekend is en zelfs contraproductief om auditeurs simultaan in de beide afdelingen te laten functioneren. Vanwege de vertraging in de behandeling van de dossiers “bestuursrechtspraak”, die samengaat met het groeiende aantal dringende adviesaanvragen bij de afdeling Wetgeving,

³⁰ Zie *supra*, B.2.

hebben de toenmalige auditeurs-generaal in de jaren tachtig immers afdelingen ingevoerd in het Auditoraat bestemd voor enerzijds de bestuursrechtspraak en anderzijds de wetgeving. Vandaar dat de leden van het Auditoraat van dan af ofwel in de afdeling Wetgeving, ofwel in de afdeling Bestuursrechtspraak zijn tewerkgesteld.

Daarbij komt dat de benadering van een dossier bestuursrechtspraak en een dossier wetgeving fundamenteel van elkaar verschilt. Waar bij een dossier bestuursrechtspraak het onderzoek in de regel bepaald wordt door de door de partijen aangevoerde middelen, is het bij een adviesaanvraag in de afdeling Wetgeving de taak van de auditeur om zelf op zoek te gaan naar de problemen van o.m. bevoegdheid van de steller en overeenstemming met hogere rechtsnormen, nu ook steeds meer van supranationaal recht, die de voorgelegde teksten stellen. Daarbij dient ook gebruik gemaakt van andere databanken dan in de bestuursrechtspraak.

Overgaan van de bestuursrechtspraak naar de wetgeving en vice-versa vergt dus een zekere studie- en inwerktijd alvorens een normaal rendement kan worden bereikt.

Gelet op de verwachte grotere bevraging van de afdeling Wetgeving en de zeer grote fluctuaties daarvan over het jaar enerzijds en het kleinere aantal auditeurs dat beschikbaar blijft voor de afdeling Bestuursrechtspraak anderzijds dient er aandacht te worden gegeven aan de mogelijkheid om te kunnen beschikken over auditeurs die kunnen bijspringen de eenen in de wetgeving, de anderen in de bestuursrechtspraak.

Daarom werd door de toenmalige adjunct-auditeur-generaal in de Nederlandstalige afdelingen een systeem uitgewerkt, dat startte vanaf 1 september 2016, dat moest toelaten om polyvalente auditeurs op te leiden, d.w.z. auditeurs die vertrouwd zijn met zowel de taak van een auditeur in de afdeling Bestuursrechtspraak als met deze van een auditeur in de afdeling Wetgeving. Concreet zouden in cycli van zes maanden twee auditeurs bestuursrechtspraak overgaan naar de afdeling Wetgeving en één auditeur wetgeving naar de afdeling Bestuursrechtspraak. In het Activiteitenverslag 2015-2016 werd reeds opgemerkt dat het onvermijdelijk is dat dit op korte termijn zal wegen op de productiviteit en op het globale resultaat van de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat want drie leden zullen zich in een nieuwe werkwijze moeten inwerken maar tegelijk de hoop uitgesproken dat dit op langere termijn zal renderen omdat meer en meer auditeurs polyvalent inzetbaar zullen zijn.

Herhaald wordt dat in de loop van het gerechtelijk jaar 2016-2017 de doorlooptijd in de afdelingen bestuursrechtspraak weer stijgt. Het blijkt aldus niet mogelijk met een effectief - dan - van 27 auditeurs bestuursrechtspraak ($28 - 2 + 1$) de stijging van de doorlooptijd tegen te gaan. Anderzijds worden de 12 - in 2016-2017 *de facto* 13 ($12 - 1 + 2$) - auditeurs wetgeving bijna structureel overbevraged. Het systeem van wederzijdse bijstand toegepast in 2016-2017 biedt inderdaad het voordeel meer polyvalente auditeurs op te leiden zodat auditeurs flexibeler ingezet kunnen worden. Anderzijds blijkt dit systeem een grotere impact te hebben op de productiviteit in de afdelingen bestuursrechtspraak dan in de afdeling wetgeving.

De Franstalige afdelingen vertonen een heel ander beeld, dat trouwens samenhangt met de asymmetrische evolutie van de organisatie van de bestuursrechtspraak in het land³¹. De Franstalige leden van het Auditoraat van de afdeling Bestuursrechtspraak zijn, indien voltallig, weliswaar nog met 32, tegenover voortaan 27 Nederlandstalige leden. Maar enerzijds zou dat aantal van 32 snel kunnen dalen, aangezien de volgende 5 auditeurs die vertrekken, allemaal uit de afdeling Bestuursrechtspraak zullen komen en niet zullen worden vervangen. Anderzijds is vastgesteld dat er aan Franstalige kant een grotere werkvoorraad aan hangende zaken en beroepen tot nietigverklaring is, terwijl het aantal toelaatbaar verklaarde cassatieberoepen – vreemdelingen en niet-vreemdelingen samengenomen – in 2016-2017 groter is langs Nederlandstalige kant.³² Anders dan cassatieberoepen, kunnen enkel beroepen tot nietigverklaring los daarvan aanleiding geven tot gewone vorderingen in kort geding of tot vorderingen in kort geding bij uiterst dringende noodzakelijkheid. Zo is reeds vastgesteld dat in het betreffende jaar niet minder dan 4 op 10 beroepen tot nietigverklaring in kort geding zijn ingesteld.³³ Enkel beroepen tot nietigverklaring kunnen aanleiding geven tot een verzoek tot schadevergoeding tot herstel of een verzoek tot handhaving van de gevolgen van de bestreden handeling. Gelet op die omstandigheden en teneinde in piekperioden de collega's die aan de afdeling Wetgeving zijn toegewezen, te ontlasten zonder echter de behandeling van de dossiers "bestuursrechtspraak" in gevaar te brengen, is sinds meerdere jaren een solidariteitsregeling ingevoerd voor alle leden van het Auditoraat. Die wordt regelmatig herzien, en wordt momenteel behandeld in een nota van de auditeur-generaal van 8 maart 2016: de solidariteit wordt daarin overigens "in twee richtingen" georganiseerd.³⁴

Ten slotte zou het trouwens opportuun zijn na te gaan of er zo voor de wetgeving als voor de bestuursrechtspraak en zonder onderscheid tussen de Franstalige en Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat, momenteel genoeg auditeurs zijn om de leden van de Raad voldoende in staat te stellen te functioneren. In het wettelijk kader zijn er in theorie 44 staatsraden voor 80 auditeurs, hetzij een verhouding van 1,8.³⁵

D.3.2. Het ondersteunend personeel

Zoals reeds gezegd is het de taak van de bestuurlijk attachés om, naast de documentalistes, de databanken die de Raad van State ter beschikking stelt te voeden en te beheren.

Daarnaast kunnen de bestuurlijk attachés de leden van het Auditoraat ook bijstaan bij het opstellen van de verslagen.

³¹ Zie *supra*, punt A.2.4.

³² Zie *supra*, punten A.1 en A.2.3

³³ Waarvan de meerderheid bij uiterst dringende noodzakelijkheid. Zie ook *supra*, punt D.1.2.

³⁴ *Pro memorie*: bij een nota van de toenmalige auditeur-generaal van 5 maart 2015 is voor de Franstalige afdelingen, van het Auditoraat een regeling ingevoerd om te kunnen overgaan van de wetgeving naar de bestuursrechtspraak en *vice versa*, ten behoeve van ieder lid van het Auditoraat die dat wenst en 5 jaar ervaring in die functies kan aantonen.

³⁵ Zie ook *infra*, punt D.8.

Aan Nederlandstalige kant beschikte het Auditoraat tijdens het besproken gerechtelijk jaar 2016-2017, zoals in 2015-2016, over 5 bestuurlijk attachés, dit wil zeggen één minder dan in 2014-2015. In werkelijkheid ging dit om 4,2 FTE. Van deze is één attaché toegewezen aan de afdeling Wetgeving waar zij zich voornamelijk bezighoudt met de interne databank “*Capita selecta*” en met het bijstaan van de auditeurs wetgeving en ook bijspringt voor het opstellen van de documentaire nota’s ten behoeve van de auditeurs en de staatsraden wetgeving indien de deskundigen documentatie het werk niet aankunnen. De overige vier attachés staan in principe in voor het voeden en onderhouden van de databank bestuursrechtspraak en, indien de tijd het toelaat, kunnen zij steun verlenen aan de auditeurs bestuursrechtspraak bij het opstellen van hun verslagen.

Doordat het ter beschikking stellen van de rechtspraak aan de hand van een databank een wettelijke taak is van het Auditoraat worden de bestuurlijk attachés daarvoor prioritair ingezet. Reeds in het activiteitenverslag van 2014-2015 werd gesteld dat de toenmalige bezetting nauwelijks toeliet om de databank “*Audidoc*” up to date te houden. Er werd toen aangegeven dat voorrang wordt gegeven aan de invoer maar dat sommige deeltaken, zoals het onderhoud van de databank, noodgedwongen op een laag pitje moesten worden gezet en de taak van bijstand aan de auditeurs om dezelfde reden in de meeste gevallen beperkt is gebleven tot punctuele opzoekingen. Het bijkomende vertrek van nog een bestuurlijk attaché sinds 2015-2016 heeft deze situatie alleen maar acuter gemaakt. Aldus werd in het activiteitenverslag 2015-2016 opnieuw aangegeven dat het aantal bestuurlijke attachés ontoereikend is om tegelijkertijd de invoer van de arresten in de databanken te verzorgen en deze databank ook te onderhouden, d.w.z. het continue werk van het bewaken van de interne consistentie en de noodzakelijke periodieke opkuis van de invoeringen. Vooral dat laatste kan niet op alle domeinen meer gebeuren met de vereiste frequentie en grondigheid. Op termijn riskeert dit de kwaliteit van de databank aan te tasten. Die toestand is niet verbeterd in 2016-2017.

Samen hebben de Nederlandstalige attachés in 2016-2017 994 arresten/beschikkingen geanalyseerd en ingevoerd in de databank “*Audidoc*”. Dat slorpte 65,20% van hun tijdsgebruik op zodat zij slechts op beperkte wijze op één of andere manier occasioneel bijstand konden verlenen bij de opmaak van de verslagen.

Zoals door de toenmalige korpschefs van het Auditoraat reeds opgemerkt in het Activiteitenverslag 2015-2016, lijkt het een redelijke stelling dat indien, zoals momenteel het geval is, de grootste werklast op het Auditoraat rust, daar ook het grootste aantal van de bestuurlijke attachés zou tewerkgesteld worden. Dit zou immers kunnen leiden tot een betere doorstroming van de dossiers naar de kamers. De vraag om een extra attaché toe te wijzen aan de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat werd vanaf 1 september 2017 des te meer acuut doordat één bestuurlijk attaché N vanaf 1 september 2017 met verlof voor stage is. De globale vermindering van het aantal bestuurlijk attachés in de Raad van State maakt dat dergelijke wijzigingen van affectatie minder evident zijn en toont aan dat er nood is aan een grondig herbekijken van de personeelsallocatie. De aanwerving van de stafdirecteur personeel, die uiteindelijk in november 2017 kon doorgaan, kan een positief element in dit

proces zijn. Inmiddels werd per 1 juni 2018 één bestuurlijk attaché N vanuit de Kamers gemuteerd naar het Auditoraat.

De situatie aan Franstalige kant is tot nu toe minder zorgwekkend, maar doet niettemin vragen rijzen. Van de 10 bestuurlijke attachés aangesteld bij de afdeling Bestuursrechtspraak werken er 2 aan 80% en werkt er 1 halftijds “om medische redenen”³⁶. In de loop van het jaar 2016-2017 hebben ze geholpen bij het opstellen van 1049 samenvattingen (tegen 1139 in 2015-2016) en 93 verslagen (tegen 69 in 2015-2016). Er moet opgemerkt worden dat de redactie van samenvattingen gepaard gaat met het selecteren van arresten, het toewijzen van trefwoorden en het updaten van rubrieken³⁷. Begin 2016-2017 is er opnieuw een bestuurlijke attaché vertrokken. Die persoon zal normaliter niet vervangen worden.

Thans worden meer en meer pools van bestuurlijk attachés gevormd die verschillende juristen groeperen voor verscheidene afdelingen belast met de bestuursrechtspraak, in een poging de databank “*Jurisprudence*” zo goed en snel mogelijk up-to-date te houden. Het is duidelijk dat de bestuurlijk attachés daardoor minder zullen kunnen meewerken aan het opstellen van verslagen of zelfs dat het ontwikkelen van de databanken zelf in het gedrang zal komen.

Er moet tevens opgemerkt worden dat sinds het begin van het kalenderjaar 2016 de databank “*Capita selecta*” die de voornaamste “legisprudentie” van de afdeling Wetgeving bevat, aan Franstalige kant niet meer gevoed werd, inzonderheid omdat de jurist die hiervoor aangewezen is, in afwachting van de benoeming van een nieuwe deskundige documentatie, genoodzaakt is documentatienota’s op te stellen met het oog op het onderzoek van de adviesaanvragen die aan de afdeling Wetgeving worden voorgelegd³⁸.

Inmiddels wordt “*Capita selecta*” opnieuw gevoed ook aan Franstalige kant. Wel is er een zekere achterstand in invoer aan Nederlandstalige kant. Dit is enerzijds het gevolg van de overbevraging van de auditeurs, die prioriteit geven aan het onderzoek van de adviesaanvragen, en anderzijds van het feit dat de enige bestuurlijk attaché van de afdeling wetgeving, gelet op het grote aantal adviesaanvragen, regelmatig de deskundigen documentatie moet bijspringen bij de redactie van de wetgevingsnota’s.

De vermindering van het aantal bestuurlijk attachés aangesteld bij het Auditoraat brengt, zoals al opgemerkt door de toenmalige korpschefs van het Auditoraat in het Activiteitenverslag 2015-2016 niet alleen met zich dat de auditeurs minder hulp krijgen bij het opstellen van verslagen. Ze brengt ook de update van de eigenlijke databanken in gevaar, tenzij aan de leden van het Auditoraat gevraagd wordt zich meer bezig te houden met documentatie maar dit gaat ten koste van hun hoofdpdracht en *a fortiori* van de occasionele bijstand die zij verlenen aan hun collega’s aangesteld bij de afdeling Wetgeving of, omgekeerd, bij de afdeling Bestuursrechtspraak.

³⁶ Zie *supra*, punt C.2.

³⁷ Hiervoor zijn zin voor analyse en grote nauwkeurigheid vereist. Omwille van het groot aantal onderzochte arresten en behandelde materies dient hieraan veel tijd besteed te worden. Vooral aan de arresten die uitgesproken worden inzake ruimtelijke ordening, stedenbouw, milieu en bescherming van het erfgoed moet bijzonder veel tijd besteed worden.

³⁸ Zie hierover *infra*, punt D.7.

D.4. Relaties met de pers en de rechtzoekenden- de persmagistraten bij het Auditoraat

In de beleidsplannen van de (vroegere) auditeurs-generaal werd de noodzaak opgenomen van het oprichten van een persdienst teneinde de communicatie met de pers en de rechtzoekende te professionaliseren en te verbeteren.

In uitvoering daarvan werd in het Auditoraat, zoals in de Raad, een persdienst opgericht. Vier auditeurs, twee Franstaligen en twee Nederlandstaligen volgden daartoe een mediatraining die specifiek voor de persmagistraten van de Raad van State werd georganiseerd.

Het is hun taak zijn om als persmagistraten van het Auditoraat op te treden indien er naar de pers toe moet worden bericht over een verslag van een van zijn leden.

Vermits de verslagen van het Auditoraat niet openbaar zijn en alleen worden meegedeeld aan de partijen zal een publieke reactie vanwege de persmagistraten van het Auditoraat alleen reactief kunnen zijn, d.w.z. alleen mogelijk zijn indien en wanneer partijen het verslag in de pers hebben gebracht.

Ook zal er zal pas moeten gereageerd worden wanneer de inhoud van het verslag manifest verkeerd wordt voorgesteld. Daarbij is het de bedoeling het publiek correct voor te lichten over de inhoud van het auditoraatsverslag.

Gelet op deze beperkingen eigen aan de taak van de leden van het Auditoraat hebben de persmagistraten van het Auditoraat slechts in enkele gevallen moeten tussenkomen.

Er bestaan eveneens synergieën met de persmagistraten van de Raad. Volgens ons verdient het aanbeveling die samenwerking aan te moedigen en uit te breiden, wat aan de reeds bestaande verbondenheid binnen de instelling ten goede zal komen.

Op initiatief van de *Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union* (ACA), werd sinds enkele jaren een forum geactiveerd waarop leden van de vereniging juridische vraagstellingen en antwoorden kunnen uitwisselen. Twee van de vier persmagistraten van het Auditoraat fungeren als aanspreekpunt voor dit forum bij de Belgische Raad van State. Zij ontvangen de vragen en zorgen ervoor dat ze indien mogelijk vanuit de Belgische Raad van State ook een antwoord krijgen en dat dit op het forum wordt gepost.

D.5. Vorming en informatie

In hun beleidsplannen beklemtoonden de (vroegere) auditeurs-generaal het belang van vorming. Ondanks de budgettaire beperkingen kon tijdens het onderzochte gerechtelijk jaar ingegaan worden op de verzoeken om colloquia en andere studiedagen bij te wonen over onderwerpen in verband met de activiteiten van de Raad van State.

Hoewel minder vaak, konden de opleidingen in het kader van de “Middagen van het Auditoraat” ook in 2016-2017 toch doorgaan onder impuls van de collega’s die er de bezielers van zijn. Het ging om de volgende drie uitzettingen:

- op 26 januari 2017: “50 j. Gec. Bestuursstaalwetten-500 j. taalwetgeving: taalrechten als levend verleden” (Staatsraad J. Clement);
- op 24 februari 2017: “Het recht op toegang tot de Raad van State als cassatierechter” (Dr. Elsbeth Loncke);
- op 19 april 2017: “La Médiation : une révolution ou un phénomène de mode?” (Dhr. Avi Schneeberg).

Daarnaast organiseerden de (toenmalige) korpschefs van het Auditoraat in maart 2017 een werkbezoek aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Een delegatie van de Raad en het Auditoraat namen hieraan deel.

Naast de voormelde documentaire bronnen “*Audidoc*”, “*Jurisprudence*” en “*Capita selecta*” verzorgen leden van de Nederlandstalige afdelingen van het Auditoraat een maandelijks interne Nieuwsbrief Bestuursrechtspraak, met een kort overzicht van belangrijke arresten van de Nederlandstalige kamers bestuursrechtspraak, van het Grondwettelijk Hof en het Hof van Justitie.

D.6. Verhouding tussen de Raad en het Auditoraat

In de beleidsplannen 2012-2017 van de toenmalige auditeurs-generaal wordt gewezen op het belang van een goede verstandhouding en samenwerking tussen de Raad en het Auditoraat met respect voor ieders autonomie. Het zorgt ervoor dat de Raad van State zijn rechtsprekende en adviserende taken goed kan vervullen. De korpschefs dienen daarop toe te zien en zij moeten de toon aangeven.

D.7. Bijzondere situatie van de documentalist en de deskundigen documentatie aangesteld bij het Auditoraat

Luidens artikel 76, § 2, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, worden “de leden van het Auditoraat (...) ermee belast de documentatie betreffende de rechtspraak (...) van de Raad van State in de vorm van geautomatiseerde bestanden bij te houden, te bewaren en ter beschikking te stellen”.

Krachtens deze bepaling zijn twee documentalist(en) van niveau 1 (1 N en 1 F), onder andere ermee belast de gegevensbanken “Audidoc” en “Jurisprudence” voor de afdeling Bestuursrechtspraak en “*Capita selecta*” voor de afdeling Wetgeving te ontwikkelen en te onderhouden.

Overigens heeft de hervorming van de afdeling Wetgeving, bij de wet van 2 april 2003, er inzonderheid toe geleid dat het Auditoraat belast wordt met het verzamelen en het analyseren van alle documentatie die nodig is voor het onderzoek van de adviesaanvragen. Voor deze taak, die aan het “onderzoek” van de aanvragen voorafgaat, beschikt het Auditoraat sindsdien over 8 deskundigen documentatie van niveau 2+ (4 N en 4 F).

In de loop van 2015-2016 konden de acht betrekkingen van deskundige documentatie en de twee betrekkingen van documentalist, die eerder contractueel werden ingevuld, op statutaire basis ingevuld worden. Na het vertrek van twee van de acht deskundigen-documentatie (1 N, 1 F) werden wervingsexamens georganiseerd om deze twee daardoor opnieuw vacant geworden betrekkingen opnieuw te bezetten. Twee laureaten van deze examens konden in de loop van november en december 2016 starten zodat de afdeling Wetgeving opnieuw door acht deskundigen documentatie kon worden bijgestaan, wat gezien de zware bevraging van de afdeling, absoluut noodzakelijk is.

In de loop van 2017 namen 2 van deze deskundigen documentatie N (resp. op 1 januari 2017 en 1 april 2017) verlof voor stage. Zij werden vervangen door een adjunct-secretaris (niveau 2+), die weliswaar is opgenomen in de statutaire werfreserve deskundigen-documentatie, en een opsteller (niveau 2). Beide deskundigen-documentatie traden na hun verlof voor stage uit dienst. De eerste vacante plaats werd inmiddels ingevuld door de volgende laureaat van het wervingsexamen die op 15 april 2018 zijn stage begon. De tweede vacante plaats werd voorlopig, om budgettaire redenen, niet ingevuld door de laatste laureaat van het wervingsexamen deskundige documentatie; die functie blijft waargenomen door een opsteller.

Uiteraard vergt dit extra begeleiding van de bestuurlijk attaché toegewezen aan de afdeling wetgeving, hetgeen ten koste gaat van de specifieke taken van de auditeurs en de attaché.

D.8. Eindbeschouwing

Zoals reeds in het activiteitenverslag 2015-2016 vermeld door de (vroegere) korpschefs van het Auditoraat, dient thans opnieuw vastgesteld dat momenteel het Auditoraat niet langer beschikt over voldoende middelen om zijn wettelijke taken met de nodige snelheid te vervullen, zowel in de wetgeving als in de bestuursrechtspraak. Deze vaststelling ontslaat er het Auditoraat zeker niet van om zich op zijn prioritaire taken te concentreren, noch om voortdurend zijn werkmethodes aan te passen teneinde een beter rendement te bereiken. Zoals de vroegere auditeurs-generaal zijn ook de huidige korpschefs van het Auditoraat zich ten volle bewust van de budgettaire eisen waarmee de overheid wordt geconfronteerd. Toch

menen zij dat, voor de goede werking van het Auditoraat en aldus ook de Raad, opnieuw gekomen moet worden tot de verhouding van 2 auditeurs per staatsraad en dit bij voorkeur via een wijziging van artikel 69 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

**IV. BEHEER VAN DE RAAD VAN STATE
EN ZIJN INFRASTRUCTUUR IN HET LICHT
VAN DE UITVOERING VAN HET BELEIDSPLAN
VAN DE EERSTE VOORZITTER**

A. Personeel

A.1. Ambtsdragers

A.1.1. Bezetting

Artikel 69 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State bepaalt dat de Raad van State is samengesteld uit:

- 44 leden, zijnde een eerste voorzitter, een voorzitter, 14 kamervoorzitters en 28 staatsraden;
- het auditoraat, samengesteld uit een auditeur-generaal, een adjunct-auditeur-generaal, 14 eerste auditeurs-afdelingshoofden, en 64 eerste auditeurs, auditeurs of adjunct-auditeurs;
- het coördinatiebureau, samengesteld uit 2 eerste referendarissen-afdelingshoofden en 2 eerste referendarissen, referendarissen of adjunct-referendarissen;
- de griffie, samengesteld uit een hoofdgriffier en 25 griffiers.

Sinds 2006 kent dat kader van de Raad van State een tijdelijke uitbreiding met 6 staatsraden (3 van elke taalrol), 12 leden van het auditoraat (6 van elke taalrol) en 6 griffiers (3 van elke taalrol).

De wet van 20 januari 2014 heeft voorzien in de verlenging van deze tijdelijke uitbreiding van het kader tot 31 december 2015, met de mogelijkheid dat de Koning deze voor een vernieuwbare periode van twee jaar behoudt (artikelen 33 tot 36).

Met betrekking tot de personeelsuitgaven heeft de federale regering de volgende besparingsmaatregelen opgelegd: een besparing van 4 % in het jaar 2015 en telkenmale 2 % in de daaropvolgende jaren tot en met 2019. Tijdens een overleg dat op 21 januari 2015 heeft plaatsgevonden tussen de korpschefs en de Minister van Binnenlandse Zaken is nagedacht over de manier waarop die besparingen dienden te worden uitgevoerd. Gedurende dit overleg is onder meer overeengekomen dat de tijdelijke uitbreiding van het kader na 31 december 2015 niet zou worden verlengd.

De niet-hernieuwing van het tijdelijk uitbreidingskader vanaf 1 januari 2016 heeft de niet-vervanging tot gevolg van 6 staatsraden, 12 auditeurs en 6 griffiers zodra deze de Raad van State verlaten.

a) Samenstelling contingent ambtsdragers en mandaathouders (31/12/2017)

AMBTSDRAGERS	Wettelijk kader		Bezetting		Saldo	
	F	N	F	N	F	N
Eerste Voorzitter & Voorzitter	1	1	1	1		
Kamervoorzitter	7	7	7	7		
Staatsraad	14	14	12	17	-2	3
Totaal Raad	22	22	20	25	-2	3
Hoofdgriffier	1		1			
Griffier	12	13	12	14		1
Totaal Griffie	13	13	13	14	0	1
Eerste referendaris-afdelingshoofd	1	1	1	1		
Eerste referendaris, referendaris, adjunct-referendaris	1	1	1	1		
Totaal Coördinatiebureau	2	2	2	2	0	0
Auditeur-generaal & Adjunct-auditeur-generaal	1	1	2	1	1	
Eerste auditeur-afdelingshoofd	7	7	6	6	-1	-1
Eerste Auditeur, auditeur, adjunct-auditeur	32	32	37	33	5	1
Totaal Auditoraat	40	40	45	40	5	0
Assessor	5	5	4	4	-1	-1
Totaal ambtsdragers	82	82	84	85		
Beheerder		1	1	1		
Stafdirecteur	1	1		1		
Algemeen Totaal	83	84	85	87		

b) *Bewegingen ambtsdragers en mandaathouders 2017*

In deze bewegingen wordt een onderscheid gemaakt tussen de in- en uitstroom (IN/OUT) in en naar de Raad van State en de doorstroming binnen de Raad van State.

OUT	datum vertrek		IN	datum in	
AMBTSDRAGERS					
Adjunct auditeur-generaal	31.07.2017	1	Staatsraad*	01.09.2017	1
Staatsraad*	31.08.2017	1			
Eerste Voorzitter	31.08.2017	1			
Griffier	31.08.2017	1			
MANDAATHOUDERS					
			Stafdirecteur P&O	23.11.2017	1
TOTAAL		4			2

*Bij koninklijk besluit van 11 augustus 2017 werd de heer Serge Bodart, staatsraad, aangewezen als eerste voorzitter van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen voor een mandaat van 5 jaar. Deze detachering ging gepaard met de terugkeer van de voormalige eerste voorzitter van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen als staatsraad naar de Raad van State. Op 30 augustus 2017 heeft de heer S. Bodart de voorgeschreven eed als eerste voorzitter van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen afgelegd in handen van de eerste voorzitter van de Raad van State.

In het beleidsplan van de Eerste Voorzitter werd erop gewezen dat de aanstelling van een stafdirecteur van primordiaal belang is om de vele erin geformuleerde doelstellingen te kunnen realiseren. Na een selectieprocedure in samenwerking met Selor, werd de heer C. Stassart, bij koninklijk besluit van 23 november 2017 aangewezen als titularis van het adjunct-mandaat van stafdirecteur personeel en organisatie.

AMBTSDRAGERS				
1	Griffier		Hoofdgriffier	7/03/2017
2	Auditeur		Eerste Auditeur	22/03/2017
3	Voorzitter		Eerste Voorzitter	11/09/2017
4	Eerste Auditeur-afdelingshoofd		Auditeur-generaal	11/09/2017
5	Kamervoorzitter		Voorzitter	11/09/2017
6	Eerste Auditeur-afdelingshoofd		Adjunct auditeur-generaal	11/09/2017
7	Adjunct-referendaris		Referendaris	12/10/2017
8	Adjunct-auditeur		Auditeur	21/12/2017

1. Bij koninklijk besluit van 12 januari 2017 werd de heer Gregory Delannay, griffier, voor een termijn van drie jaar aangesteld als hoofdgriffier van de Raad van State. De heer Gr. Delannay heeft de voorgeschreven eed als hoofdgriffier afgelegd tijdens de openbare algemene vergadering van 7 maart 2017.

2. Bij koninklijk besluit van 14 februari 2017 werd mevrouw Rita Van den Eeckhout, auditeur, met ingang van 22 maart 2017 benoemd tot eerste auditeur bij de Raad van State.

3. Bij koninklijk besluit van 9 juni 2017 werd de heer Roger Stevens, voorzitter van de Raad van State, aangewezen als eerste voorzitter van de Raad van State voor een mandaat van vijf jaar. Op 11 september 2017 heeft Eerste Voorzitter Roger Stevens de voorgeschreven eed afgelegd in handen van de Koning.

4. Bij koninklijk besluit van 9 juni 2017 werd de heer Luc Vermeire, eerste auditeur-afdelingshoofd, aangewezen als auditeur-generaal bij de Raad van State voor een mandaat van vijf jaar. Op 11 september 2017 heeft Auditeur-generaal Luc Vermeire de voorgeschreven eed afgelegd in handen van de Koning.

5. Bij koninklijk besluit van 9 juni 2017 werd de heer Jacques Jaumotte, kamervoorzitter, aangewezen als voorzitter van de Raad van State voor een mandaat van vijf jaar. Op 11 september 2017 heeft Voorzitter Jacques Jaumotte de voorgeschreven eed afgelegd in handen van de eerste voorzitter.

6. Bij koninklijk besluit van 9 juni 2017 werd de heer Eric Thibaut, eerste auditeur-afdelingshoofd, aangewezen als adjunct auditeur-generaal bij de Raad van State voor een mandaat van vijf jaar. Op 11 september 2017 heeft Adjunct auditeur-generaal Eric Thibaut de voorgeschreven eed afgelegd in handen van de auditeur-generaal.

7. Bij koninklijk besluit van 13 december 2017 werd de heer Bram Van Thillo, adjunct-referendaris, met ingang van 12 oktober 2017 benoemd tot referendaris bij de Raad van State.

8. Bij koninklijk besluit van 31 januari 2018 werd mevrouw Pauline Lagasse, adjunct-auditeur, met ingang van 21 december 2017 benoemd tot auditeur bij de Raad van State.

c) Vacatures ambtsdragers en mandaathouders (31/12/2017)

	Vacatures
AMBTSDRAGERS	
Assessor	2
Staatsraad	2
TOTAAL	4

De benoemingsprocedure voor de 2 vacatures van staatsraad in het Franstalige kader werden opgestart in de loop van 2017. Er werden oproepen tot de kandidaten gepubliceerd in de staatsbladen van 14 juli 2017 en 25 september 2017.

Er werd voor gekozen om in de 2 vacante betrekkingen van assessor (1N en 1F) voorlopig niet te voorzien en om de daardoor vrijgekomen budgettaire middelen aan te wenden om voor zeer specifieke adviesaanvragen gespecialiseerde juristen als “experten” te kunnen aanstellen middels het voeren van een overheidopdracht.

A.1.2. Voortgezette nationale opleidingen

Zoals aangegeven in mijn beleidsplan (A.4. Strategisch operationeel doel: opdrijven van de vorming) en het beleidsplan van de vroegere Eerste Voorzitter (punt I.2.2.1.), blijft de voortgezette opleiding van de magistraten een essentieel aandachtspunt en moet de deelname aan interne of externe opleidingen, seminaries of colloquia in de mate van het mogelijke worden aangemoedigd. Dat is het geval geweest in het jaar 2017, in de loop waarvan een aantal magistraten hebben kunnen deelnemen aan de volgende opleidingen:

Nationale opleidingen

10.02.201: Congres 10.02.2017 (NV Kluwer)

23.02.2017: De zelfinrichtingsbevoegdheden van de deelstaten (Die Keure)

16.03.2017: De aanbestedende overheid: de nieuwe opdrachtenreglementering 2016/2017(Larcier)

16.03.2017: Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderende samenleving (Universiteit Gent)

24.03.2017: De bevoegdheden van de gemeenschappen (Die Keure)

25.04.2017: Balie/Burgers/Besturen&deontologie (Die Keure)

09.05.2017: Concessies van werken en diensten (Larcier)

11.05.2017-18.05.2017: 10 ans de Conseil du Contentieux des Etrangers: la protection jurisdictionnelle effective (Die Keure-La Charte)

18.05.2017: Sociaal overleg in het Hoger Onderwijs (ICOR)

30.05.2017: Nieuwe decreet onteigeningen (Larcier)

20.06.2017: Overheidsopdrachten (Die Keure)

20.06.2017: Actualia Overheidsopdrachten (Kluwer)

16.06.2017: Redelijke aanpassingen in het onderwijs (Die Keure)

07.09.2017-08.09.2017: Le nouveau Code du Développement territorial (Larcier)

12.09.2017: Nood aan een overzicht over stedenbouwkundige afwijkingen in Vlaanderen (Die Keure)

14.09.2017: Nieuw DBRC-decreet en procedurebesluit doorgrond (Die Keure)

13.10.2017: Rechtspraak van de RvS sinds de hervormingen van 2014 (Die Keure)

17.10.2017: Alternatieve oplossingen voor conflicten met de overheid (Die Keure)

19.10.2017: Grondrechten: bescherming van de belastingplichtige tegen de overheid (Larcier)

25.10.2017: Eigendomsbescherming en onteigening in Vlaanderen (Die Keure)

10.11.2017: De transversale bevoegdheden in het federale België (Die Keure)

17.11.2017: Biodiversiteit in eigen land (Die Keure)

21.11.2017: De gewaarschuwde koper: informatieverplichtingen en sanctiemechanismen in het omgevingsrecht (Larcier)

29.11.2017: Marchés publics et dumping social (Centre deDroit Public de l'ULB)

14.12.2017: De Codextrein Ruimtelijke Ordening (2Mpact)

A.1.3. Onderhouden en verstevigen van de internationale relaties

Wij kunnen heel veel nut halen uit internationale relaties, onder meer via verenigingen als de “Association des Conseils d’Etat et des Juridictions administratives suprêmes de l’Union européenne” (ACA-Europe) en de “Association Internationale des Hautes Juridictions

Administratives” (AIHJA), maar ook door bilaterale contacten met de hoge administratieve rechtscolleges van de ons omringende landen en door contacten met Europese hoge rechtscolleges.

In 2017 heeft de Raad van State volop ingezet op deelname aan internationale activiteiten en samenwerking, zoals blijkt uit het hierna volgende overzicht.

a) ACA-Europe

In 2017 werden er, in samenwerking met ACA-Europe, door de leden van deze organisatie 3 seminars georganiseerd omtrent diverse onderwerpen.

De aanwezigheid van de Eerste voorzitter op dergelijke ontmoetingen is belangrijk, met het oog op het leggen en onderhouden van de nodige contacten met zijn buitenlandse collega's. Op 23 en 24 maart 2017 vond er in Ljubljana een seminar plaats omtrent “Administrative penalties in European law”. Voor de Raad van State nam een lid van het Auditoraat (Eerste Auditeur D. Delvax), die tevens verslaggever was, deel aan dit seminar.

Op 15 mei 2017 vond, in het kader van de jaarlijkse algemene vergadering, waarvan de Eerste Voorzitter statutair deel uitmaakt, in Den Haag een seminar plaats omtrent “Better regulation”. Voor de Raad van State namen de toenmalige Eerste Voorzitter Y. Kreins, de toenmalige Voorzitter R. Stevens en Staatsraad J. Van Nieuwenhove (tevens verslaggever) deel aan dit seminar.

Ten slotte werd op 17 en 18 september 2017 in Krakau een seminar georganiseerd omtrent “Public order, national security and the rights of third-country nationals in immigration and citizenship cases”. Hieraan nam de huidige Eerste Voorzitter R. Stevens deel, samen met Staatsraad C. Adams (verslaggever).

Een andere samenwerkingsvorm betreft de mogelijkheid tot het volgen van stages in het buitenland via ACA-Europe. Zo heeft Eerste Auditeur I. Vos in het kader van het uitwisselingsprogramma voor rechters, gefaciliteerd door ACA-Europe, van 9 t.e.m. 20 oktober 2017 stage gelopen bij het Hof van Justitie van de Europese Unie te Luxemburg.

b) AIHJA

Op 27 september 2017 werd door het AIHJA in Venetië een seminar georganiseerd omtrent “L'accès au juge et internet”. Voor de Raad van State namen de Voorzitter J. Jaumotte, die deel uitmaakt van de raad van bestuur van die vereniging en de Hoofdgriffier G. Delannay, als verslaggever, deel.

c) ERA

Van 19 tot 20 oktober 2017 organiseerde de Academy of European Law (ERA) in Trier een seminar omtrent “The authority of EU law”, waarop de huidige Eerste Voorzitter R. Stevens was uitgenodigd en waaraan hij deelnam.

d) Bilaterale contacten

Ook aan bilaterale bijeenkomsten met de hoge administratieve rechtscolleges van de ons omringende landen, nl. ontmoetingen met de Franse Conseil d'Etat en bijeenkomsten in Benelux-verband, hecht de Raad van State veel belang.

Zo vond op 5-6 maart 2017 in de gebouwen van de Raad van State een bilateraal seminar plaats tussen de Raden van State van Frankrijk en België, met diverse thema's op het programma, met name: "La lutte contre le terrorisme", "Le contentieux de l'indemnité" en "La publicité des avis consultatifs du Conseil d'État". Aan dit seminar namen diverse afgevaardigden van de Raad van State deel: de toenmalige Eerste Voorzitter Y. Kreins, de toenmalige Voorzitter R. Stevens, de toenmalige Auditeur-generaal Ph. Bouvier, de toenmalige Adjunct-auditeur-generaal M. Lefever, de Hoofdgriffier Gr. Delannay, evenals verschillende leden van de Raad en het Auditoraat, die tevens optraden als verslaggever (Staatsraad J. Van Nieuwenhove, Eerste Auditeur-afdelingshoofd M. Quintin en assessor S. van Drooghenbroek).

Op 13 maart 2017 had een colloquium plaats met afgevaardigden van de Raad van State van Nederland en van de Raad van State en het Administratief Hof van het Groothertogdom Luxemburg. Het colloquium handelde over de vereenvoudiging van de rechtsregels (Belgische verslaggevers: Kamervoorzitter M. Van Damme en Auditeur L. Lenders).

e) Europees Hof voor de Rechten van de Mens - Hof van Justitie van de Europese Unie

De Raad van State is gesitueerd te midden van een grote Europese regio en wordt vaak geconfronteerd met (soms zeer complexe) Europese regelgeving, zowel binnen de afdeling bestuursrechtspraak als binnen de afdeling wetgeving. Goede contacten met de verscheidene Europese instanties en met de hoogste Europese rechtscolleges (het Hof van Justitie van de Europese Unie (HJEU), het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)) zijn dan ook noodzakelijk.

Zo nam de toenmalige Voorzitter R. Stevens bijvoorbeeld op 27 januari 2017 als vertegenwoordiger van de Raad van State deel aan de plechtige opening van het gerechtelijk jaar, gekoppeld aan een seminar, van het EHRM in Straatsburg. Het seminar handelde over "le non-refoulement comme principe du droit international et le rôle des tribunaux dans sa mise en œuvre".

Daarnaast maakte op 24 en 25 maart 2017 een delegatie van leden van de Raad en het Auditoraat, in aanwezigheid van de toenmalige korpschefs, een studiereis naar het EHRM te Straatsburg. De delegatie werd ontvangen door de Voorzitter van dat Hof, Guido Raimondi. Tijdens dit bezoek nam de delegatie deel aan een rondetafelgesprek met rechters van het EHRM en met leden van de griffie.

Bovendien hebben het EHRM en het HJEU in de loop van 2017 elk op hun beurt een initiatief genomen voor het op punt stellen en/of het (verder) uitbouwen van een eigen netwerk voor de uitwisseling van informatie, respectievelijk het *Réseau des cours supérieures* en het *Justitieel Netwerk van de Europese Unie*. De Raad van State werd uitgenodigd om tot deze netwerken toe te treden, wat intussen is gebeurd. Staatsraad Frédéric Gosselin fungeert als contactpersoon tussen de Raad van State en deze netwerken.

Het *Réseau des cours supérieures* bij het EHRM werd opgericht om een efficiënte uitwisseling van informatie omtrent de rechtspraak over het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en daarmee verwante onderwerpen tussen het Hof en de hoogste nationale rechtscolleges die lid zijn van dit netwerk te verzekeren. Via dit netwerk ontvangt onze contactpersoon regelmatig flashes van rechtspraak (= samenvattingen van arresten van de grote kamer van het Hof). De meest relevante samenvattingen worden binnen de Raad van State verspreid. Ook wordt via dit netwerk aan de contactpersoon, ten behoeve van het Hof, soms gevraagd om rechtsvergelijkend onderzoek te verrichten. Dit onderzoek wordt niet binnen de Raad van State verspreid, evenmin als de wekelijkse nieuwsbrief met de rechtspraak van alle kamers van het Hof.

Voor meer informatie omtrent dit netwerk:
<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court/network&c=fre>

Het *Justitieel Netwerk van de Europese Unie* bij het HJEU is een netwerk dat werd opgericht om de uitwisseling van informatie en de dialoog tussen het HJEU enerzijds en de grondwettelijke hoven en de hoogste rechtscolleges van de lidstaten van de EU anderzijds te bevorderen. Dit netwerk zou pas begin 2018 operationeel zijn. Alle leden van de Raad en van het Auditoraat krijgen toegang tot het extranet van dit netwerk.

f) De vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland (VVSBRN)

De VVSBRN heeft als doel het door rechtsvergelijking verkrijgen van dieper inzicht in elk van beide rechtssystemen en het daardoor, waar mogelijk, komen tot verbetering van het eigen recht.

De VVSBRN vergaderde op 24 en 25 november 2017 te Leuven. De preadviezen van de afdeling Publiekrecht handelden over advisering door deskundigen in het bestuursrecht.

Voor de Raad van State nam de huidige Eerste Voorzitter R. Stevens deel aan deze vergadering.

g) Raad van State als gastinstelling

De Raad van State trekt niet enkel zelf naar het buitenland, maar fungeert ook als gastinstelling voor andere leden van hoge (administratieve) rechtscolleges.

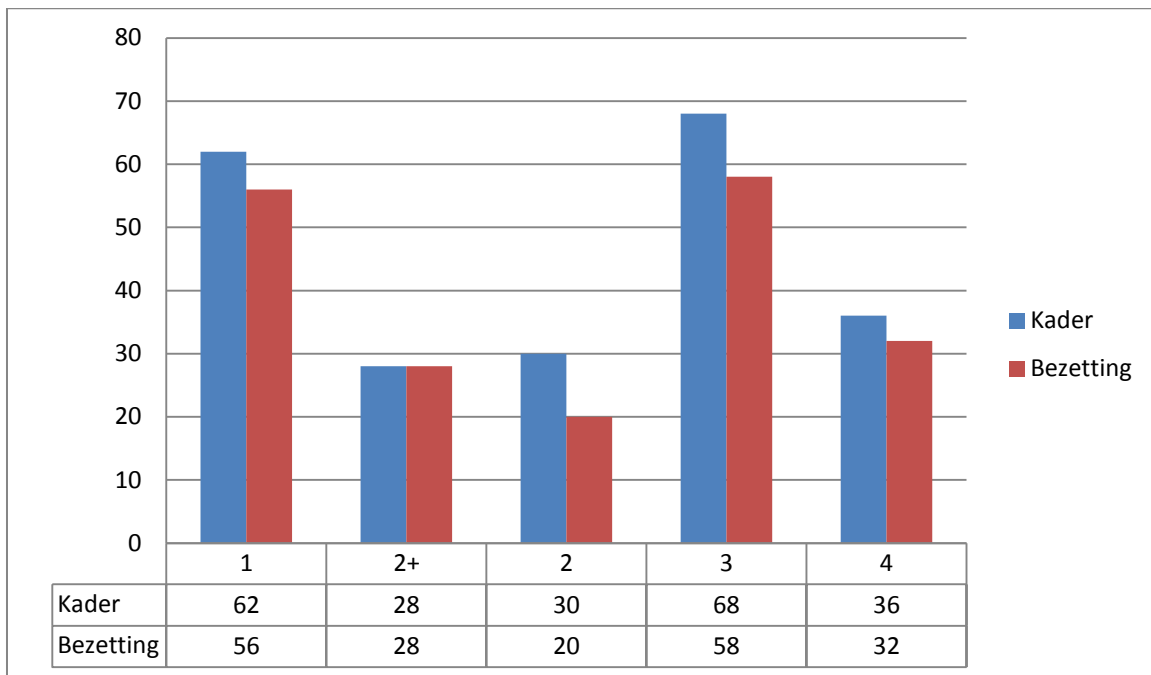
In de loop van 2017 ontving de Raad van State tal van leden van dergelijke rechtscolleges: een lid van de Spaanse Raad van State in het kader van een stage, een delegatie van het Indisch Hooggerechtshof voor een officieel bezoek, een delegatie van de Raad van State van Nederland voor een werkoverleg en een Griekse magistraat in het kader van een werkbezoek.

A.2. Administratief personeel

A.2.1. Bezetting

Het administratief personeel bestaat uit 194 statutaire medewerkers (op een kader van 224 betrekkingen) en 72 contractuele medewerkers, te weten 52 contractuele personeelsleden en 20 leden van het schoonmaakpersoneel.

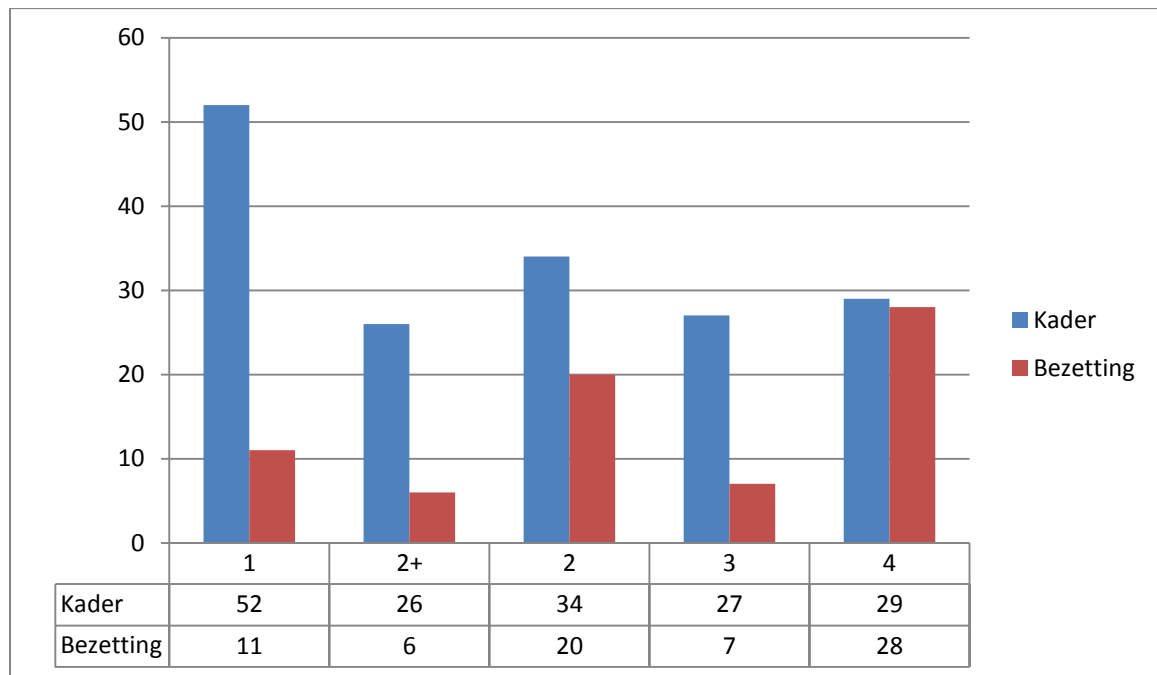
a) Kader / bezetting statutair personeel (31/12/2017)

Stat. 2017	1	2+	2	3	4	Tot.
Kader	62	28	30	68	36	224
Bezetting	56	28	20	58	32	194*

* er blijft er in 2017 nog één betrekking ingevuld in overtal (attaché- informaticus).

b) Kader / bezetting contractueel personeel (31/12/2017)

Ctr.2017	1	2+	2	3	4	Totaal kader	Totale bezetting
Kader	52	26	34	27	29	168	
Bezetting Ctr.	11	6	20	7	28*		72
Totaal						168	72

*waaronder 20 poetsmedewerkers

c) Bewegingen administratief personeel 2017

Zoals bij de ambtsdragers wordt ook hier een onderscheid gemaakt tussen de in- en uitstroom (IN/OUT) van medewerkers. Bij de administratieve medewerkers heeft in 2016 geen enkele interne doorstroming (BEVORDERING) naar een hogere graad plaatsgevonden.

OUT	datum vertrek		IN	datum in	
STAT. PERS					
Receptionist	28.02.2017	1			
Receptionist	31.05.2017	1			
Hoofdsecretaris	31.08.2017	1			
Receptionist	30.11.2017	1			
Deskundige documentatie	31.11.2017	1			
Totaal		5			
OUT	datum vertrek		IN	datum in	
CONTR. PERS					
Poetsmedewerker	26.02.2017	1			
Receptionist	31.05.2017	1	Poetsmedewerker	01.09.2017	1
TOTAAL		2			1

d) Vacatures statutair personeel (31/12/2017)

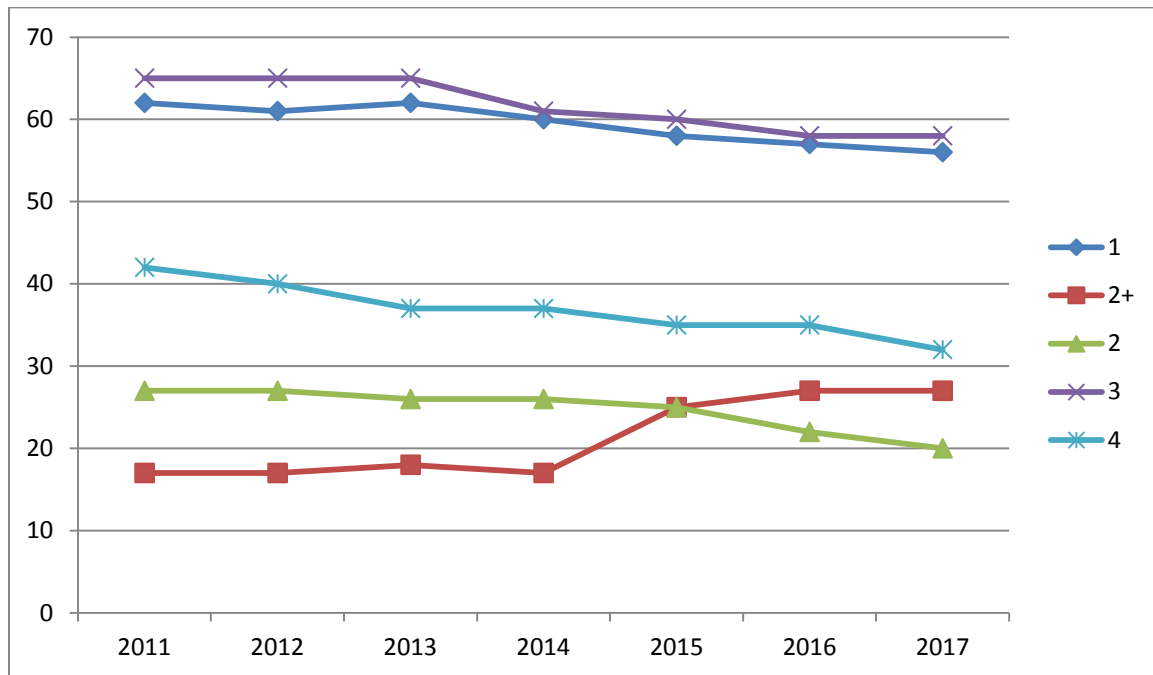
Raad van State	Kader		Effectieven		Vacante betrekkingen	
	Fr	Nl	Fr	Nl	Fr	Nl
STAT. 31/12/2017						
Niveau 1						
Attaché-informaticus	1	1	1	2	0	-1
Taalattaché	9	9	9	8	0	1
Hoofdsecretaris	3	3	3	2	0	1
Documentalist	3	3	3	3	0	0
Bestuurlijk attaché	15	15	14	11	1	4
TOTAAL niv 1	31	31	30	26	1	5
Niveau 2+						
Adjunct-secretaris	5	5	5	5	0	0
Programmeur	1	1	1	1	0	0
Directiesecretaris	4	4	4	4	0	0
Deskundige documentatie	4	4	4	4	0	0
TOTAAL niv 2+	14	14	14	14	0	0
Niveau 2						
Opsteller	13	15	7	12	6	3
Technicus-informatica	2	0	1	0	1	0
TOTAAL niv 2	15	15	8	12	7	3
Niveau 3						
Klerk-typist	32	32	27	27	5	5
Technicus	2	2	2	2	0	0
TOTAAL niv 3	34	34	29	29	5	5
Receptionist	18	18	14	18	4	0
TOTAAL niv 4	18	18	14	18	4	0
Eindtotaal						
	112	112	95	99	17	13
	224		194*		30	

* inbegrepen de ingevulde betrekking in overtal van één attaché-informaticus

e) *Sterke daling van het aantal personeelsleden sedert 2011*

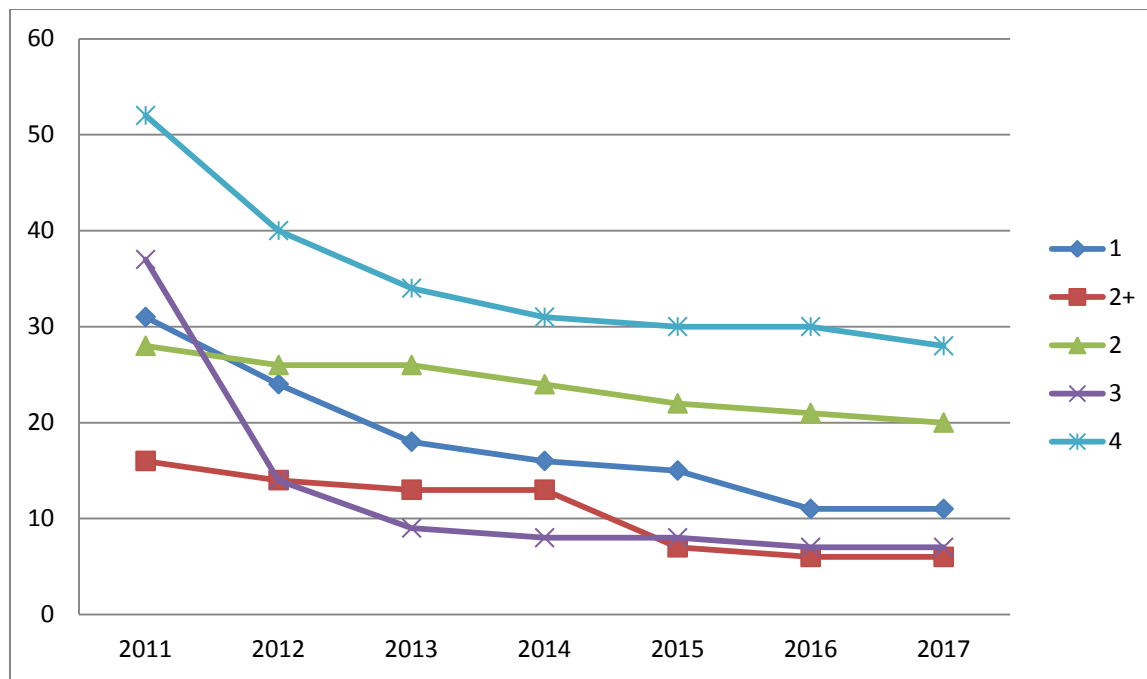
De daling van het aantal administratieve personeelsleden zoals beschreven in het beleidsplan van de Eerste Voorzitter (punt I.1.1.2.) heeft zich in 2017 voortgezet.

Evolutie bezetting statutair administratief personeel van 2011 tot 2017 per niveau

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	62	61	62	60	58	57	57
2+	17	17	18	17	25	27	27
2	27	27	26	26	25	22	20
3	65	65	65	61	60	58	58
4	42	40	37	37	35	35	32
Tot.Stat	213	210	208	201	203	199	194

Evolutie bezetting contractueel administratief personeel van 2011 tot 2017 per niveau

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	31	24	18	16	15	11	11
2+	16	14	13	13	7	6	6
2	28	26	26	24	22	21	20
3	37	14	9	8	8	7	7
4	52	40	34	31	30	30	28
Tot.Ctr	164	118	100	92	82	75	72

A.2.2. Initiatieven ter verbetering van het humanresourcesbeleid

a) Visienota personeelsbeleid

In opdracht van de korpsoversten werd in 2017 door de beheerder een ‘visienota personeelsbeleid 2017-2020’ opgesteld. In de visienota worden de beleidsprioriteiten voor de periode 2017-2020 vastgelegd. De visienota moet een richtinggevend kader bieden voor het operationeel personeelsbeleid. Alle operationele beslissingen of het nu algemene regelingen of individuele beslissingen betreft, moeten genomen worden in acht genomen de algemene beleidsprioriteiten zoals opgenomen in de visienota. Daarnaast geeft de visienota een duidelijk overzicht van de taken/projecten die door de beheerder en de stafdirecteurs in de loop van de komende 2 tot 3 jaar moeten worden gerealiseerd ter uitvoering van het visieplan.

Rekening werd gehouden met enerzijds de externe factoren die het personeelsbeleid determineren zoals de budgettaire restricties waaraan de Raad van State onderworpen is, het implementeren binnen de Raad van State van het Persopoint-project en de nakende beslissingen inzake de toekomstige infrastructuur waarover de Raad van State in de toekomst zal kunnen beschikken en daarmee samenhangend de introductie van nieuwe methodes ter organisatie van de arbeidorganisatie zoals telewerk en new way of working.

Anderzijds werden een aantal interne beleidsopties geformuleerd waarvan de belangrijkste inzake het administratief personeel zijn, in een eerste fase, het voorstellen van een herziening van het statuut en het arbeidsreglement waarbij tevens een aanpassing van de arbeidstijdregeling met eventuele introductie van nieuwe modellen van werkorganisatie zoals telewerk zal worden onderzocht. Verder werd beslist in een tweede fase een gedetailleerde taakomschrijving en werklastmeting van alle diensten te houden en een vernieuwd evaluatiesysteem op te zetten.

b) Voortgezette opleidingen

Zoals voor de ambtsdragers werd zowel in het beleidsplan van de vroegere eerste voorzitter als in mijn beleidsplan benadrukt dat erop moet worden toegezien dat het administratief personeel over maximale mogelijkheden kan beschikken en wordt aangemoedigd om opleidingen te volgen die voor het werk bij de Raad van State nuttig kunnen zijn.

Behalve de *opleidingen* aangeboden door het OFO werden in 2017 de volgende opleidingen gevolgd:

09.05.2017: Concessies van werken en diensten (Larcier);

07.09.2017-08.09.2017: Le nouveau Code du Développement territorial (Larcier);

13.10.2017: Rechtspraak van de RvS sinds de hervormingen van 2014 (Die Keure);

Opleiding preventieadviseur niveau 2 (1 jaar) (Syntra).

c) PersoPoint

Op 6 oktober 2016 hebben de korpschefs de beheerder en zijn diensten de opdracht gegeven hun volledige medewerking te verlenen aan de overdracht van de personeels- en loonadministratie van de Raad van State naar PersoPoint. Op termijn houdt deze overdracht in dat de personeelsdienst van de Raad van State prioriteit kan geven aan de verbetering van het humanresourcesbeleid.

De initiële planning voorzag in een eerste fase voor de periode 15 april 2018- 31 juni 2018 de voorbereiding van de overdracht in samenwerking met PricewaterhouseCoopers. In deze eerste fase zal het huidige beheer van de personeelsdossiers vergeleken worden met de behandeling ervan in de toekomst. Voor de Raad van State heeft Persopoint deze eerste fase verlegd naar de periode oktober 2018 – februari 2019.

De beheerder en de stafdirecteur P&O hebben in 2017 regelmatig deelgenomen aan de vergaderingen van het beheerscomité en de klantenmeetings georganiseerd door Persopoint. Om zoveel mogelijk praktische en concrete informatie te verkrijgen, heeft de stafdirecteur P&O ook deelgenomen aan bepaalde vergaderingen over de technische integratie en functionele workshops.

Aan Persopoint werd de vraag gesteld om de Raad van State toegang te verlenen tot hun platform SFTP waar de handleidingen en modellen ter beschikking gesteld door Persopoint kunnen worden geraadpleegd.

De effectieve migratie van de personeelsdossiers van de Raad van State naar Persopoint is voorzien ten laatste op 1 januari 2020.

B. Budget

B.1. Begroting 2017

De begroting 2017 is de derde begroting die werd opgesteld en uitgevoerd in het licht van de besparingsmaatregelen die de Ministerraad op 15 oktober 2014 heeft genomen:

- wat betreft de personeelskosten gaat het om een lineaire besparing van 4%, door te voeren in 2015, en van 2% voor elk jaar van 2016 tot 2019. Deze besparingen worden toegepast op het geheel van de basisallocaties met code 11.xx (behalve 11.05). Met andere woorden: de besparingsmaatregelen worden toegepast op de drie contingenten personeelsleden, inclusief het bijzonder korps van ambtsdragers van de Raad van State;

- wat betreft de werkingskosten, worden deze onderworpen aan een lineaire besparing van 20% in 2015 en van 2% voor elk jaar van 2016 tot 2019;

- wat betreft de investeringskosten, worden deze onderworpen aan een lineaire besparing van 22% in 2015, van 3% voor elk jaar van 2016 tot 2018 en van 2% in 2019.

B.1.1. Toegekende vastleggingskredieten

In de aangepaste begroting 2017 werd in zijn geheel 37.995.000 EURO uitgetrokken voor het beheer van de Raad van State. Het verbruik van dit budget werd aangerekend op de volgende basisallocates (in k€):

Basisallocatie	Omschrijving	Initieel krediet	Aangepast krediet
13.59.01.111103	bezoldiging statutair personeel	10.378	10.270
13.59.01.111104	bezoldiging contractueel personeel	3.299	3.156
13.59.03.111103	bezoldiging ambtsdragers	22.280	22.531
13.59.01.111145	sociaal dienstbetoon	33	33
13.59.02.121101	werkingskosten	1.527	1.487
13.59.02.121104	werkingskosten ICT	225	225
13.59.02.742201	investeringen	49	49
13.59.02.742204	investeringen ICT	204	244
Totaal		37.995	37.995

Het initiële krediet werd in de loop van 2017 twee keer aangepast: tijdens de begrotingscontrole vond er op voorstel van de Raad van State een herverdeling tussen basisallocaties plaats. Vervolgens werd er op 23 januari 2018 opnieuw een herverdeling tussen basisallocaties uitgevoerd (om de aanrekeningen 2017 sluitend te maken).

Op voorstel van de Raad van State werden er tijdens de begrotingscontrole 2017 de volgende herverdelingen tussen basisallocaties aanvaard. In zijn voorstellen heeft de Raad van State vooreerst het belang onderstreept om te kunnen steunen op een volledig ingevuld wettelijk kader van ambtsdragers. Voorts werd de basisallocatie statutair personeel verhoogd om budgettaire ruimte te creëren voor statutaire benoemingen. De overdracht van werkingskosten naar investeringen ICT past in het streven van de Raad van State om ook in tijden van besparingen voldoende middelen te voorzien voor de verdere digitalisering van onze instelling.

Basisallocatie	Omschrijving	Initieel krediet	Herverdeling	Aangepast krediet
13.59.01.111103	bezoldiging statutair personeel	10.378	116	10.494
13.59.01.111104	bezoldiging contractueel personeel	3.299	-217	3.082
13.59.03.111103	bezoldiging ambtsdragers	22.280	101	22.381
13.59.02.121101	werkingskosten	1.527	-40	1.487
13.59.02.742204	investeringen ICT	204	40	244

Om geen beroep te moeten doen op de interdepartementale provisie voor de indexering van de wedden heeft de FOD BOSA op 23 januari 2018 de volgende herverdeling tussen de personeelskredieten van de Raad van State doorgevoerd.

Basisallocatie	Omschrijving	Aangepast krediet (BC 2017)	Herverdeling	Aangepast krediet
13.59.01.111103	bezoldiging statutair personeel	10.378	-224	10.270
13.59.01.111104	bezoldiging contractueel personeel	3.082	74	3.156
13.59.03.111103	bezoldiging ambtsdragers	22.381	150	22.531

B.1.2. Beschikbare kredieten

In de omzendbrief voorbereiding begrotingscontrole 2017 van 27 januari 2017 werd opgenomen dat de weerslag op de begroting van de indexering van de wedden en sociale uitkeringen zal worden voorzien in een interdepartementale provisie. De initiële personeelskredieten werden met andere woorden niet aangepast en tekorten te wijten aan de indexering van de lonen zouden worden aangerekend op een aparte provisie.

In mei 2017 werd de spilindex overschreden. Dat betekent dat de overheidslonen vanaf juli 2017 (bruto) werden verhoogd met 2%. Voor de personeelskredieten van de Raad van State betekent deze verhoging een stijging van de personeelskredieten van 360 k€ (aan te rekenen op de interdepartementale provisie).

Daarnaast heeft de Ministerraad van 20 januari 2017 geopteerd voor een bijkomende onderbenutting van de begroting 2017. Op 20 januari 2017 heeft de Ministerraad daartoe de omzendbrief goedgekeurd over het versterkt mechanisme van de begrotingsbehoedzaamheid, waarbij op basis van de onderbenutting van de kredieten 2017 een administratieve blokkering (bevrozing) op de kredieten 2017 wordt toegepast.

Onderstaande tabel (in k€) verrekent ten opzichte van de aangepaste kredieten 2017 per basisallocatie zowel de verminderingen te wijten aan de opgelegde administratieve blokkeringen als de verhogingen provisioneel vastgelegd door de indexering van de personeelskredieten. De uitkomst van deze verrekening geeft de beschikbare kredieten weer.

omschrijving	aangepast krediet	blokkering	indexering	beschikbaar krediet
bezoldiging statutair personeel	10.270	-240	103	10.133
bezoldiging contractueel personeel	3.156	-300	32	2.888
bezoldiging ambtsdragers	22.531		225	22.756
sociaal dienstbetoon	33			33
werkingskosten	1.487	-100		1.387
werkingskosten ICT	225	-20		205
investeringen	49	-20		29
investeringen ICT	244	-20		224
	37.995	-700	360	37.655

B.1.3. Verbruikte kredieten en saldo

Onderstaande tabel (in k€) geeft per basisallocatie de verbruikte kredieten weer en de bijbehorende saldi ten opzichte van de aangepaste kredieten.

basisallocatie	omschrijving	aangepast krediet	verbruik	saldo
13.59.01.111103	bezoldiging statutair personeel	10.270	10.206	64
13.59.01.111104	bezoldiging contractueel personeel	3.156	2.899	257
13.59.03.111103	bezoldiging ambtsdragers	22.531	22.501	30
13.59.01.111145	sociaal dienstbetoon	33	31	2
13.59.02.121101	werkingskosten	1.487	1.348	139
13.59.02.121104	werkingskosten ICT	225	184	41
13.59.02.742201	investeringen	49	29	20
13.59.02.742204	investeringen ICT	244	217	27
Totaal		37.995	37.415	580

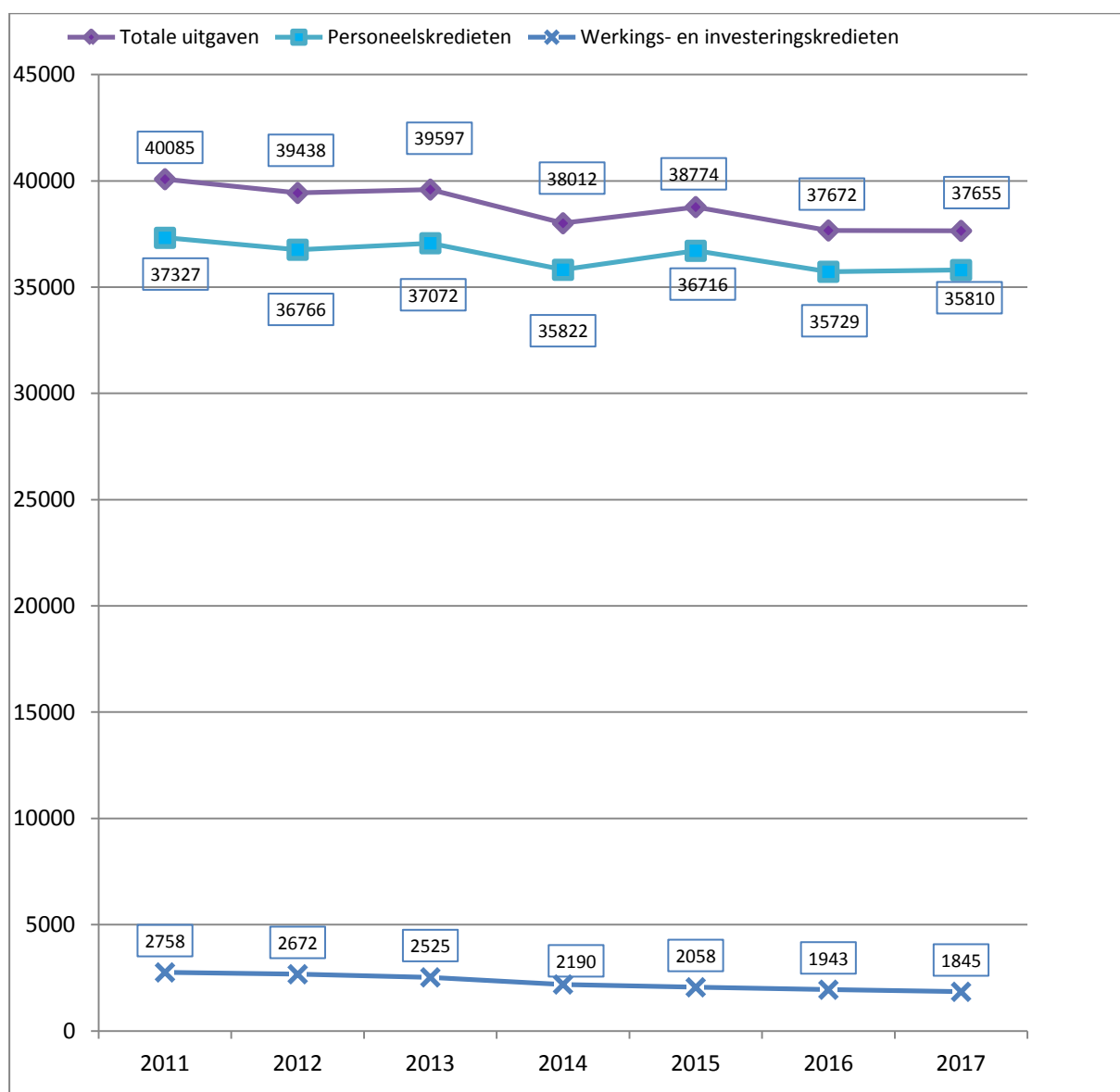
Ten opzichte van de beschikbare kredieten wijzigen deze saldi. Onderstaande tabel (in k€) geeft per basisallocatie de verbruikte kredieten weer en de bijbehorende saldi ten opzichte van deze beschikbare kredieten.

basisallocatie	omschrijving	beschikbaar krediet	verbruik	saldo
13.59.01.111103	bezoldiging statutair personeel	10.133	10.206	-73
13.59.01.111104	bezoldiging contractueel personeel	2.888	2.899	-11
13.59.03.111103	bezoldiging ambtsdragers	22.756	22.501	255
13.59.01.111145	sociaal dienstbetoon	33	31	2
13.59.02.121101	werkingskosten	1.387	1.348	39
13.59.02.121104	werkingskosten ICT	205	184	21
13.59.02.742201	investeringen	29	29	0
13.59.02.742204	investeringen ICT	224	217	7
Totaal		37.655	37.415	240

Aangezien de FOD BOSA in eerste instantie geen beroep wenste te doen op de interdepartementele provisie voor de indexering van de wedden, werd op 23 januari 2018 een deel van de blokkeringen op de personeelskredieten van de Raad van State opgeheven. Op een totaal van 540 k€ aan blokkeringen op de personeelskredieten diende er een bedrag van 189 k€ te worden opgeheven.

B.1.4. Evolutie van de beschikbare kredieten en het verbruik

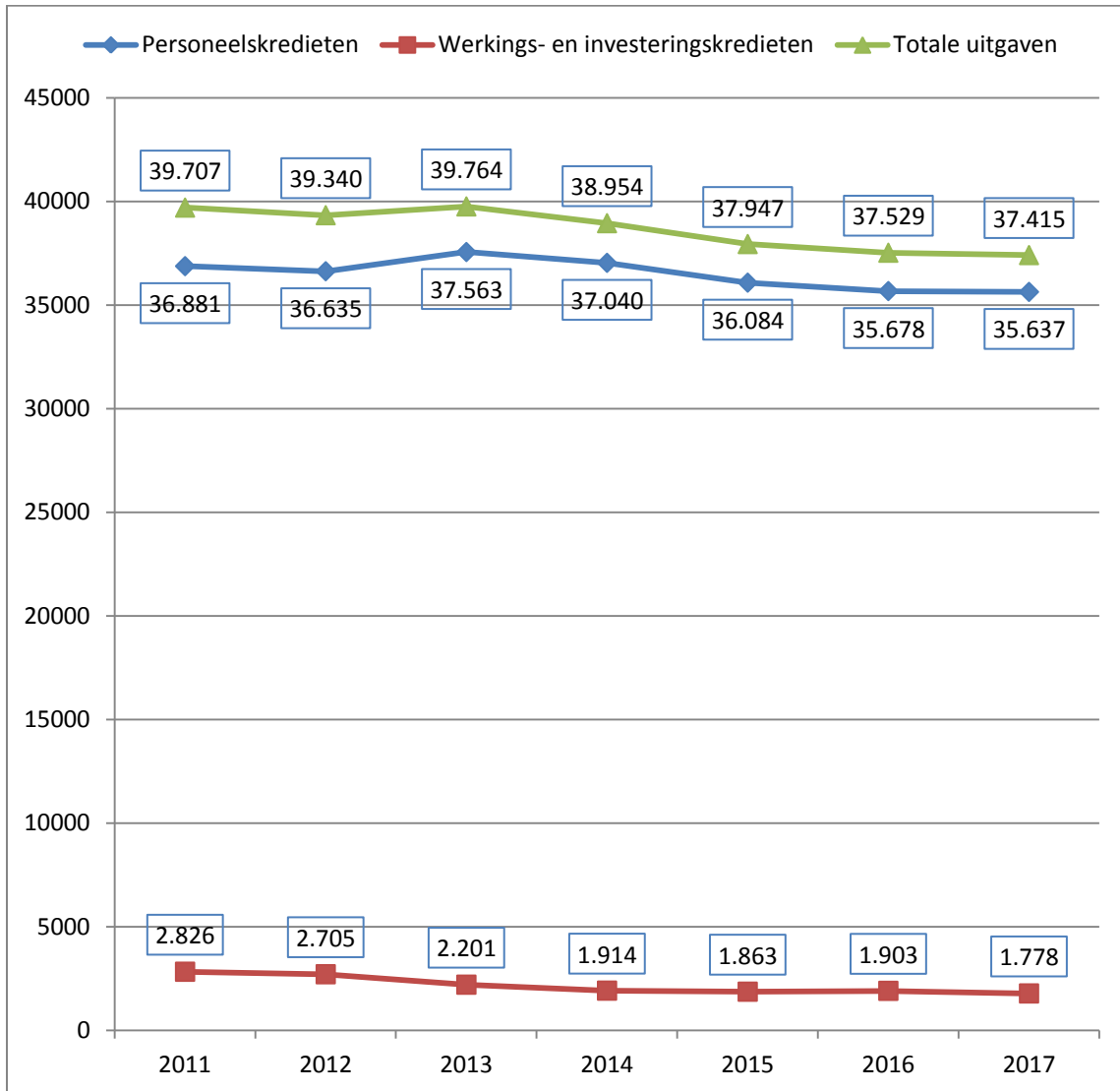
a) Evolutie van de beschikbare kredieten in k€

Bovenstaande grafiek geeft de dalende evolutie van de beschikbare kredieten weer. De lichte stijging van de personeelskredieten in 2015 werd toegekend in het licht van de extra inkomsten die de hervorming van de Raad van State in 2014 (verhoging van de rechten en kosten en de verhaalbaarheid van de erelonen van advocaten) met zich mee heeft gebracht.

Voorts geeft de grafiek het aandeel weer van de personeelskredieten in het totale budget, een aandeel dat in de evolutie van de beschikbare kredieten nog stijgt (van 92,9% in 2010 naar 95,3% in 2017).

b) Evolutie van de verbruikte kredieten in k€

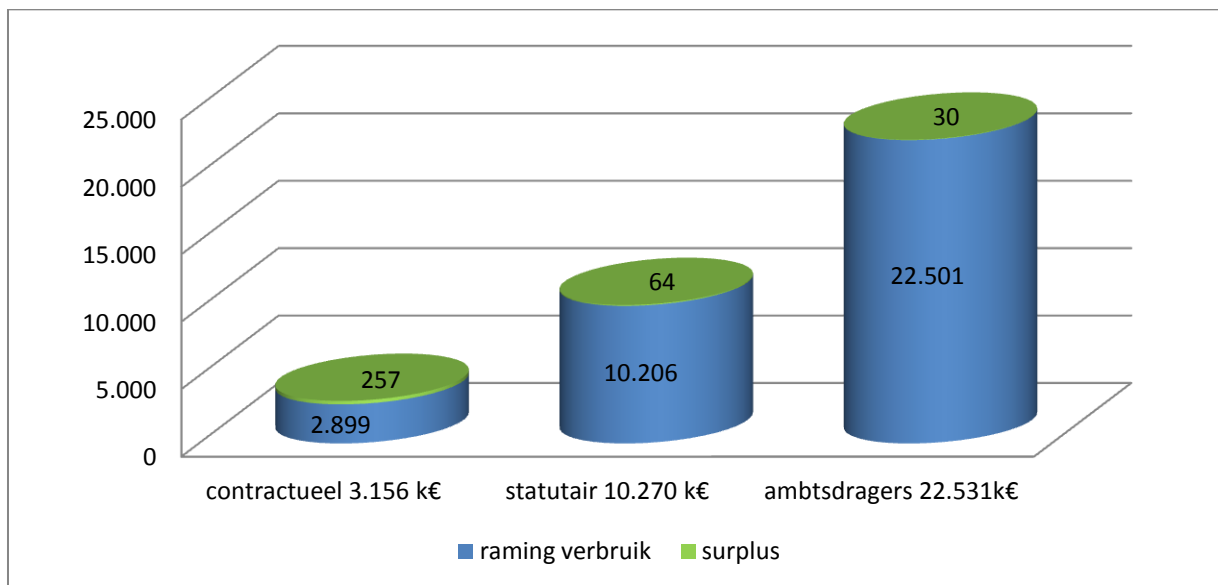

B.2. Personeelskredieten

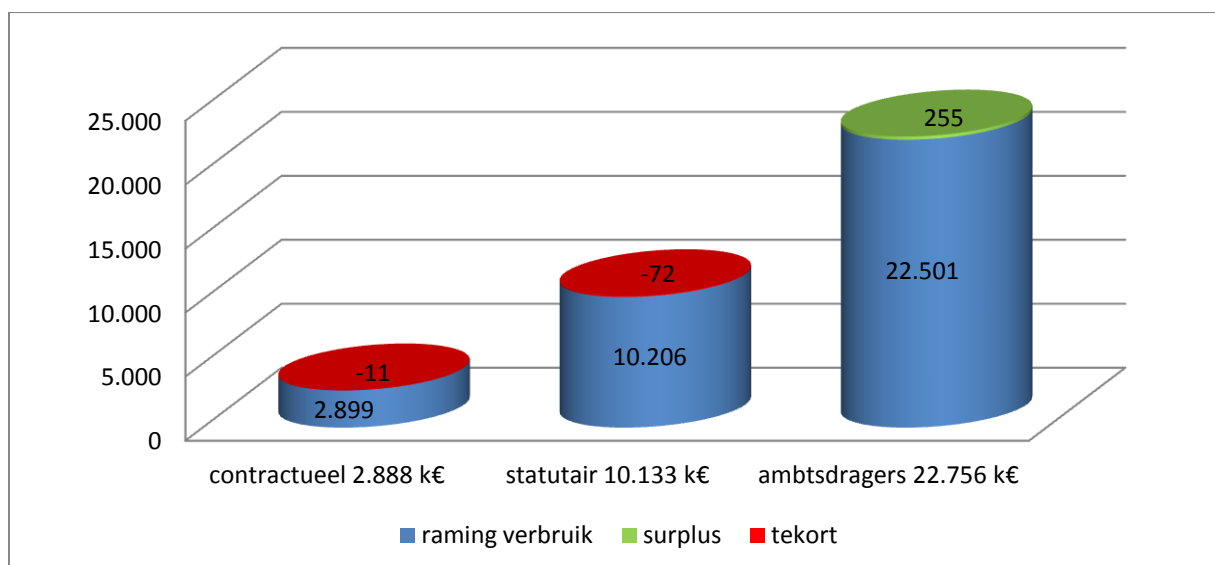
B.2.1. Gerealiseerde personeelskredieten ten opzichte van de toegekende kredieten 2017

Onderstaande grafieken geven per categorie van personeelsleden het kredietverbruik weer, in de eerste grafiek ten opzichte van het aangepast krediet 2017, in de tweede grafiek ten opzichte van het beschikbare krediet 2017.

Gerealiseerd krediet 2017 in k€ t.o.v. het aangepast krediet

Gerealiseerd krediet 2017 in k€ t.o.v. het beschikbaar krediet

Uit de eerste grafiek blijkt dat de personeelskredieten in zijn geheel een surplus vertonen van 351 k€: bij elke personeelscategorie doet er zich een surplus voor. Zoals in B.1.1. aangegeven is in het aangepast krediet 2016 de indexering van de lonen niet inbegrepen. De Raad van State voldoet met andere woorden aan de besparingsmaatregelen die de Ministerraad op 15 oktober 2014 heeft genomen, zonder een beroep te moeten doen op de interdepartementale provisie.

In de tweede grafiek, waarin het verbruik wordt afgezet ten opzichte van het beschikbaar krediet, blijft het totale saldo positief (+ 172 k€), maar doet er zich een tekort voor in het statutair en contractueel contingent. Het tekort in deze contingenten is volledig toe te schrijven aan de hoge administratieve blokkering die op deze basisallocaties werd toegepast: bij de verdeling van blokkeringen werd immers het contingent van de ambtsdragers vrijgesteld van blokkeringen.

B.2.2. Federale monitoring van het risico op overschrijding van de personeelskredieten

Naast een lineaire besparing op de personeelskredieten heeft de Ministerraad van 15 oktober 2015 aan de FOD P&O en B&B de opdracht gegeven een verplichte monitoring voor het federale openbaar ambt (met inbegrip van de bijzondere korpsen) te organiseren³⁹. De omzendbrief 645 bepaalt dat het risico op de overschrijding van de personeelskredieten 3 maal per jaar moet worden geëvalueerd. In 2017 vonden drie evaluaties plaats, op basis van de referentiemaanden december (2016), mei (2017) en december (resultaten 2017).

De FOD BOSA baseert zich in zijn analyse op de loongegevens die via Persopoint beschikbaar zijn. Om deze bron te vervolledigen vraagt de FOD BOSA aan de Raad van State om de in- en uitstroom van personeelsleden over 12 maanden mede te delen. Bij de uitstroom dient daarbij aangegeven te worden of deze uitstroom als tijdelijk (risico op terugkeer) of als definitief (geen risico op terugkeer) dient te worden gekwalificeerd. Het risico op overschrijding van de kredieten wordt daarna geëvalueerd aan de hand van Key Performance Indexen (KPI's), waarbij de verhouding (KPI 3) tussen het budget en de totale projectie van de loonkosten over 12 maanden (inclusief de impact van onomkeerbare evenementen) als de belangrijkste index voor het risico op kredietoverschrijding geldt.

In de monitoring wordt geen onderscheid tussen personeelscategorieën gemaakt: de KPI 3 wordt met andere woorden voor de Raad van State berekend op het geheel van de ambtsdragers en de statutaire en contractuele medewerkers. Voorts hield de monitoring op basis van de referentiemaand mei rekening met het initieel budget 2017, exclusief de indexering van de lonen vanaf 1 juli 2017 en de opgelegde blokkeringen. De monitoring op

³⁹ - Omzendbrief nr. 644 geeft informatie inzake de methodologie voor de berekening van de KPI's voor de monitoring van het risico.

- Omzendbrief nr. 650 en 650bis geeft informatie inzake de federale monitoring van het risico op overschrijding van de personeelskredieten in 2016 en 2017.

- Omzendbrief nr. 659 geeft informatie inzake de federale monitoring van het risico op overschrijding van de personeelskredieten in 2017 en 2018.

basis van de referentiemaand december 2017 hield rekening met het aangepast budget 2017, opnieuw exclusief de indexering van de lonen en de opgelegde blokkeringen.

Op basis van de verschillende referentiemaanden bleek voor de Raad van State een volgende KPI 3:

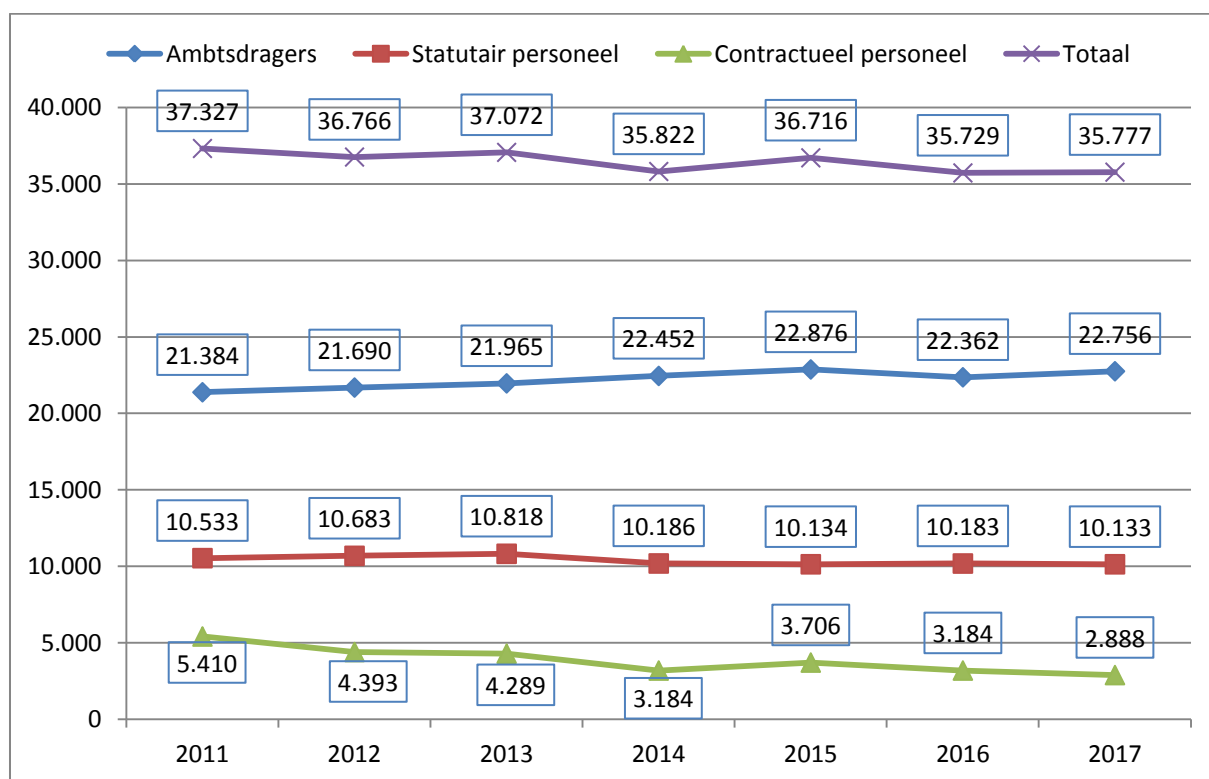
- december 2016 : - 283.297 euro
- mei 2017: + 475.844 euro
- december 2017 (resultaten): + 324.647 euro

Wat 2018 en 2019 betreft geeft de monitoring december 2017 voor de Raad van State voor 2018 een voorlopig overschot aan van 450.844 euro en in 2019 een voorlopig tekort van 71.983 euro.

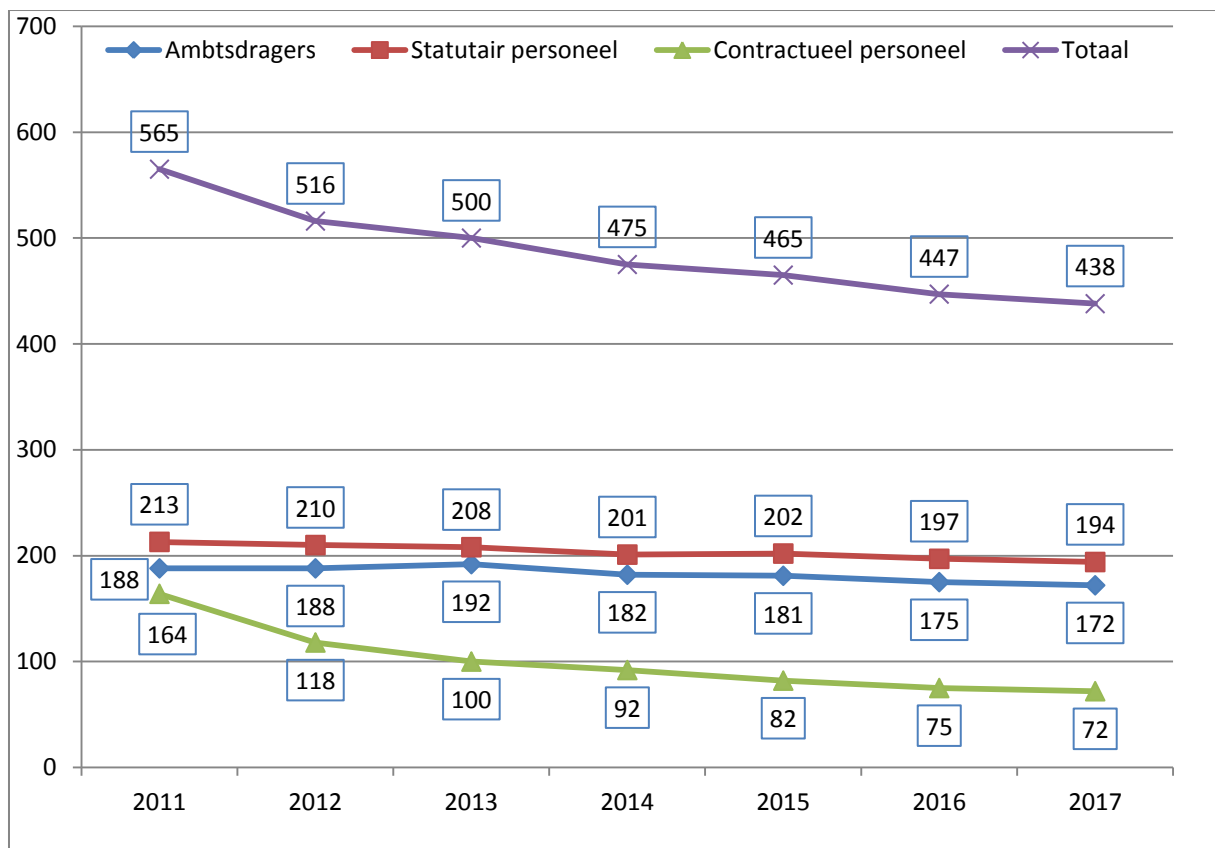
B.2.3. Evolutie van de beschikbare personeelskredieten

Onderstaande grafiek (B.2.3.a)) geeft de evolutie van de personeelskredieten in k€ weer. Bij de interpretatie ervan dient rekening te worden gehouden met het feit dat deze kredieten de verhoging van de lonen door indexering dienen op te vangen. Ter vergelijking geeft de volgende grafiek (B.2.3.b)) de impact weer van de in reële termen dalende evolutie van de personeelskredieten op de evolutie van het aantal medewerkers.

a) *Evolutie van de beschikbare personeelskredieten*

b) Evolutie van het aantal medewerkers

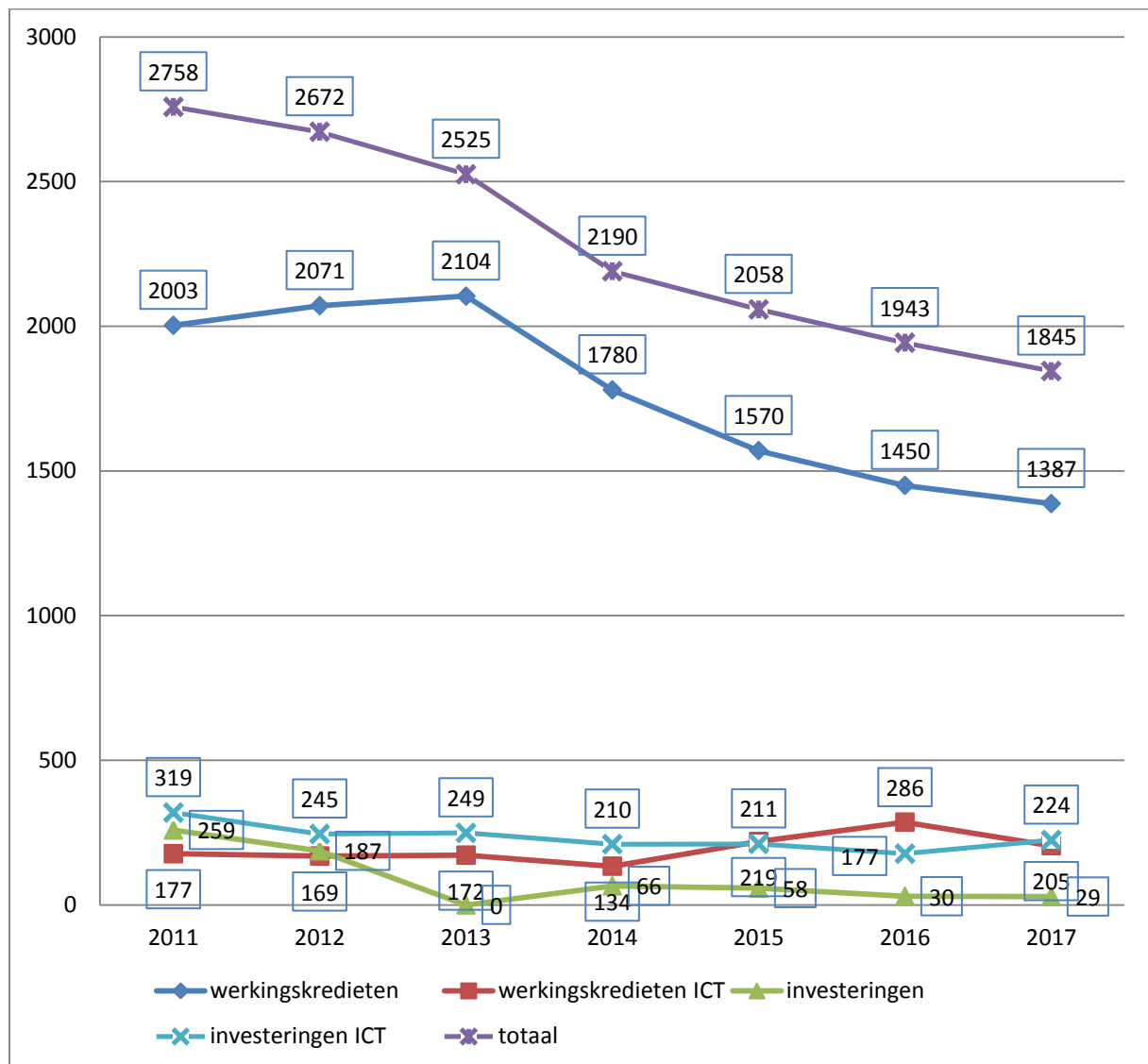
B.3. Werkings- en investeringskredieten

Op het gehele budget van 37.995.000 euro kon in de begroting 2017 slechts 2.005.000 euro worden uitgetrokken voor de werkings- en investeringsmiddelen van de Raad van State, ofwel 5,32%. Ter vergelijking in 2014 bedroeg dit krediet nog 2.549.000 euro, ofwel 6,43 % van het budget 2014.

B.3.1. Evolutie van de beschikbare kredieten

In onderstaande grafiek wordt een evolutie gegeven van de beschikbare werkings- en investeringskredieten. Om een realistisch beeld te schetsen van de evolutie van deze kredieten worden de administratieve blokkeringen in rekening gebracht. De budgettaire praktijk leert immers dat slechts zeer uitzonderlijk een blokkering van deze kredieten kan worden opgeheven.

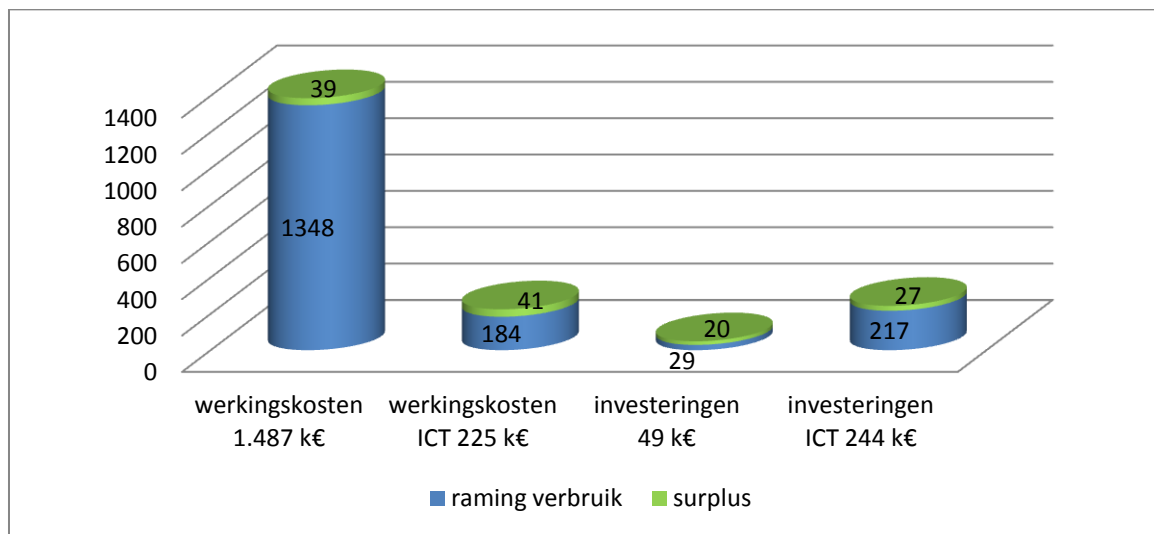
Evolutie van de beschikbare werkings- en investeringskredieten in k€

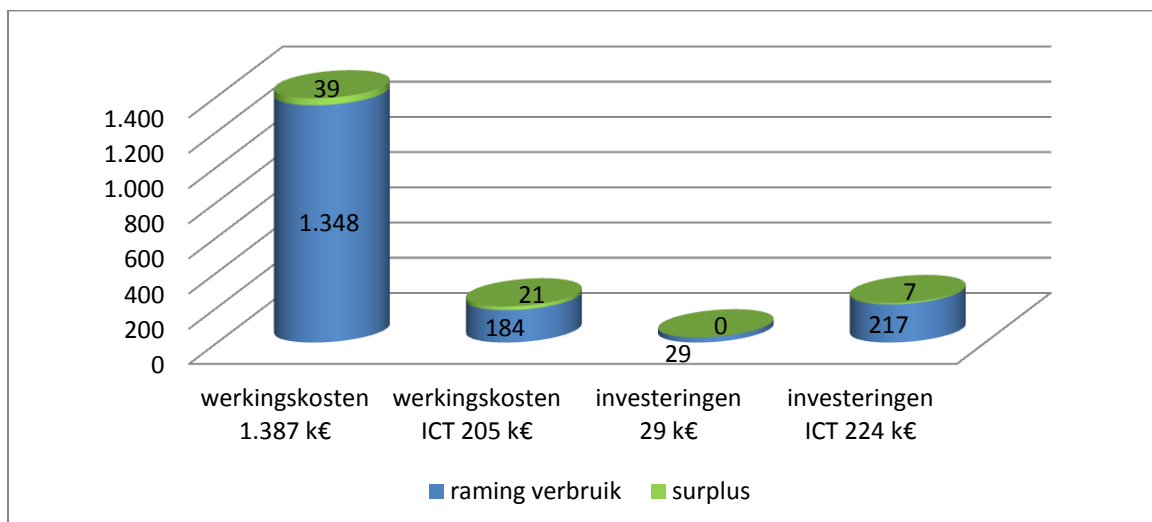
Bij de inleiding van de bespreking van het budget (punt B.1.) werd verwezen naar de besparingsmaatregelen die de Ministerraad op 15 oktober 2014 heeft genomen. Bovenstaande grafiek geeft het effect weer van deze maatregelen op de evolutie van de investerings- en werkingskredieten. Via interne compensaties heeft de Raad van State meer bespaard op de posten gewone werkingsmiddelen en investeringen ten voordele van de ICT-kredieten.

B.3.2. Uitvoering van de begroting 2017

Gerealiseerd krediet/aangepast krediet

Gerealiseerd krediet/beschikbaar krediet

Bovenstaande grafieken geven per soort krediet het geraamde verbruik weer. Zoals bij de personeelskredieten dient bij dit verbruik rekening te worden gehouden met het verschil tussen het aangepast krediet en het beschikbaar krediet.

Wat betreft de werkingskosten: meer dan twee derde van deze kosten dekken uitgaven die verband houden met de huur en het onderhoud van de gebouwen (huurcontract gebouw Wetenschapsstraat 37, energieverbruik, onderhoud liften, verwarmingsinstallaties...). Om de besparingsdoelstellingen te kunnen realiseren, werden de besparingen in de bibliotheekuitgaven ook in 2017 volgehouden. Het energieverbruik werd verder gerationaliseerd (onder meer door de installatie van twee nieuwe verwarmingsketels) en het contractbeheer werd aan de hand van overheidsopdrachten voortgezet. In 2017 werd er onder meer een nieuw contract afgesloten inzake de huur en het onderhoud van brandblusapparaten. Voorts kon een daling worden vastgesteld van het aantal te versturen poststukken en kende het verbruik van kantoomateriaal en papier een lichte daling. De beleidsoptie om op de post opleidingen niet te bezuinigen, kon ook in 2017 worden gerealiseerd.

Voor de ICT uitgaven (werking en investeringen) heeft de Raad van State vijftien dossiers ingediend bij het ICT monitoringcomité. Dit comité gaat na of er tussen de verschillende federale overheidsdiensten synergieën te vinden zijn in hun ICT aankopen. Aangezien de Raad van State actief op zoek gaat naar mogelijke raamcontracten (onder meer van de FOD Justitie, de vzw Smals en FOR CMS), hebben alle dossiers een gunstig advies gekregen van dit comité:

- de aankoop van 8 laptops (13.370 euro) en 7 laptops (5.042 euro);
- de aankoop van een back-up server en bijbehorende software (80.261 euro);
- de aankoop van nieuwe e-mail software (16.789);
- de aankoop van 15 all in one PC's (19.040,80 euro);
- de aankoop van 9 fotokopieertoestellen (26.489,16 euro);
- een abonnement (vierjarige overeenkomst) op Jurisquare dat elektronische toegang verleent tot de tijdschriften en boeken van diverse uitgeverijen (8.770 euro jaarlijks);
- onderhoudscontract personeelsbeheersysteem Arno HR (20.208 euro);
- de huur en het verbruik van fotokopieertoestellen (88.560 euro);
- onderhoudscontract actieve data-apparatuur (6.300 euro);
- onderhoudscontract telefooncentrale (23.000 euro);
- twee leveringen van inktcartouches voor een totaalbedrag van 28.519 euro;
- de levering van 15 laptops en 20 desktops (25.354 euro);
- de levering van filemaker 15 software licenties met gebruiksrecht van 1 jaar (8.948 euro);
- de (jaarlijkse) verlenging van de service support (8.524 euro).

Wat betreft de werkingskosten ICT: meer dan 80 % van deze kredieten worden besteed aan de volgende onderhoudscontracten:

- onderhoud telefooncentrale: 23.000 euro;
- onderhoud actieve apparatuur: 6.300 euro;
- onderhoud personeelsbeheersysteem: 20.208 euro;
- onderhoud vertaalsoftware: 12.000 euro;
- de huur en het verbruik van fotokopieerapparaten: 88.560 euro;
- service contract: 9.000 euro.

Op de post werkingskosten ICT wordt eveneens de aankoop van inktcartouches aangerekend (2017: 30.000 euro).

In afwachting van een definitief uitsluitsel over de toekomstige huisvesting van de Raad van State werden op de post gewone investeringen alleen deze uitgaven gedaan die ofwel betrekking hadden op de historische gebouwen ofwel onmogelijk konden worden uitgesteld (vervanging van defect kantoomateriaal). In de uitvoering van de begroting 2017 heeft deze post bovendien gefungeerd als buffer om mogelijke herverdelingen van kredieten te kunnen doorvoeren.

C. Infrastructuur

De kantoren van de Raad van State liggen momenteel verspreid over 6 gebouwen:

- Gebouw Wetenschapsstraat 33 (W33): 1.845 m² nuttige oppervlakte (394 m² kelderverdieping);
- Gebouw Wetenschapsstraat 35 (W35): 836 m² nuttige oppervlakte (211 m² kelderverdieping);
- Middengebouw (MG): 1.166 m² nuttige oppervlakte (261 m² kelderverdieping);
- Gebouw Jacques de Lalaingstraat (JDL): 3.561 m² nuttige oppervlakte (1.816 m² kelderverdieping);
- Gebouw Aarlenstraat 94 (AAR 94): 3.768 m² nuttige oppervlakte (232 m² kelderverdieping);
- Gebouw Wetenschapsstraat 37 (W37): 3.494 m² nuttige oppervlakte (20 gehuurde parkings op verdieping -3).

Behalve het gebouw W37 zijn alle gebouwen in staatseigendom. Het huurcontract W37 liep ten einde op 31 mei 2017. De Raad van State heeft bij de Regie der Gebouwen aangedrongen de contractbesprekingen over de verlenging van de huur van het gebouw Wetenschapsstraat 37 te koppelen aan een definitief masterplan voor de huisvesting van de Raad van State. In december 2017 werd het huurcontract W37 verlengd tot 1 mei 2020. Met de Regie der Gebouwen werd overeengekomen dat in de loop van 2018 uitsluitsel zal worden gegeven over de definitieve huisvesting van de Raad van State.

In 2017 werden in de gebouwen van de Raad van State door de Regie der Gebouwen de volgende werken uitgevoerd:

- de installatie van een nieuwe verwarmingsketel in het gebouw JDL: 125.034 euro;
- de vervanging van de verwarmingsketel in de conciërgerie van het gebouw AAR: 5.400 euro;
- de elektrische aansluiting van de dakkoepels in de bibliotheek van het gebouw JDL: 3.025 euro;
- de vervanging van de verwarmingsketel in de conciërgerie AAR: 5.396 euro;
- de vervanging van de regeling van twee verwarmingscircuits W33: 3.547 euro;

- kleine herstellingen (glasbreuk MG, vervanging radiators, herstelling lekken...):
10.000 euro.